

Juoruilun merkitys ystävien välisessä vuorovaikutuksessa

Puheviestinnän pro gradu –tutkielma
Syksy 2001
Sanna Suokko-Kivistö
Viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä Sanna Suokko-Kivistö	
Työn nimi Juoruilun merkitys ystävien välisessä vuorovaikutuksessa	
Oppiaine Puheviestintä	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Joulukuu 2001	Sivumäärä 86 lehteä + 2 liitelehteä
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>Juorua on kautta aikojen pidetty pahantahtoisena panetteluna ja vähintäänkin tuottamattomana puheena. Juorun kielteinen maine juontaa juurensa kauas historiaan, mutta mitä lähemmäksi meidän päiviämme tullaan, sitä myönteisemmin juoruun ja juoruiluun on alettu suhtautua. Juorulla on siis ristiriitainen luonne, jonka seurauksena myös arkiset käsityksemme siitä ovat perin sekavia. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa juorusta tehtyä aikaisempaa tutkimusta ja selvittää, millaisia seurauksia juoruilulla voi olla. Konteksti, jossa juorua tässä tutkimuksessa tarkasteltiin, oli ystävyys. Tapahtuuhan juoruilu tavallisesti toisilleen läheisten ihmisten kesken.</p> <p>Tutkimuksen teoriatausta koostuu monitieteellisestä tutkimuskentästä. Mukana on muun muassa ensimmäisten juorututkijoiden eli antropologien ja sosiologien esiin tuomia näkökulmia juoruilun ilmiöön. Teoreettiseen viitekehykseen on otettu mukaan myös muutamia keskeisimpiä puheviestinnän teorioita interpersonaalisen viestinnän alueelta.</p> <p>Tutkimuksen empiirinen osa toteutettiin eläytymismenetelmää käyttäen, jolla tarkoitetaan pienten esseiden, lyhyehköjen tarinoiden kirjoittamista tutkijan antamien ohjeiden mukaan. Eläytymistarinat eivät välttämättä ole kuvauksia todellisuudesta, vaan tarinoita siitä, mitä saattaa tapahtua tai mitä eri asiat merkitsevät. Tutkimuksen eläytymistarinoita kirjoittanut joukko koostui Jyväskylän avoimen yliopiston opiskelijoista. Yhteensä vastaajia oli 28. Aineistonkeruu suoritettiin kesällä 2001.</p> <p>Tutkimus on luonteeltaan laadullinen, eikä siinä pyritä yleistämään saatuja tuloksia. Tulokset antavat kuitenkin viitteitä siitä, millaisia juorun seuraukset voivat myönteisimmillään tai kielteisimmillään olla. Tutkimus valottaa osaltaan myös juorun suhdetta tunteisiin ja erityisesti juoruilusta aiheutuvan syyllisyyden eriasteisia kokemuksia. Tutkimus osoittaa, että juoruilun merkitys ystävien välisessä vuorovaikutuksessa on monitahoinen: se voi vahvistaa ja lujittaa ystävyyttä, mutta myös merkkejä sen tuhoavasta voimasta tuli esiin.</p>	
Asiasanat Juoru, juoruilu, ystävyys, ystävien välien vuorovaikutus, eläytymismenetelmä	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Juorun ristiriitainen luonne	7
1.2 Juoru tieteen silmin	11
1.3 Juorun käsitteestä	13
1.4 Kolme näkökulmaa juoruun	17
1.4.1 Juoru sosiaalisen kontrollin välineenä	17
1.4.2 Juoru kognitiivisen kartan lähteenä	19
1.4.3 Juorut tunne-elämän osatekijänä	20
1.5 Ystävyys juorun näyttämönä	22
1.5.1 Ystävyiden jännitteet	23
1.5.2 Itsestä kertominen ja läheisyyden kasvu	25
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	29
2.1 Tutkimuskysymykset	29
2.2 Eläytymismenetelmän valinta	30
2.2.1 Kehyskertomus	31
2.2.2 Vastajaat	33
2.2.3 Aineistonkeruu	34
2.3 Aineiston analyysi	37

3 TULOKSET	41
3.1 Juorun luonteesta	42
3.2 Juorun seurauksia	44
3.2.1 Juoru ja läheiset ihmissuhteet	44
3.2.2 Juoru ja sen sisältämä inhimillinen tieto	46
3.2.3 Juoru ja tunteet	48
3.2.4 Juorun kohteen menetetty maine	51
3.2.5 Juoruajan pelko tulla leimatuksi	52
3.2.6 Kun juoru tuhoaa ihmissuhteen	54
3.3 Syyllisyyden eriasteisia kokemuksia	56
3.3.1 Neljä kertomustyyppiä	56
3.3.2 Tarinoiden vertailua	62
4 POHDINTA	66
4.1 Juoru osana ystävyyttä sekä jatkotutkimusehdotuksia	66
5 TUTKIELMAN ARVIOINTIA	78
KIRJALLISUUS	82
LIITTEET	87

1 JOHDANTO

Juorusin ystävistäni. Kukapa tunnustaisi tämän kirkkain silmin? Arkiajattelun ohjaamana miellämme juorun usein kielteiseksi puhekäytännöksi. Emme mielellään puhu siitä, saati että tunnustaisimme itse syyllistyvämmä moiseen toimintaan. Juoru on kuitenkin meille kaikille tuttu ilmiö. Eittämättä me kaikki juoruamme joskus. Olemme saattaneet myös itse joutua juorun kohteeksi. Juoru on arkielämää alati muokkaava sosiaalinen käytäntö, vuorovaikutuksen muoto, johon kohdistuu hyvinkin ristiriitaisia käsityksiä (Koskinen 2000, 17).

Myös itse kiinnostuin juorusta ennen kaikkea ilmiön ristiriitaisuuden vuoksi. Ajatukseni harhailivat pitkään ja vailla suuntaa ilmiön ympärillä. Mielessä risteilivät niin omat ystävyysuhteet, lehtien juorupalstat kuin ”juoruämmä” –nimityskin, jota pienessä kotipitäjässäni laveasti viljeltiin, kun saatiin selville kenen suusta jokin juoru jonakin hetkenä oli lähtenyt liikkeelle. Mietin miksi ihmiset juoruavat, vaikka kyseisellä toiminnolla saattaa olla kohtalokkaat seuraukset. Pohdin myös sitä, miten juorua voisi tutkia ja onko se ylipäättään mahdollista.

Käsiini eksynyt Spitzbergin ja Cupachin (1998) toimittama teos *The Dark Side of Relationships* vakuutti minut siitä, että ilmiötä voi tutkia ja että se on tutkimisen arvoinen. Juorua ja juoruilua on kuitenkin tutkittu kaikkiaan vähän. Viestintätieteilijöitä ennen aiheen löysivät ennen kaikkea antropologit ja sosiologit. Myös psykologit, kielitieteilijät ja jopa sosiobiologit ovat antaneet lisäsäväyksen juorun tutkimuksen kenttään. Viestintätieteilijät ovat lähestyneet juorun ilmiötä sekä joukkoviestinten että ihmisten välisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Vaikka moderni tiedonvälitys juorulehdistöineen onkin antanut oman säväyksensä juorun kokonaiskuvaan, tässä tutkimuksessa ei käsitellä juorua tiedotusvälineissä. Tutkimus pidättäytyy tarkastelemaan juorua arkisimmillaan – osana toisilleen läheisten ihmisten välistä vuorovaikutusta.

Juoru on liitetty ihmissuhteiden ”pimeään puoleen”. Juoru on puhetta, johon liittyy vahvasti ”toisen selän takana” toimiminen. Juorun sanotaankin olevan moraalinen ongelma.

Juurun mahti on voimakas. Se voi pahimmassa tapauksessa tuhota henkilön, toisin sanoen juorun kohteen maineen. Juoru saattaa tuhota myös suhteen juoruajan, juorun kuulijan ja juorun kohteen välillä. Toisaalta juorulla tiedetään olevan myös myönteisiä seurauksia. Juoru arkisena, epävirallisena puheen ja vuorovaikutuksen muotona luo ilmiön, jota voinee hyvällä syyllä nimittää ihmissuhteiden ”pimeäksi puoleksi”. Myös tätä puolta on tutkittava, jotta voisimme ymmärtää entistä paremmin ihmisten välistä vuorovaikutusta. (Jaeger, Skelder & Rosnow 1998, 103-117.)

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa juorusta tehtyä aikaisempaa tutkimusta erityisesti siitä näkökulmasta, mitä juoru meille merkitsee. On tärkeää ymmärtää ensin, miten suhtaudumme juoruun ja miksi käsityksemme siitä ovat usein kovin ristiriitaisia, jotta jatkotutkimuksissa voitaisiin sitten perehtyä tarkemmin johonkin kapeampaan osaluueeseen juorun ilmiötä. Lähtökohtana on siis kuvata käsityksiä niistä vaikutuksista, joita juorulla on meihin ja ihmissuhteisiimme. Onko juoru aina kielteistä vai onko juorulla myös myönteiset seurauksena? Tämän myötä ymmärrämme kenties paremmin sen, miksi juoruamme, vaikka tiedämme, että se on moraalisesti väärin. Vai onko?

Tutkimuksen empiirisen osan olen kerännyt eläytymismenetelmää käyttäen. Tutkimukseeni osallistuneet 28 henkilöä ovat Jyväskylän avoimen yliopiston opiskelijoita, jotka kertomuksillaan luovat osaltaan kuvaa siitä, millaisena puheena juorua suomalaisessa kulttuurissa kenties pidetään. Miten siihen suhtaudutaan osana ystävien välistä vuorovaikutusta? Konteksti, johon juoru tässä tutkimuksessa kytkeytyy, on itseoikeutetusti ystävyys. Tapahtuahan juoruilu yleensä toisilleen tuttujen ihmisten kesken. Tilanne on kuitenkin ristiriitainen. Onhan yleisesti hyväksytty mielipide se, että todelliset ystävät eivät kerro toistensa salaisuuksia muille ihmisille. Tutkimuksen tulokset pyrkivät osaltaan valaisemaan asiaa: juoru näyttelee mielenkiintoista roolia paitsi ystävyysuhteen rakentumisessa ja säilymisessä, myös sen mahdollisessa rikkoutumisessa.

1.1 Juorun ristiriitainen luonne

Juoruilua on kautta aikojen pidetty pahantahtoisena panetteluna ja vähintäänkin turhanpäiväisenä, tuottamattomana puheena. Katsaus menneeseen todistaa, että juorun kielteinen kuva ulottuu kauas historiaan. Kaikesta paheellisuudesta huolimatta se on ollut osa ihmisten välistä vuorovaikutusta jo Aristoteleen ajoilta alkaen. *Nikomakhoksen etiikassa* Aristoteles nimittäin tuo ilmi, että yleväsieluinainen mies ei ole skandaalikäryisten juttujen kertoja – kreikaksi ”anthropologos”, ihminen, joka puhuu toisten asioista. (Gluckman 1963, 314.)

Keskiaikaa on pidetty juorujen ja juoruilun kannalta erityisen värikkäänä aikakautena. Juoruaminen miellettiin ”paholaisen kieleksi”, joka lietsoi esimerkiksi mustasukkaisuutta, joka saattoi lyödä kiilan vaikkapa rakastavien väliseen suhteeseen. Juoru äärimmillään vietyä yhdistettiin kateuteen ja laiskuuteen, joita pidettiin kuolemansynteinä. Selitysmallia ilmiön voimakkuuteen on haettu keskiaikaisesta yhteiskuntarakenteesta, jossa ihmiset olivat riippuvaisia kuulopuheen välityksellä levinneistä ”uutisista”. Tiukat käyttäytymisnormit yhdistettynä edelliseen oli juorun mahti valtaisia; juoru hyväksyttiin totuutena ja henkilön ryvettyminen juorun mukana vei pahimmassa tapauksessa mennessään paitsi maineen, myös yhteiskunnallisen aseman. Keskiajalla myös juorun sensuuri rehoitti. Sensuuriin vaikuttivat ennen kaikkea raamatulliset kirjoitukset, jotka tuomitsivat juoruamisen jyrkästi. (Schein 1994, 139-153.)

Juorua käsitellään Raamatussa monessa kohdassa aina alkaen Mooseksen kirjoista. Myös Uusi Testamentti paheksuu juorua ja esimerkiksi korinttilaiskirjeessään (Toinen kirje korinttolaisille 12: 20) Paavali kertoo pelkäävänsä, että joutuu kohtamaan seurakuntalaisten keskuudessa ”riitaisuutta, suvaitsemattomuutta, kiukkua, juonittelua, panettelua, juoruilua, pöyhkeyttä ja kurittomuutta”. Kirjeessään Timoteukselle (Ensimmäinen kirje Timoteukselle 5: 13-14) Paavali leimaa juorun nuorten leskinaisten harrastukseksi. Hän sanoo, miten he ”kierrellessään talosta taloon...oppivat laiskottelemaan ja lisäksi juoruilemaan ja sekaantumaan muiden asioihin, puhumaan sellaista, mitä ei pitäisi”. Laiskuus, tekemättömyys tai joutilaisuus yhdistetään juoruihin toki tänäkin päivänä. Miten usein ihmiset tuomitsevatkaan aivan arkipäiväisissäkin tilanteissa juoruilijan to-

teamalla, että ”ei taida olla omassa elämässä mitään mietittävää, kun pitää muiden asioita tonkia ja levitellä”?

Juoruja on aikojen saatossa yritetty kitkeä pois jopa lain voimalla kuten Englannissa tehtiin aina 1300-luvulta 1700-luvulle saakka, jolloin juoru saattoi johtaa mitä julmimpiin rangaistuksiin. Julkisen nolaamisen ja jalkapuuhan joutumisen ohella käytettiin myös fyysisesti erittäin kivuliaita rangaistusmenetelmiä. Dundeen kaupungista kerrotaan, että juoruajalle puettiin rautainen naamari, jossa oli piikki, joka laitettiin juoruajan suuhun. Näin pysäytettiin sananmukaisesti juoruajan kieli. (Emler 1994, 119.)

Juoruaja on stereotyyppisesti ajatellen ollut aina nainen. Yleinen käsitys on myös ollut, että naiset juoruavat tahallisemmin ja ilkeämmin kuin miehet. Juoruamisen ja naiseuden väliset konnotaatiot ovat kuitenkin vakiintuneet lähinnä siitä syystä, että juoru tunnistettiin ensimmäisenä pääosin naisellisena puheen muotona. Tämä ei siis tarkoita sitä, etteivät myöskin miehet juoruaisi siinä missä naisetkin. Kuitenkin naiset, jotka perinteisesti ovat olleet yhteiskunnassa alistetussa asemassa, olivat vielä viime vuosisadallakin huolissaan ”juoruilutaipumuksistaan”. Väite on saanut todistusvoimaa muun muassa vanhasta walesilaisesta sanonnasta ”Be she old, or be she young, A woman’s strength is in her tongue”, mikä vapaasti suomennettuna kuuluu: ”olkoon nainen nuori tai vanha, voimaansa kantaa hän kielessään”. (Tebbutt 1995, 19.) Eräänlainen jäänne tästä lienee vielä tänäkin päivänä paljon käytetty juoruämmä –nimitys.

Viime vuosisadalla juoruista tuli uudella tavalla yhteiskunnallinen ilmiö, kun ns. juorulehdistö syntyi. Vaikka lehdistön juorun käytön historia on pitkä, nykyaikainen juorujournalismi on paljolti ensimmäisen maailmansodan jälkeinen ilmiö. Hollywoodin unelmatehtaalta alkunsa saaneen journalismin muoto on kiirinyt toki meille kotoiseen Suomeenkin. Tunnetuimmat alansa edustajat meillä täällä kotimaassa lienevät *Hymy*, *Nykyposti* tai *7 päivää* –lehdet. (Koskinen 2000, 205.)

Vaikka keskiajan kyseenalaiset rangaistusmenetelmät ovat meidän kaikkien onneksemme poistuneet, on selvää, että juoruilua tapahtuu yhä edelleen. Juoruilta yritetään yhä edelleen myös suojautua. Onhan Suomen lakipykäliinkin kirjattu kohtia, jotka suojaavat ihmisen yksityisyyttä. Miten nykypäivän juoru sitten eroaa esimerkiksi keskiaikaisesta juorusta? Juorun mahti ei kenties nykyään ole enää niin voimakas kuin keskiajalla,

mutta jotain samaa ja pysyvää siinä kaiketi yhä on. Esimerkiksi juorun aiheet eli mitä juoru käsittelee, eivät sanottavimmin ole muuttuneet sitten pimeän keskiajan. Vaikka juorun sisällöt vaihtelevat paljonkin, jo keskiajalla suosituin aihe liittyi ehdottomasti ihmisten rakkauselämään ja erityisesti avioliiton ulkopuolisiin suhteisiin (Schein 1994, 139-153).

Katsaus juorun historiaan antaa viitteitä siitä, miksi juorua yhä edelleen pidetään moraalisesti saastuneena puheena. Joidenkin tutkijoiden mukaan juorun luonne moraalisenä ongelmana selittyy sillä, että juoru käsittelee tavallisimmin ihmisten yksityisiä asioita. On kuitenkin todettu, että juoru voi olla myös tietoa, joka tiedetään laajasti ja yleisesti. Bok (1984) on todennut, että jokainen meistä on kehittänyt tietoisesti tai tiedostamattomasti omat määritelmänsä sille, minkälainen ja missä määrin esiintyvä juoru on siedettävää. Kun tämä määritelmä ylittyy, muodostuu juorusta tai juoruilusta moraalinen ongelma – jokaisen henkilökohtaisen sietokyvyn mukaan. (Jaegerin ym. 1998, 104 mukaan.)

Juurun juuret ovat syvällä, eikä sitä ole sen enempää lain kuin kasvatukseenkaan voimin onnistuttu kitkemään vuosien saatossa. Voitaneen siis olettaa, että juoruilulla täytyy olla myös jonkinlainen myönteinen merkitys keskuudessamme. Miksi me muuten yhä edelleen juoruilimme, puhuisimme tuttaviemme ”selän takana” heidän henkilökohtaisista asioistaan? Vaikka juorun kielteiseen puoleen on kiinnitetty melko paljon huomiota, juoruun on alettu suhtautua viimeisten vuosikymmenten aikana yhä ennakkoluulottomammin. ”Juoruilu on mukavaa eikä silloin puhuta vain kielteisistä asioista”, on lausahdus, joka toisinaan tulee esille.

Kun aikaisempi juoruamista sivuava tai sitä käsittelevä kirjallisuus on keskittynyt pääasiassa juorun kielteisten puolien esiintuomiseen, on uudempi kirjallisuus tuonut esille myös juorun ja juoruilun myönteisemmän puolen. Myös tutkijat ovat ryhtyneet puolustamaan juorun hyviä puolia. Näkökulma on tuottanut muun muassa kirjan nimeltään *Good Gossip*, jonka on kirjoittanut joukko israelilaisia ja amerikkalaisia filosofejia. Kirjassa juoru nähdään muun muassa eräänlaisena kollektiivisen tutkimisen ja oppimisen välineenä. Kanadalainen filosofi de Sousa (1994, 30-31) yltyy nimittämään juorua jopa pyhäksi hyveeksi. Hän perustelee väitettään sillä, että elämämme tärkeimpien tapahtu-

mien ollessa yksityisiä, tulee meidän saada niistä tietoa. Hänen mukaansa juoru varmistaa, että luottamuksemme toisiin perustuu todelliselle tiedolle, ei vain julkisivulle.

Ben-Ze'ev (1994) on tuonut filosofisessa analyysissään esiin, että juoruilu sinällään on arvokasta toimintaa ja vertaa sitä intellektuaaliseen ajatteluun, jota motivoi pikemminkin luovuus tai ”jano” älylliseen toimintaan kuin esimerkiksi raha tai akateemiset julkaisut. Hän teroittaa analyysissään juorun roolia välittäjänä, jonka avulla saamme tietoa muiden ihmisten elämään liittyvistä yksityiskohdista ja joiden avulla pystymme siten ymmärtämään ja kontrolloimaan paremmin myös omaa elämäämme. Juoruiluun osallistuminen tyydyttää samalla myös niin sanottua heimotarvetta eli tarvetta kuulua ryhmään, jota määrittelevät intiimit siteet ryhmäläisten välillä.

Samantapaisiin päätelmiä ovat esittäneet myös Jaeger ym. (1998, 116) tutkimuksessaan. Naispuolisten yliopisto-opiskelijoiden keskuudessa toteutettu tutkimus osoitti, että kielteisistä vaikutuksistaan huolimatta, juoru nähtiin eräänlaisena sosiaalisena liimana. Juoruilu koettiin tärkeäksi toiminnaksi toisilleen läheisten ihmisten kesken. Juorulla havaittiin olevan myönteinen vaikutus muun muassa ystävyysuhdetta ylläpitävänä voimana.

Edellä mainittujen asioiden valossa juorun ristiriitainen luonne näyttäytyy selvästi. Juoru voidaan nähdä joko kielteisessä tai myönteisessä valossa riippuen siitä, mistä näkökulmasta sitä katsotaan. Tämä luvun on tarkoitus toimia myös eräänlaisena pohjustuksena sille, mitä työssäni tarkoitan, kun puhun kielteisestä ja myönteisestä juorusta. Useimmiten juoru leimataan pelkästään kielteiseksi, turhanpäiväiseksi puheeksi, vaikka sillä mahdollisesti on myös monia myönteisiä seurauksia.

1.2 Juoru tieteen silmin

Juoruista on löydettävissä kohtalaisen mittava, joskin hajanainen tieteellinen kirjallisuus. Empiiristä tutkimusta juorusta on kuitenkin tehty melko vähän. Suurin osa juorua käsittelevästä tutkimuksesta on tehty ulkomailla, lähinnä yhdysvaltalaisen mutta myös eurooppalaisten tutkijoiden toimesta. Suomessa juorua on tutkittu kaikkiaan vähän ja juoruja käsittelevän kirjallisuuden saaminen kotimaisista kirjastoista on sekin jossain määrin hankalaa. Yksi suomalainen väitöskirja juoruista sen sijaan on tehty antropologi Tuulikki Pietilän (1999) toimesta, joka teki kenttätyönsä Pohjois-Tansaniassa Kilimanjarolla elävien chaggojen parissa ja tutki siellä kauppaa käyvien naisten elämää. Puheviestinnän oppiaineessa juorua on tutkittu vähäisissä määrin. Sen sijaan on huomautettava, että Suomestakin löytynee useita tutkimuksia, joissa juorua tai juoruilua sivutaan, osana jotakin suurempaa kokonaisuutta kuten esimerkiksi koulukiusaamista.

Teos, joka sisältää laajan, joskin lähinnä sosiologisiin ja antropologisiin tutkimuksiin perustuvan kirjallisuuskatsauksen on Ilpo Koskisen (2000) kirjoittama *Väritetty totuus, juorut arkielämässä*. Kirja toimi ainakin tämän tutkimuksen osalta hyvänä suunnannäyttäjänä juorun ilmiöön. Sen kautta on löydettävissä useita näkökulmia ja kirjallisuusviitteitä paitsi arkielämän, myös tutkimuksen tarkoituksiin.

Juorusta tehdyn empiirisen tutkimuksen vähäisyys saattaa osittain olla selitettävissä sillä, että juoruilu tapahtuu tavallisimmin ”selän takana”. Sabinin ja Silverin (1982) mukaan me kaikki juoruamme, mutta koska tunnemme, että emme saisi juoruta, tapahtuu juoruaminen yleensä varsin hienotunteisesti. Juorua on tutkittu sekä kvalitatiivisin että kvantitatiivisin menetelmin. Rosnow ja Georgoudi (1985) ovat täsmentäneet, että juoru edellyttää tiettyä tunnetta yksityisyydestä ja siitä, että juoruaminen tapahtuu ”turvassa”. Tutkijat ovatkin joutuneet vaikean tehtävän eteen etsiessään keinoja kerätä juoruja tai löytääkseen henkilöitä, jotka suostuisivat kertomaan joko omasta juoruamisestaan tai muiden ihmisten juoruilusta. Levin ja Arluke (1987) ratkaisivat tilanteen salakuuntelemalla systemaattisesti keskusteluita, joita yliopiston kampusalueella käytiin. Lisäksi he leikkasivat talteen lehtien ”juorupalstoja”. Emler (1994) puolestaan käytti päiväkirjametelmää ja keräsi tietoa siitä, kuka puhuu kenellekin ja millaisista asioista. Nevo O.,

Nevo B. ja Derech-Zehavi (1994) kehittivät mittarin, jonka tarkoituksena on mitata ihmisen ns. juoruiluherkkyyttä (*a Tendency to gossip Measure*). Mittarin avulla saatiin tietoa siitä, miten usein henkilö osallistuu juoruamisen kaltaiseen puheeseen, kuten että hän kertoi ystävälleen toisten ihmisten asioista.

Useat juorua tutkineet antropologit ovat ammattiryhmälleen tyypillisinä ”soluttautuneet” johonkin yhteisöön ja keränneet tietoa erilaisin menetelmin omien havaintojensa pohjalta (esim. Gilmore 1978; Bleek 1976). Amerikkalainen kansantieteilijä Sally Yerkowich (1976) vuokrasi tutkimuksensa tarkoituksiin huoneen varakkaan ja yksinäisen leskirouvan talosta. Seuraavien kuukausien ajan hän kirjoitti tutkimuspäiväkirjaansa keskustelunsa kyseisen rouvan ja tämän ystävien kanssa. Tästä päiväkirjasta tuli hänen aineistonsa tutkimukseen, jonka sisältö keskittyi siihen, miten Sally (hän itse) oppi juoruamaan vuokraemäntänsä kanssa. (Koskinen 2000, 52, 170.)

Kaikki nämä metodit vastaavat juorun ”selän takana” tapahtuvan luonteen ongelmallisuuteen osaltaan. Ne eroavat kuitenkin sen suhteen, missä määrin niillä pystytään tavoittamaan muita kuin kyseisessä kontekstissa esiintyviä juorun piirteitä. Toisin sanoen on epävarmaa, näyttäytykö juoru samanlaisena myös laajemmassa mittakaavassa, niin että tietyt juorun piirteet olisivat jollain tapaa ”yleismaailmallisia”, kontekstista riippumatta. Tosin on muistettava, että kokonaiskuvan saamiseksi tarvitaan kaikei useita yksittäisiä tutkimuksia, joilla omina erillisinä paloinaan on paikkansa ja tärkeysjärjestyksensä ennen kuin palapeli on valmis – josko se ikinä valmiiksi tuleekaan.

1.3 Juorun käsitteestä

”Juoru” on oikullinen käsite. ”Juoru” voi saada aiheensa lähes mistä tahansa elämään liittyvästä asiasta. Eittämättä kaikki ihmiset ”juoruilevat” joskus, siitä puhutaan ja jokainen tietää arkielämän kokemuksellaan, mitä ”juorulla” ja ”juoruamisella” tarkoitetaan. ”Juoru” on käsitteenä moniselitteinen ja sitä on tutkittu useiden eri tieteiden näkökulmasta. Erilaisten määritelmien seurauksena tutkijat ovat muodostaneet myös kantansa juoruiluun erilaisin tavoin. Mitä hienosyisemmäksi juorun määritelmässä mennään, sitä vaikeammaksi tehtävä muodostuu. Äärimmilleen vietynä kun voidaan sanoa, että mikä tahansa asia voi olla ”juorua”. Tällaiseen ajatusleikkiin ryhtyessämme voimme kuvitella, miten esimerkiksi jonkun ihmisen koti voi ”juoruta” meille siitä, millainen tämä ihminen on. Samalla tavalla esimerkiksi jokin taideteos ”juoruaa” meille tekijästään, hänen asenteistaan, ajatuksistaan, peloistaan ja niin edelleen. Tavalla tai toisella ”juoru” tunkeutuu aina eri tavoin aistittavissa olevan arkitodellisuuden ”kulissien” taakse.

Arkipäiväisenä puheen muotona juoruaminen peitetään mielellään – kuten monet muutkin tutkijat ovat todenneet – kauniimpiin ilmaisuihin. Juoruamisen sijasta me ”keskustellemme”, ”juttelemme”, ”pohdimme toisten motiiveja”, ”valamme kannuja” ja niin edelleen. Tämä on omiaan lisäämään käsitteellisen määrittelyn epätäsmällisyyttä. Antropologi David Gilmore (1978) on osoittanut, että juoru on mutkikas puhekäytäntö, jonka eri ihmiset hahmottavat eri tavalla. Koskisen (2000) sanoin: ”juoru ei ole tieteellinen, vaan arkinen prosessi, jota pitää arvioida siihen soveltuvin ei-tieteellisin käsittein”. (Koskinen 2000, 35, 41.)

On järkeenkäypää, että juoru ei ole tieteellinen prosessi, mutta onko mikään muukaan vuorovaikutukseen tai käyttäytymiseen liittyvä ilmiö? Käyttäytymistieteellisessä tutkimuksessa syntyy usein ongelmia juuri siksi, että teoreettiset käsitteet ovat usein sanasultaan samoja kuin arkikielen ilmaukset tai ainakin, lähellä niitä (Hirsjärvi ym. 2001, 137-139). Huolimatta käsitteen määrittelyn ongelmallisuudesta, muutamia selkeitä rajauksia pystytään tekemään. Tavallisimmin juoru sekoitetaan huhuun, joten on tarpeel-

lista täsmentää näiden kahden termin eroavaisuuksia, vaikka niiden erottelu voi sekin olla hankalaa.

Yksilön näkökulmasta katsottuna kummassakin, sekä juorussa että huhussa, on kyse suullisesta tiedosta, joka leviää ”kuulopuheen” periaatteella. Sen sijaan esimerkiksi antropologit ja sosiologit pitävät huhua laaja-alaisena massailmiönä, joka saattaa levitä jopa maailmanlaajuisesti. Juoru taas on pienen piirin intiimiä jutustelua, keskustelunomaista ja hyvin henkilökohtaista. Tämän erottelun mukaan juorun voidaan katsoa olevan ensinnäkin pienimuotoista, henkilökohtaista ja se jaetaan toisilleen tuttujen henkilöiden kesken. Huhu sen sijaan on laaja-alaista, ei-henkilökohtaista ja se voi levitä jopa kautta yhteiskuntien ja maiden. Huhun kuulijoiden eikä myöskään levittäjien tarvitse olla tuttavina keskenään. Huhu saattaa koskea esimerkiksi jotakuta julkisuuden henkilöä, jonka useimmat periaatteessa tunnistavat. Erottava tekijä on, että henkilöä ei tunneta henkilökohtaisesti. Huhuksi voidaan mieltää myös niin sanotut kaupunkilegendat, joita ajoittain kuulee kerrottavan. (Rosnow & Georgoudi 1985, 63.)

Sanakirjoissa juorua määritellään monin tavoin. Suomen kielessä ”juorulla” tarkoitetaan puhekäytäntöä, jonka *Nykysuomen sanakirja* määrittelee seuraavasti: ”suusta suuhun kulkeva, tavallisesti jostakusta jotakin epäedullista kertova uutinen tai juttu, kulkupuhe”. Määritelmä ei ole täsmällinen. Samalla tavalla voitaisiin määritellä myös huhua, jos ajatellaan antropologien ja sosiologien ”huhulle” antamaa merkitystä. Lisäksi määritelmä antanee melko kapeakatseisen kuvan juorusta esittäen sen lähinnä kielteisenä puhekäytäntönä. *Suomen kielen perussanakirja* määrittelee juorun suunnilleen samalla tavalla, mutta lisää siihen seurapiirijuorun.

Englanninkieliselle sanalle ”gossip” *The Oxford English Dictionary* antaa monta määritelmää. Nykyiseen eli suhteellisen uuteen juorun merkitykseen kyseinen lähde viittaa vapaasti suomentaen seuraavasti: ”juoru on joutavaa puhetta, joka käsittelee enimmäkseen toisten ihmisten rakkaussuhteita ja salaisuuksia”. Samansuuntaiseen määritelmään yhtyy *The American Heritage Dictionary*, joka kuvaa juorua suomennettuna seuraavasti: ”pinnallinen, usein perusteeton huhu, jolla on tavallisesti henkilökohtainen, sensaatiomainen tai intiimi luonne; turhanpäiväistä puhetta” (Morris 1981, 569). Tietynlaista puhekäytäntöä kuvaava merkitys on nykyisin juuri se, joka juorun käsitteelle annetaan

myös muissa kielissä. Vaikka termin määrittelyssä esiintyy vähäistä kulttuurista vaihtelua, päälinjan voidaan katsoa olevan sama kielestä toiseen.

Sanakirjamääritelmiä paremman ja yksityiskohtaisemman kuvan juorusta antaa Koskinen (2000, 38). Hänen mukaansa on olemassa muutamia piirteitä, jotka esiintyvät useimmissa juorun määritelmissä:

- juoru on epävirallista puhetta
- juorulla on oltava uutuusarvoa
- juoru tapahtuu eräänlaisessa kolmiodraamassa, jossa henkilö A puhuu B:n kanssa C:stä
- tämän ”juorukolmion” kaikkien jäsenten pitää tuntea toisensa ainakin jotenkin jo entuudestaan
- kohteen on oltava poissa
- juoru käsittelee tavallisesti kohteen salaisuuksia ja yksityisasiota
- juoru liittyy yhteisöllisiin arvoihin joko suoraan tai epäsuorasti, mutta aina tavalla tai toisella

Nämä juorun piirteet sisältävät monia poikkeuksia, mitkä vahvistavat sitä käsitystä, että juorua on mahdotonta määritellä yhdellä ainoalla, eksaktilla tavalla. Juorun erilaisten määritelmien pohjalta ei esimerkiksi vallitse yhteisymmärrystä sen suhteen, onko juoru totta vai ei. Toisaalta on havaittu, että suuri osa nykymaailman ”luotettavanakin” pidetystä tiedosta perustuu kuulopuheelle, kuten Levin ja Arluke (1987, 150) ovat todenneet. Heidän mukaansa esimerkiksi yleisesti laatulehden maineessa pidetyn, *The New York Timesin*, etusivun uutisista 70 prosenttia vuosina 1985-1986 sisälsi tunnistamattomia lähteitä. Juorun todenperäisyydelle ei voi mielekkäällä tavalla asettaa vaatimuksia. Onhan moni muukin asia loppujen lopuksi ainakin jossain määrin epäluotettavaa, ajatella sitten kirjoja, keskusteluja, luentoja, tv-ohjelmia ja niin edelleen.

Jotta juoru hahmottuisi mielekkäällä tavalla tämän tutkimuksen tarpeisiin, tuon esiin vielä yhden tarkennuksen. Juorun on sanottu olevan juoruajien yhteinen saavutus (ks. Maynard 1989). Tämän käsityksen mukaan irrallinen, yksittäinen puheenvuoro tai lausuma – vaikka se muuten täyttäisikin useimmiten esiintyvät juorun kriteerit – ei välttämättä ole juorua. Esimerkkinä voisi toimia vaikkapa tilanne, jossa muutama opiskelija

juttelee käytävällä keskenään seminaarin jälkitunnelmissa. Yksi heistä toteaa oman esitelmänsä pitäneestä Maijasta/Matista, että ”olipas hänellä taas karsea asukokonaisuus yllään”. Tällöin tuo yksittäinen puheenvuoro näyttyy pikemminkin arvioivana huomautuksena kuin juoruna. Jos tilanne sen sijaan etenisi niin, että samaiset opiskelijat ryhtyisivät spekuloidaan Maijan/Matin vaatetuksella ja sen mauttomuuden syillä, tilanteen luonne muuttuisi juoruilevaksi. Jotta voimme puhua mielekkäästi juorusta, tarvitaan siis vähintäänkin kahden puheenvuoron mittainen jakso kahden eri ihmisen puhumana.

Tämän tutkimuksen tarkoituksiin määrittelen juorun seuraavasti:

Juoru on osa ihmisten välistä arkista vuorovaikutusta...

- 1) joka tapahtuu epävirallisessa keskustelutilanteessa
- 2) jossa on kolmiosainen rakenne: henkilö A puhuu henkilö B:n kanssa C:stä
- 3) jossa henkilöt A ja B ovat keskenään ystäviä
- 4) jossa henkilö C on vähintäänkin tuttu henkilö sekä A:lle että B:lle.
- 5) jossa henkilö C ei ole paikalla.
- 6) joka koostuu jollakin tasolla arvioivista uutisista
- 7) jossa uutiset liittyvät henkilö C:n (oletettuihin) salaisuuksiin

Määritelmässä ei siis oteta kantaa siihen, onko juorun sisältö totta vai ei tai onko sen seuraukset myönteisiä vai kielteisiä. Se ei myöskään määrittele sitä, käsitteleekö juoru uutta vai vanhaa tietoa tai onko juoru tahatonta vai tarkoitushakuista. Termin ”juoru” ohella käytän tässä työssäni sukupuoletonta sanaa ”juoruaja” ihmisestä, joka osallistuu juoruun sekä sanaa ”juoruilu” tai ”juoruaminen” kuvaamaan sitä vuorovaikutustilannetta, jossa juoru saa muotonsa.

1.4 Kolme näkökulmaa juoruun

Seuraavaksi tuon esille kolme näkökulmaa juoruun: juoru sosiaalisen kontrollin välineenä, juoru kognitiivisen kartan lähteenä sekä juoru tunne-elämän osatekijänä. Näiden näkökulmien on todettu sisältävän ne käsitykset, jotka ovat lähimpänä teoriaa juoruista. Huolimatta siitä, että varsinaisiksi teorioiksi niistä ei ole, tähän asti tehdyn tutkimuksen valossa ne auttavat parhaiten ymmärtämään juorun vaikutuksia sekä yksilön että yhteisön näkökulmasta.

1.4.1 Juoru sosiaalisen kontrollin välineenä

Rakennefunktionalistista, juorun yhteisöllistä ulottuvuutta painottanutta näkökulmaa on voimakkaimmin edustanut englantilaisantropologi Max Gluckman (1963). Näkökulman keskeinen ajatus on seuraavanlainen: kaikissa yhteisöissä on joukko käsityksiä siitä, mikä on kullekin sopivaa käyttäytymistä ja mikä ei. Yhteisö jakaa käsitykset myös siitä, millaisia ominaisuuksia ihmisellä olisi hyvä olla ja mitkä ominaisuudet ovat puolestaan epäsuotavia. Kun yhteisön jäsenet havaitsevat vääränlaista käyttäytymistä, he levittävät tiedon siitä juoruilemalla. Seurauksena juorun kohde saattaa menettää yhteisön tuen. Häneen voidaan kohdistaa myös muunlaisia sanktioita, joiden tiedetään vaihtelevan mykkäkoulusta jopa fyysiseen väkivaltaan. Gluckmanin mukaan juoru siis tarjoaa keinon käydä yhteisön sisäistä kamppailua ilman, että riita paisuisi suureksi ja julkiseksi, minkä seurauksena yhteisö saattaisi hajota. Täten juoru on yhteisön toimintaa ajatellen ”funktionaalista”.

Gluckmanin näkemys korostaa, että juoru tuottaa ja pitää yllä vallitsevaa sosiaalista järjestystä. On kuitenkin huomattava, että juoru sosiaalisen kontrollin välineenä on eräänlainen juorun piilofunktio, josta ihmiset eivät ole tietoisia. Tutkimuksissa, joissa Gluckmanin perusajatusta on sittemmin syvennetty, on todettu, että ihmiset eivät juoruile estääkseen yhteisön hajoamisen, vaan esimerkiksi tuulettaakseen tunteitaan tai hakeakseen sympatiaa petetyksi tulemisen jälkeen (ks. Almirol 1981, 293-304, Koskisen 2000, 102 mukaan).

Tutkimuksissa, joissa juorut on nähty sosiaalisena kontrollin välineenä ei kuitenkaan ole tarkemmin kerrottu siitä, milloin ja millaisissa olosuhteissa juorulla on tällaisia seurauksia. Ongelman katsotaankin olevan metodinen. Tutkimuksissa, joissa juorun on todettu tuottavan sosiaalista järjestystä, on tarkasteltu lähinnä heimoyhteisöjä, perinteisiä maaseudun yhteisöjä kaupungistuneessa yhteiskunnassa tai suurkaupunkiympäristön pieniä ryhmiä, jotka erottuvat selvästi ympäristöstään. Merry'n (1984) mukaan näiden tutkimusten voidaan siis katsoa pätevän vain pienissä yhteisöissä, jotka eivät suuremmin enää vastaa tämän päivän yhteiskuntarakennetta.

Merry on tuonut esille myös pieniin yhteisöihin kohdistuneiden tutkimusten muita ongelmia, joista keskeisin liittyy siihen, että juorua käsittelevässä kirjallisuudessa on useita esimerkkejä ihmisistä, jotka eivät välitä juoruista. Vaikka juoru tuottaisikin sosiaalista kontrollia jossakin yhteisössä, osa yhteisön jäsenistä saattaa olla ”turvassa” juorulta tai täydellisen piittaamattomia juorun vaikutuksia. Tällaisiksi ”häpeättömiksi” tiedetyt ihmiset ovat esimerkiksi hyvin rikkaat ja vaikutusvaltaiset yhteisön jäsenet tai tunnetut kylän hykiöt ja köyhät ihmiset. Juorusta piittaamattomia ihmisiä löytyy kuitenkin melkein mistä tahansa yhteisöstä, kunhan yhteisöä vain tarkastellaan riittävän huolellisesti (Koskinen 2000, 116).

Nykypäivänä tosin rikkaat ja vaikutusvaltaisetkaan eivät ole suojassa juorulta. Vaikka tämä työ ei tarkastele juorua joukkoviestimissä, pieni harha-askele sallittakoon. Tämä jääköön yritykseksi osoittaa rikkaiden ja vaikutusvaltaisten ”koskemattomuuden” eräänlainen epäloogisuus. Vuonna 1998 maailmalla kohistiin. Amerikan silloisen presidentin Bill Clintonin seksiskandaali osoitti, että jopa ”vakavasti otettavat” tiedotusvälineet voivat sijoittaa juoruun perustuvan uutisen uutislistansa kärkeen. Media tunnetussa vahikoiran roolissaan, mutta myös taloudellisten voittojen tarpeessa tuntuu nykypäivänä olevan erityisen herkkä astumaan myös kulissien takaiseen elämään. Onko nykyajan media siis korvannut entisajan pieniyhteisön, joka käytti juorua tehokkaasti hyväkseen sosiaalisen kontrollin välineenä?

Juurun kontrolloivalle vaikutukselle altistuvat kuitenkin ennen kaikkea tavalliset ihmiset. Tavalliset ihmiset ovat niitä, jotka hyötyvät yhteisön tuesta, mutta joilla ei kuitenkaan ole yltäkyläisiä voimavaroja joiden avulla he voisivat selvitä tilanteesta, jos me-

nettävät yhteisön tuen. Yksilöt, jotka ovat haavoittuvia yhteisön paineille, ovat haavoittuvia myös juoruille. Sen sijaan ne, jotka eivät ole haavoittuvia, voivat olla välittämättä ja katsoa ylen ilkeämielistäkin puhetta. (Merry 1984, 272.)

1.4.2 Juoru kognitiivisen kartan lähteenä

Kun varhainen sosiaalitieteellinen juurututkimus on keskittynyt pääasiassa pieniin maaseutukyliin, on myöhempi tutkimus keskittynyt kaupunkeihin ja ympäristöihin, jotka ovat nykypäivälle tyypillisempiä. Tässä uudemmassa tutkimuksessa juoru on suhteutettu muun muassa oppimiseen.

Useat juurututkijat ovat rinnastaneet juorun välityksellä kulkeutuvan tiedon karttaan. On todettu, että juoru luo ja pitää yllä eräänlaista karttaa, joka sisältää tietoa sosiaalisesta ympäristöstämme. Sosiaalipsykologi Ralph Rosnow (1977, 159) on erottanut juorun ”tietoa välittävän tyypin” arvioivasta juorusta. Tietoa välittävä juoru ”tuottaa osallistujille ’kognitiivisen kartan’ heidän ympäristöstään”. Tätä juorun kognitiivista merkitystä ovat korostaneet myös lukuisat muut tutkijat. Esimerkiksi Merry (1984) on nimennyt juorun eräänlaiseksi yhteisön tavaksi selata hiljalleen sen tietoresursseja. Nämä ”salaiset kansiot” ylläpitävät tietoja, joiden avulla me hallitsemme sosiaalisia suhteitamme.

Juorun on todettu tekevän enemmänkin kuin vain luovan ja pitävän yllä tätä tuttaviamme ja ystäviämme koskevaa tiedon määrää ja laatua. Tähän tietoon sisältyy myös toimintaohjeita. Luokittelemme jonkin ihmisen hänestä keräämämme tiedon avulla ja teemme samalla johtopäätöksiä siitä, mitä voimme häneltä odottaa. (Sacks 1992, Järvi-
luoman & Roivaisen 1997, 15-25 mukaan.) Juorun avulla voimme myös välttää joitakin hankaluuksia, jotka väijyvät meitä arkisessa elämässä. Emme ainakaan joudu täysin huijareiden armoille. (ks. Hannerz 1967, 56-57, Koskisen 2000, 131 mukaan.)

Kognitiivisen kartan tuottaman tiedon avulla voimme parhaassa tapauksessa siis välttyä ongelmilta. Ajatus siitä, missä määrin tämä ”ongelmilta välttyminen” edellyttää tai aiheuttaa sosiaalista kontrollia, on mielenkiintoinen. Jos esimerkiksi päätämme olla uskottomatta jollekin henkilölle syystä, että tiedämme hänen olevan epäluotettava, emmekö silloin toteuta tietyllä tavalla myös sosiaalista kontrollia? Toimintamme kautta

estämme ainakin jossain määrin tätä henkilöä saamasta käsiinsä ehkä tärkeääkin tietoa, koska hän on osoittanut olevansa epäluotettava. Toisin sanoen, juorun vaikutuksia osataan selittämään pyrkivä ”karttamalli” voitaisiin kenties nähdä vaiheena kohti sosiaalista kontrollia. Tähän päätelmään haen vahvistusta kysymyksestä: voiko sosiaalista kontrollia harjoittaa ilman, että omaa siihen oikeuttavaa ”karttamallin” mukaista tietoa sosiaalisesta ympäristöstä ja siinä vaikuttavista ihmisistä? Juoruilla kognitiivisen kartan lähteenä on eittämättä arvonsa myös itsenäisenä mallikonstruktiona, koska kaikkea toisista ihmisistä keräämäämme tietoa emme tietenkään käytä sosiaalisen kontrollin tarpeisiin. Tästä johtuen ”karttamallin” tarjoama juorun kognitiivinen merkitys on mielestäni mahdollista nähdä sekä itsenäisenä mallikonstruktiona että sosiaalista kontrollia edeltävänä vaiheena.

Kognitiivisen kartan tuottaman tiedon avulla voimme myös helpottaa kanssakäymistä monella tavalla. Kun tunnemme toisen henkilön hyvin, vuorovaikutuksemme hänen kanssaan on sujuvampaa, kuin jos tuntisimme hänet vain pinnallisesti. Syvä tuntemus luo yhteisiä puheenaiheita. Toisin sanoen mitä syvemmin tunnemme toisen henkilön, sitä rikkaampia ja kiinnostavampia keskusteluja voimme hänen kanssaan käydä. (Koskinen 2000, 129.) Tämä vahvistaa käsitystä siitä, että ”karttamallin” tuottama tieto ei kohdistu yksin sosiaalisen kontrollin tarpeisiin, vaan se toimii myös itsenäisenä mallikonstruktiona. Sellaisenaan ”karttamallilla” lienee tärkeä merkitys esimerkiksi ystävyystä vahvistavana tekijänä.

1.4.3 Juoru tunne-elämän osatekijänä

Juorulla on todettu olevan vaikutuksensa monella tavalla myös tunne-elämään. Juoru voi esimerkiksi herättää ja lietsoa tunteita. Samoin juoru voi muokata ja kehittää tunteita yhä hienosyisemmiksi. Juoruista tehdyt tilastolliset tutkimukset osoittavat, että juoru on yhtä usein myönteistä kuin kielteistäkin. Yleistä perustetta sille, mihin suuntaan juoru muokkaa tunteitamme ei siis näyttäisi olevan. (Dunbar 1996, 174-175.)

Juorun suhdetta tunteisiin on tutkittu kaikkiaan vähän. Muutamia yleistyksiä juorun ja tunteiden suhteesta on kuitenkin tehty. Kun esimerkiksi suutumme tuttaviiimme, voimme juorun kautta hakea tukea itsellemme muilta tutuiltamme. (Koskinen 2000, 139-

146.) Juoru antaa ihmisen tuulettaa tunteitaan ja sallii hänen olla sankari moraalisessa näytelmässä mahdollisimman vähän epämiellyttävällä tavalla (Sabini & Silver 1982, 103-104).

Toinen yleistys on, että juorun vaikutukset tunnetasolla riippuvat juoruajien ja juorun kohteen aiemmasta suhteesta. Esimerkiksi henkilöllä, jonka näemme kenties päivittäin, mutta jota emme tunne hyvin, ei ole ihmeellistä vaikutusta tunteisiimme. Sen sijaan tuttaviiimme ja ystäviimme emme suhtaudu näin välinpitämättömästi. (Bergmann 1993, 56-57.)

Selvimmän juorut kietoutuvat tunteisiin toisilleen läheisten ihmisten kesken. Juorun ja tunteiden suhde voidaan nähdä myös kaksisuuntaisena. Juorujen avulla ihminen tulkitsee tunteitaan, mutta toisaalta tulkintaa tapahtuu myös käänteisessä mielessä – tunteet tulkitsevat juoruja. Hyvässä seurassa jokin juoru esimerkiksi tuttavastamme saattaa olla hauska juttu. Paheksuvassa ilmapiirissä tulkitsemme juorun toisin. (Koskinen 2000, 140.)

Tunteenomaisin juoru käsittelee meille emotionaalisesti tärkeitä ihmisiä. Se myös tapahtuu meille emotionaalisesti tärkeimpien ihmisten seurassa. Vain osa ihmisistä on meille tunnetasolla tärkeitä. He ovat meille läheisiä ihmisiä kuten perheemme ja parhaat ystävämmme. Heihin liitämme tunteita jo ennestään ja myös heitä koskeva juoru tulkitsee ja kommentoi näitä siteitä. Koska tiedämme jo entuudestaan paljon näistä ihmisistä, juoruamisen paradoksit tulevat selvimmän esille juuri läheisissä ihmissuhteissa. (Koskinen 2000, 142.)

1.5 Ystävyys juorun näyttämönä

Juoru tapahtuu tavallisesti ystävien tai vähintäänkin toisilleen tuttujen henkilöiden kesken. On vaikea ajatella, että ventovieraat ihmiset juoruaisivat keskenään, vaikka juoruamisella on todistetusti sijansa siinä vaiheessa, kun ystävyyttä rakennetaan (Yerkovich 1976, Koskisen 2000, 170 mukaan).

Epävirallisten puhetilanteiden – joista juoruilu on yksi – on todettu olevan vallitsevia niissä vuorovaikutustilanteissa, joissa ystävät ja tuttavat tapaavat toisiaan päivittäin. ”Tuttavien” ja ”ystävien” välillä on havaittu kuitenkin eroavaisuuksia. Tuttujen kesken, joiksi ymmärretään henkilöt, jotka olemme tavanneet kenties kerran, vallitsevin epävirallisen puheen muoto on rupattelu (small talk). Juoruilu tuttavien kesken ei ole kovin yleistä joskin sitä tapahtuu pienissä määrin. Sen sijaan läheisissä ystävyysuhteissa, joilla tarkoitetaan toistensa kanssa parhaita ystäviä keskenään olevia henkilöitä, valitsevin epävirallisen puheen muoto on juuri juoruilu. Ystävyysuhteessa, jossa koemme olevamme kavereita, mutta emme parhaimpia ystäviä keskenämme, juoruilulla on edelleen sijansa. Epävirallisten puhetilanteiden muoto ystävyysuhteessa on vain moniulotteisempi. Juoruilu ei ole hallitsevaa, mutta sitä tapahtuu samassa määrin kuin rupattelua (small talk), vitsailua (joking around), kuulumisten vaihtoa (catching up) tai päivän tapahtumien kertaamista (recapping the day’s events). (Goldsmith & Baxter 1996, 87-115.)

Juoruilu edellyttää siis tietyn tasoista luottamusta ja tietämystä sen molemmilta osapuolilta. Siksi ystävät voivat keskenään juoruilla epävirallisemmin ja vapaammin kuin tuttavat. Tuttavien kesken juoruilu tuntuu ehkä uhkaavalta tai heillä ei ole yhteistä tuttavaa, josta juoruilla. (Planap 1993; Planap & Benson 1992.)

Saksalaisen sosiologi Jörg Bergmannin (1993, 149-153) mukaan juorua motivoi ystävydessä piilevä ristiriitainen luonne. Tällä hän tarkoittaa sitä, että ystävyyteen on ”sisäänkirjoitettu” eräänlainen juoruamisen pakko. Ystävät vaihtavat tietojaan esimerkiksi keskustelemalla henkilöstä, jonka molemmat tuntevat, mutta joka ei ole paikalla. Jos

jompikumpi kieltäytyy keskustelusta, voi seurauksena olla toisen loukkaantuminen. Vaikeneminen on osoitus siitä, että toinen ei ole luottamuksen arvoinen.

Juoru on osa ystävyyttä ja juorun kohteena on vähintäänkin tuttu henkilö juoruun osallistujille. Joskus juorun seuraukset saattavat olla tuhoisat. Tiedämme yleisesti, että ystävien ja tuttavien loukkaamista halutaan välttää. Tämä voitaneen nähdä keskeisenä syynä siihen, miksi peitämme juoruamisen mielellään kauniimpiin ilmaisuihin kuten ”keskustelimme vilpittömästi” tai ”pohdimme hänen motiivejaan”. Tästä samasta syystä juoruajat voivat hankkia itsensä hankaluuksiin. Huolimatta siitä, että juorun seuraukset saattavat olla kohtalokkaat, me kaikki juoruamme joskus tuttavistamme ja ystävistämme. Arkikokemuksemme perusteella tiedämme kyllä juoruilun ”kirot” ja ”kiusaukset”. Juorun seuraukset – niin hyvässä kuin pahassa – eivät välttämättä ole kuitenkaan tiedostettavissa arkisen intuitiomme voimalla.

1.5.1 Ystävyuden jännitteet

Jotta voisimme ymmärtää, miksi juoruamme ystävistämme tai miksi kenties olemme itse joutuneet joskus juorun kohteeksi ystäviemme taholta, on tarkasteltava ennen kaikkea ystävyysuhteen viestintää ja siinä vallitsevia sääntöjä ja lainalaisuuksia. Käsitys jonka varaan useimmat interpersonaalisen viestinnän teoriat rakentuvat, on että ihmissuhde – tässä tapauksessa siis ystävyys – koostuu joukosta odotuksia, joita kahdella ihmisellä on toistensa käyttäytymisestä. Nämä odotukset tulevat ilmi ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. (Littlejohn 1996, 250-251.)

Kun kaksi henkilöä ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa – huolimatta siitä, mitä muuta he kyseisenä hetkenä tekevät – he määrittelevät aina tavalla tai toisella keskinäistä suhdettaan. He luovat aina toisiinsa nähden uusia odotuksia, lujittavat vanhoja tai muuttavat kokonaan sillä hetkellä vallitsevaa vuorovaikutuksensa tapaa. (Watzlawick, Beavin & Jackson 1967, Littlejohnin 1996, 251 mukaan.)

Ystävyyttä ja sen viestintää kuvaavista teorioista viimeaikaisin ja kenties hienostunein on William Rawlinsin (1992) kehittämä ystävyuden dialektiikan teoria, joka pureutuu ystävyudessa vallitsevien ristiriitojen taustalle. Teorian mukaan jokainen ystävyysuhde

kätkee sisälleen erilaisia jännitteitä, joiden varassa ystävyys elää: kehittyy, vahvistuu, heikkenee tai rikkoutuu. Yksi tällainen jännite on esimerkiksi kokemus yksilöllisyydestä ja yhteisöllisyydestä. Toisaalta jokainen haluaa olla yksilö, mutta toisaalta haluamme tuntea läheisyyttä, yhteisöllisyyttä ystäviemme kanssa. Rawlinsin teoria jakautuu kahteen jännitteiden luokkaan, joista ensimmäinen tuo esiin dialektiikan kontekstisidonnaisuuden eli mitä ystävyys merkitsee vallitsevassa kulttuurissa. Toiseksi teoria käsittelee dialektiikkaa vuorovaikutuksen näkökulmasta eli miten jokapäiväiset viestintätilanteet rakentuvat ystävien välillä ja millaisia jännitteitä nämä pitävät sisällään. (Littlejohnin 1996, 268 mukaan.)

Teorian mukaan ystävyyttä voi tarkastella kontekstisidonnaisuuden näkökulmasta kysymällä, onko ystävyys yksityistä vai julkista. Vaikka tiedämmekin, että ystävyys on yksityistä, on selvää, että ystävyyttä määrittelee myös joukko sosiaalisia ja kulttuurisia ennako-oletuksia ja asenteita. Toisin sanoen yhteiskunta sanoo, millainen ystävyys tulisi olla ja kuitenkin, viime kädessä henkilöt itse muodostavat lopullisen ystävyyssuhteen keskenään. Myös käsitepari ideaali-todellinen on vahvasti sidoksissa tähän näkökulmaan. Yleiseen tietoon nojautuen tiedämme, että idealistisesti ajatellen ystävien tulisi olla uskollisia ja lojaaleja toinen toisilleen. Kokonaisvaltainen uskollisuus voi silti todellisuudessa kahlita toisen itsenäisyyttä, vapautta ja eheyden tunnetta omasta itsestä. (Rawlins 1992, Littlejohnin 1996, 269 mukaan.)

Jokapäiväisessä vuorovaikutuksessa keskeisin jännite muodostuu akselille riippumattomuus-riippuvuus. Ystävydessä on ajanjaksoja, jolloin ystävät viettävät paljon aikaa yhdessä ja tukeutuvat toisiinsa voimakkaasti. Vastaavasti on taas aikoja, jolloin ystävät elävät etäämmällä toisistaan. Vuorovaikutuksen jännitteitä voidaan tarkastella myös välineellisyyden näkökulmasta. Onko ystävyys minulle päämäärä sinänsä vai merkitseekö ystäväni minulle eräänlaista välinettä, välivaihetta matkalla kohti jotakin toista päämäärää? Tutkimusten mukaan esimerkiksi keski-ikäiset miehet rakentavat ystävyyssuhteensa usein työn ympärille. Tällöin miehet tekevät työtä ystäviensä kanssa, istuvat palavereissa, vaihtavat mielipiteitään työhön liittyvistä asioista. Tällainen ystävyys vaikuttaa pikemminkin päämäärähakuiselta (onnistuminen työssä) kuin todelliselta ystävyydeltä. Tämän on todettu olevan yksi selitys sille, miksi keski-ikäinen mies mieltää parhaimmaksi ystäväkseen useimmiten oman vaimonsa tai puolisonsa. Vastaavasti saman ikäiset naiset eivät useinkaan nimeä parhaimmaksi ystäväkseen puolisoaan tai

miestään, vaan heille paras ystävä on toinen nainen. Naisten onkin todettu tasapainoillevan dialektiikan, jännitteiden kanssa paremmin. (Rawlins 1992, Littlejohnin 1996, 269-270 mukaan.)

Oletus, joka ystävyysviestintään usein liitetään, on että ystävät hyväksyvät meidät sellaisina kuin oikeasti olemme. Samanaikaisesti odotamme, että ystävät kertovat avoimesti mielipiteensä meille ja joilta saamme rehellisiä neuvoja itseämme koskevissa asioissa. Jännite tuomitsemisen-hyväksymisen välillä on häilyvä. Joskus kritisoimme ystäviämme, toisinaan taas pyrimme olemaan kritisoimatta heitä sanallakaan. Tavallisesti jos henkilö kritisoi ystävänsä, hän pyrkii tekemään sen tahdikkaasti. Hän valitsee sanansa huolellisesti ja pyrkii tuomaan esiin mielikuvan siitä, että huolimatta kritiikistä hän hyväksyy ystävänsä sellaisena kuin tämä oikeasti on. (Rawlins 1992, Littlejohnin 1996, 270 mukaan.)

Vuorovaikutuksen tasolla joudumme ystävyys-suhteissamme tasapainoilemaan myös avoimuuden ja suojautumisen tasolla. Käsiteparilla tarkoitetaan sitä ristiriitaa, missä määrin haluamme olla avoimia (rehellisiä) ystäviämme kohtaan ja missä määrin taas haluamme suojella häntä esimerkiksi tiedolta, joka saattaisi loukata tai satuttaa häntä. Monesti tämä sama asia voidaan ymmärtää jännitteenä ”spontaaniuden ja strategian” välillä. Kertoako totuus vai mukautua niin sanotusti retorilla tasolla tietoon, jonka tiedämme vahingoittavan ystäviämme? Rawlinsin (1992) mukaan ystävät ainakin pyrkivät yleisesti ottaen olemaan rehellisiä toisilleen, mutta joutuvat samanaikaisesti olemaan sangen varovaisia. Hän nimittääkin tätä retoriseksi haasteeksi, eräänlaiseksi ystävyysviestinnän nimissä tapahtuvaksi saavutukseksi. (Littlejohnin 1996, 270 mukaan.)

1.5.2 Itsestä kertominen ja läheisyyden kasvu

Ihmissuhteen kehittymiselle, siinä vallitsevan läheisyyden kasvulle keskeisin vaatimus luonnollisesti on, että henkilöt ovat toistensa kanssa vuorovaikutuksessa. He vaihtavat henkilökohtaista tietoa keskenään. Juoru voitaneen nähdä tällaisena tietona, toisaalta juoruaminen voidaan nähdä myös tapana vaihtaa tätä tietoa. Seuraavaksi tuon esille kaksi puheviestinnän teoriaa, jotka osaltaan selittävät sitä, millä tavalla tämä tieto – täs-

sä tapauksessa juorun sisältämä tieto – vaihtuu ystävien välillä. Samalla käsittelen myös sitä, miten itsestä kertomisen käsite nivoutuu näihin kahteen teoriaan.

Epävarmuuden vähentämisen teoria (*uncertainty reduction theory*) keskittyy niihin tapoihin, joilla ystävät keräävät henkilökohtaista tietoa toisiltaan. Se keskittyy tapoihin, joilla yksilöt muokkaavat sosiaalista ympäristöään ja tulevat tietoisiksi sekä toisista ihmisistä että itsestään. Teorian kehittäjä, Charles Berger (1982) kollegoineen havaitsi, että tietoisuus itsestä vaihtelee henkilön ja tilanteen mukaan. Hän puhuu objektiivisesta ja subjektiivisesta tietoisuudesta. Objektiivinen tietoisuus tulee parhaiten esiin tilanteessa, jossa henkilö on esimerkiksi pitämässä puhetta firman henkilöstöjuhlassa. Tällöin henkilö keskittyy pikemminkin itseensä kuin muihin ihmisiin, kuuntelijoihin tai ympäristönsä muihin asioihin. Olotila on useimmiten epämurkava, mikä näkyy esimerkiksi esiintymisjännityksenä. Sen sijaan subjektiivinen itsetietoisuus on läsnä silloin, kun olemme yhdessä esimerkiksi ystävämme kanssa ja juttelemme intensiivisesti jostakin asiasta. Tällöin tilanne on paljon luonnollisempi, suhtautuminen omaan itseen on subjektiivista, ei objektiivista. Myös itsesäätelyn tarve on tällöin erilaista. Koska suhtaudumme itseemme subjektiivisesti, emme välttämättä koe tarvetta säädellä jollakin tavoin käyttäytymistämme tai puheitamme. Kun taas suhtaudumme itseemme objektiivisesti, olemme ”varuillamme”. Itsesäätelyn tarve tällaisissakin tilanteissa voi tosin vaihdella. Jotkut eivät piittaa tuon taivaallista siitä, mitä suustaan päästävät vaan haluavat sanoa asiat ”niin kuin ne ovat”. Jos itsesäätelyn tarve on puolestaan korkea, valitsemme sanat huolellisesti ja varomme tekemästä mitään, millä saattaisi olla itsemme kannalta kyseenalaiset seuraukset. (Littlejohnin 1996, 257 mukaan.)

Epävarmuuden teoria saa nimensä siitä käsityksestä, että viestimme, jotta voisimme vähentää epävarmuutta suhteessa. Meillä on tarve ennakoida/ennustaa toisten ihmisten – ystäviemme – käytöstä. Teorian mukaista toimintamallia pidetään ensisijaisena ulottuvuutena suhteen kehittymiselle. Jos tiedämme, että tulemme olemaan jatkossakin kyseisen henkilön kanssa tekemisissä, haluamme saada hänestä mahdollisimman paljon tietoa, jotta oloamme ei tuntuisi niin epävarmalta. Miten tätä tietoa sitten kerätään? Berger ym. (1982) jakaa tiedon hankkimisen strategiat kahteen luokkaan: passiivisiin ja aktiivisiin. Passiivista strategiaa toteuttaessaan henkilö esimerkiksi havainnoi ympäristöään, ystäviään, heidän toimintaansa ja sanomisiaan jne. Aktiivista strategiaa toteuttaessaan henkilö sen sijaan vaikuttaa itse aktiivisesti ympäristöönsä. Hän haluaa olla vuorovaiku-

tuksessa toisten kanssa. Itsestä kertomisen käsite on tärkeä henkilökohtaisen tiedon välittymisen logiikan ymmärtämiseksi. Henkilökohtaisen tiedon vaihdolla on kaksi puolta: tiedon etsintä ja itsestä kertominen. Vuorovaikutus ystävyudessa voidaan ymmärtää eräänlaisena kaupankäyntinä, vastavuoroisuutena – kun annan, myös saan. (Littlejohnin 1996, 258 mukaan.)

Itsestä kertominen ja läheisyyden kasvattaminen ystävyyssuhteessa tulee esiin myös ns. sipulimalliteorian kautta (*social penetration theory*). Lyhyesti sanottuna Altmanin ja Taylorin (1973) luoma teoria kuvaa sitä prosessia, miten avoimuus ja läheisyys ystävyyssuhteessa kasvaa mitä pidemmälle ja syvemmälle tasolle ystävykset suhteessaan pääsevät. Ystävyyskehittyminen voidaan nähdä ”sipulin kuorimisena”, jossa aluksi liikutaan pinnallisella tasolla, mutta jossa mennään yhä syvemmälle, yhä intiimimmälle tasolle. Teoriaan liittyy vahvasti sosiaalisen vaihdannan käsite, joka tarkoittaa sitä, että henkilöt antaessaan henkilökohtaista tietoa toisilleen peilaavat aina ”vaihdon hintaa” mahdolliseen lopputulokseen. Toisin sanoen, jos kerron ystävälleni tämän asian, mikä on lopputulos? Miten hyödyn siitä? Lopputulokseen ei vaikuta ainoastaan nykyinen hetki vaan myös suhteen historia, jonka avulla ystävykset voivat ennakoita suhteensa tulevaisuutta. (Littlejohnin 1996, 264 mukaan.)

Sipulimalliteorian mukaan suhteen kehittymisessä on neljä eri tasoa, joista ensimmäinen on eräänlainen perehdytyksen taso (*orientation*). Tällä tasolla tuttavat vaihtavat keskenään hyvin yleisluontoista ja julkista tietoa itsestään. Mikäli sosiaalinen vaihdanta tällä tasolla tuntuu palkitsevalta eli että siitä on jotakin hyötyä, osapuolet siirtyvät suhteessaan toiselle tasolle, tunnustelevalle tunteen vaihdon tasolle (*exploratory affective exchange*). Tällä tasolla jaettavan tiedon määrä kasvaa ja se on jo paljon henkilökohtaisempaa kuin ensimmäisellä tasolla. Myös itsestä kertominen lisääntyy. Mikäli sosiaalinen vaihdanta tuntuu edelleen palkitsevalta, siirrytään ystävyyssuhteessa kolmannelle, tunteen vaihdon tasolle (*affective exchange*). Tällä tasolla ystävät uskaltavat vaihtaa mielipiteitä ja tuntemuksiaan jo hyvin intiimeistäkin asioista. Vaihdettava tieto saattaa olla myös arvioivaa, kriittistäkin. Neljäs taso, vakiintunut vaihdannan taso (*stable exchange*) on kaikista intiimein taso, jolloin ystävät kykenevät jopa ennakoimaan toistensa tekemisiä ja sanomisia todella hyvin. (Littlejohnin 1996, 265 mukaan.)

Myöhemmin Altman (1993) on kuitenkin todennut, että suhde ei yleensä kehity suoraviivaisesti kohti suurempaa avoimuutta, vaan että ystävät ovat koko ajan eräänlaisessa heiluriliikkeessä yksityisyyden ja yhteisöllisyyden välimaastossa. Ihmissuhteet ovat siis jatkuvassa muutoksen tilassa. Ne eivät ole ”joko – tai” vaan pikemminkin ”sekä – että”. Mitä pidemmälle ihmissuhde kuitenkin kehittyy, sitä säännönmukaisemmaksi ja ennustettavammaksi tämä heiluriliike muuttuu. Ystävyysuhteessa on silloin joustoa, jonka varassa se elää ja muuttuu, mutta ei katkea kovinkaan helposti.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset ovat eläneet ja hakeneet muotoaan pitkin tutkimusprosessia. Ne täsmentyivät lopulliseen muotoonsa vasta sen jälkeen, kun tutkimusaineisto oli hankittu ja pystyin kohtalaisella varmuudella näkemään, mitä aineistosta oli saatavissa irti. Lopullisten tutkimuskysymysten muotoutumista on kuitenkin pitkin matkaa ohjannut käsitys siitä, että juorulla on sekä myönteisiä että kielteisiä seurauksia ihmissuhteisiimme. Epäselvää sen sijaan oli, millaisissa tilanteissa juoru vaikuttaa meihin myönteisesti, milloin kielteisesti.

Juorua pidetään yleisesti Bergmannin (1993, 58) sanoin ”moraalisesti saastuneena puheena”. Tämän perusteella lienee selvää, että juoru aiheuttaa meissä monenlaisia tunteita. Tutkimuskysymysten muotoutumista on siis ohjannut myös halu löytää vastauksia siihen, miten juoru vaikuttaa meihin tunnetasolla ja erityisesti, kokeeko ihminen aina vähintäänkin pientä syyllisyyttä juorutessaan. Toisin sanoen, löytyykö tilanteita, joissa juoruaminen ei herätä syyllisyyttä lainkaan?

Seuraavilla tutkimuskysymyksillä halutaan selvittää sekä juorun myönteisiä että kielteisiä seurauksia sekä selventää juorun suhdetta tunteisiin. Näiden pohjalta pyrin muodostamaan kuvan siitä, mikä ja millainen juorun rooli on ystävyysuhteessa ja sen viestinnässä.

1. Mitä myönteisiä ja kielteisiä seurauksia juorulla voi olla?
2. Millaisia tunteita juoru ja juoruaminen herättää vastaajissa?
3. Millainen rooli juorulla on ystävyysuhteen viestinnässä?

2.2 Eläytymismenetelmän valinta

Käytin tämän opinnäytetyöni tutkimusaineiston keräämisen keinona eläytymismenetelmää. Suomessa menetelmää on käytetty erityisesti sosiaali- ja kasvatustutkimuksessa, mutta viime vuosina menetelmän käyttö on laajentunut sekä eri tieteenaloille että eri yliopistoihin. (J. Eskola 1998, 10-11.) Puheviestinnän oppiaineessa eläytymismenetelmää on käytetty harvemmin.

Eläytymismenetelmällä tarkoitetaan pienten esseiden, lyhyehköjen tarinoiden kirjoittamista tutkijan antamien ohjeiden mukaan. Eläytymismenetelmässä käytettävää tilanteen kuvausta eli vastaajille laadittua ohjeistusta, kutsutaan kehyskertomukseksi. Tarinoissa kirjoittaja mielikuvituksensa avulla joko vie kehyskertomuksessa esitetyn tilanteen eteenpäin tai kuvaa, mitä kehyskertomuksessa esitetyssä tilanteessa on voinut tapahtua. Eläytymistarinat eivät välttämättä ole kuvauksia todellisuudesta, vaan tarinoita siitä mitä saattaa tapahtua ja mitä eri asiat merkitsevät. Keskeistä menetelmän käytössä on vaihtelu. Samasta kehyskertomuksesta on ainakin kaksi versiota, jotka poikkeavat jonkin keskeisen seikan suhteen. Menetelmän käytön ydin onkin tämän variaation vaikutuksen selvittäminen: mikä vastauksissa muuttuu kun kehyskertomuksessa muutetaan jotain keskeistä elementtiä. (J. Eskola 1998, 10.)

Tutkimukseni aihepiiri, juoru ja sen seuraukset, on sosiaalinen arki-ilmiö, jonka tutkiminen on monella tapaa ongelmallista. Juoru tapahtuu ”selän takana” ja siihen liittyy keskeisesti seuraava ristiriita: harva tunnustaa juoruilevansa, vaikka me kaikki sitä eittämättä teemme. Tästä muodostuikin selkeästi tutkimuksen eettinen ongelmakohta. Mielttäni eniten askarruttaneet kysymykset olivat sidoksissa ongelmiin, jotka pääasiassa liittyivät tutkimuslupaun (tutkittavilta saatava lupa), tutkimusaineiston keruuseen (ei salaa nauhoittamista tms.) sekä osallistumiseen (miten tutkijana vaikutan tutkimusyhteisöön).

Eläytymismenetelmä vastasi käsityksiäni metodista, jonka arvelin soveltuvan juorun tutkimiseen hyvin. Tähänastisen käytön perusteella eläytymismenetelmälle on löydetty-

vissä muun muassa seuraavia käyttötarkoituksia (J. Eskola & Suoranta 1996). Niiden perusteella se tuntui sopivalta myös tämän tutkimuksen tarkoituksiin:

- 1) Eläytymismenetelmä toimii laadullista aineistoa tuottavana tiedonhankintamenetelmänä, jolla voi tutkia varsin monenlaisia ongelmia ja millä kerättyä aineistoa voi analysoida mitä erilaisimmin tavoin.
- 2) Eläytymismenetelmä toimii yhtenä vaihtoehtona pyrittäessä minimoimaan tutkimuksen eettisiä ongelmia ja haluttaessa antaa vastaajille mahdollisimman vapaat kädet tuottaa käsityksensä tutkittavasta ilmiöstä ihmiselle mahdollisimman luonnollisin keinoin ilman tutkijan vaikutusta.
- 3) Eläytymismenetelmä toimii jonkun ilmiön kartoittamisessa, mutta myös tutkijan ajattelun vauhdittajana esimerkiksi hypoteesien keksimisessä.
- 4) Eläytymismenetelmä on mielenkiintoinen vaihtoehto pyrittäessä selvittämään ihmisten käyttäytymistä tilanteessa, joita ei voi demonstroida tutkimustarkoituksiin.

2.2.1 Kehyskertomus

Aloitin kehyskertomuksen laadinnan tukisanojen keräämisellä. Näissä tukisanoissa pyrin huomioimaan sellaiset juorun piirteet, jotka saivat tukea aiemmista juorua koskevista tutkimuksista. Tietyt kysymyksenasettelut, joilla ennakoisin myös lopullisia tutkimuskysymyksiä, ohjasivat kehyskertomuksen laadintaa. Kehyskertomuksen muotoilemisessa huomioin myös tämän tutkimuksen tarkoituksiin tehdyt määritelmät juorun käsitteestä. Pyrin laadinnassa yksinkertaisuuteen ja selkeyteen. Lisäksi halusin, että kehyskertomuksesta tulee suhteellisen lyhyt. Yritin luoda mahdollisimman arkipäiväisen tilanteen, johon vastaajat kykenisivät helposti eläytymään.

Tarinan ideoinnin ja kehittelyn jälkeen luetin kehyskertomuksen kolmella eri henkilöllä. Heistä yksi tiesi kyseisen menetelmän käytöstä jossain määrin, kaksi sen sijaan eivät olleet tutustuneet menetelmän käyttöön aikaisemmin. Näiden henkilöiden kommenttien ohjaamana tein vielä muutamia korjauksia kehyskertomukseen.

On tarpeen kuitenkin huomata, että vaikka kehyskertomuksissa näennäisen mekaanisesti varioidaan jotain tiettyä elementtiä pitämällä muut tekijät näennäisesti samoina, tarinan

muut elementit eivät silti ole todellisia vakioita. Toisin sanoen, ne eivät pysy kirjoittajien mielessä vakioina. Kun yhtä elementtiä muutetaan, niin myös muut kehyskertomuksen osat saavat uuden merkityksen, koska tilanteen logiikka on toinen. Niinpä täydellinen vakiointi on mahdotonta, ei teknisesti vaan käsitteellisistä syistä. (A. Eskola 1988a, 239-241.)

Laadin tämän tutkimuksen tarpeisiin kaksi kehyskertomusta, mitä pidetään vähimmäismääränä menetelmän käytölle. Pidin sitä kuitenkin riittävänä pro gradu -laajuisen tutkielman tarkoituksiin. Aineiston kylläntymiseen, saturaatioon perustuen jokaista kehyskertomusta kohden katsotaan tarpeelliseksi kerätä 10-15 vastausta (ks. J. Eskola 1997, 19-24).

Kehyskertomukset muotoiltiin seuraavasti. Varioitu elementti kertomuksissa on siis ”*et koe/koet syyllisyyttä tuttavasi ’selän takana’ puhumisesta*”.

Kehyskertomus 1

Kuvittele tilanne, jossa juttelet ystäväsi kanssa kahvilla ollessanne teille molemmille tutusta henkilöstä, joka ei ole paikalla. Keskustelun aloittaa ystäväsi sanomalla salaperäisesti: ”Tää nyt vain on tällainen juttu, jonka kuulin, mutta...”.

Kommentoitte tapahtumutta ja arvostelette tuttavanne käytöstä. Kyseessä on ilmiselvä juoruilu, ja koet syyllisyyttä tuttavasi ”selän takana” puhumisesta. Eläydy tilanteeseen ja kirjoita pieni kuvaus siitä, millaisia tunteita ja ajatuksia tilanne sinussa herätti ja mitä ajattelit jälkeen päin, kun poistuit kahvilasta. (Tarvittaessa voit jatkaa paperin kääntöpuolelle)

Kehyskertomus 2

Kuvittele tilanne, jossa juttelet ystäväsi kanssa kahvilla ollessanne teille molemmille tutusta henkilöstä, joka ei ole paikalla. Keskustelun aloittaa ystäväsi sanomalla salaperäisesti: ”Tää nyt vain on tällainen juttu, jonka kuulin, mutta...”.

Kommentoitte tapahtunutta ja arvostelette tuttavanne käytöstä. Kyseessä on ilmiselvä juoruilu, mutta et koe syyllisyyttä tuttavasi ”selän takana” puhumisesta. Eläydy tilanteeseen ja kirjoita pieni kuvaus siitä, millaisia tunteita ja ajatuksia tilanne sinussa

herätti ja mitä ajattelit jälkeen päin, kun poistuit kahvilasta. (Tarvittaessa voit jatkaa paperin kääntöpuolelle)

Kehyskertomuksen ulkoasu oli niin ikään mahdollisimman yksinkertainen. Sijoitin kehyskertomuksen jokaisen jaetun A4-paperiarkin ylälaitaan, jotta vastaajalla on kehyskertomus koko ajan edessään. Lisäksi paperiin jäi riittävästi tilaa oman tarinan kirjoittamiseen.

2.2.2 Vastaajat

Aikaisempien kokemusten perusteella kaikkein paras tilanne vastaamiselle on jonkin ryhmän kokoontuminen, tilanne, jossa joka tapauksessa on pakko olla paikalla (J. Eskola 1997, 19-20). Valitsin tutkimukseni kohderyhmäksi Jyväskylän avoimen yliopiston opiskelijoita. Tämän valinnan tein osaksi siksi, että tutkimuksen toteuttamisen aikataulu sijoittui kesäaikaan, jolloin edellä kuvaillun kaltaisia tilanteita oli aika harvassa. Avoin yliopisto järjestää opetusta kuitenkin kesälläkin, mikä tarjosi mahdollisuuden tilanteen ratkaisemiseksi. Koska tutkimuksen aihe on kovin arkipäiväinen ja epävirallinen vuorovaikutuksen muoto, katsoin sen olevan kiinnostava ja relevantti kohderyhmän kannalta. Siitä huolimatta, se olisi voinut olla kiinnostava ja relevantti myös minkä tahansa muun ryhmän kannalta.

Tässä tutkimuksessa, kuten laadullisessa tutkimuksessa yleensäkin, ei pyritä tulosten suhteen yleistettävyyteen, vaan vain pääsemään mahdollisimman hyvin ”käsiksi” tutkittavaan ilmiöön. Ryhmän ei tarvitse edustaa laajempaa ryhmää. Tutkimuksessani en halua tietää, miten monilla ihmisillä tai miten yleisiä tietyt ominaisuudet ovat, vaan saavuttaa kulttuurisia kategorioita ja oletuksia ainakin siinä määrin, kun tämä opiskelijoiden joukko suomalaista kulttuuria edustaa.

Yleiseen tietoon nojautuen, avoimen yliopiston opiskelijoita voitaneen pitää suhteellisen hyvänä joukkona edustamaan täysi-ikäisiä suomalaisia opiskelijoita. Tietäen että tutkimukseni tulokset perustuvat ainoastaan omalle henkilökohtaiselle tulkinnalleni katsoin kyseisen ryhmän olevan myös riittävän samankaltainen arvomaailmaltaan ja asenteiltaan kuin itse, opiskelijana ja aikuisena olen. En kuitenkaan oleta, että tutkimukseeni

osallistuneet henkilöt ja heidän vastauksensa olisivat luonteeltaan tyhjentäviä edes kaikkien suomalaisten opiskelijoiden joukossa. Tutkimuksen toteuttaminen esimerkiksi josakin toisessa koulussa, vaikka ammattikorkeakoulussa, saattaisi tuottaa hyvinkin erilaisen aineiston. Itse pidän avoimen yliopiston opiskelijoita henkilöinä, jotka haluavat kehittää itseään opiskelemalla, etsivät älyllisiä haasteita ja tarkkailevat oletettavasti myös itseään ja ympäristöään näistä lähtökohdista käsin hyvinkin monipuolisesti. Tällaisena joukkona ajattelin heidän olevan myös mielenkiintoinen ja sovelias kohderyhmä vastaamaan tämän tyyppiseen tutkimukseen.

Kuten jo aikaisemmin on tullut esille ja myös tästä eteenpäin, käytän kehyskertomusta jatkaneista henkilöistä, kirjoittajista, pääsääntöisesti nimitystä ”vastaaja”. Vastaajat olivat sekä kasvatustieteen että kieli- ja viestintäopin kursorilaisia. Opiskelijat ovat siis aikuisia ja mukana oli sekä naisia että miehiä, joista enemmistö kuitenkin naisia (9+19=28). Huolimatta siitä, että juorua on stereotyyppisesti pidetty naisille ominaisena puheen muotona, useat tutkimukset viittaavat siihen, että myös miehet juoruavat, vieläpä melko tarkkaan saman verran ja muutenkin samalla tavalla kuin naiset (Koskinen 2000, 19). Tässä tutkimuksessa ei siis kiinnitetä erikseen huomiota naisten ja miesten juoruihin.

2.2.3 Aineistonkeruu

Toteutin tutkimukseni kesän 2001 aikana kahdella Jyväskylän avoimen yliopiston kursilla, joista toinen oli kasvatustieteen opintoihin kuuluva ja toinen kieli- ja viestintäopintoihin kuuluva.

Ryhmien ohjaajiin otin yhteyttä reilu viikko aikaisemmin oletettua aineistokeruupäivää, jonka jälkeen he kysyivät opiskelijoiden suostumusta kyseiseen tapahtumaan. Motivointiin liittyviä ongelmia ei juurikaan ollut. Alle viisi opiskelijaa kieltäytyi osallistumasta tutkimukseen. Sen sijaan suurin osa opiskelijoista, joiden vastaushalukkuutta kysyttiin, suostuivat osallistumaan tutkimukseen. Ryhmien ohjaajat suhtautuivat myönteisesti tutkimukseeni ja auttoivat osaltaan ryhmien motivoinnissa.

Keräsin aineiston kolmessa osassa siten, että kaksi ensimmäistä ryhmää kirjoitti eläytymismenettelmätarinat samana päivänä. Kolmannen ryhmän kanssa eläytymismenettelmätarinoiden kerääminen hoidettiin postitse, koska yhteisen ajan löytyminen koitui ongelmaksi. Ryhmän ohjaajien suotuisalla avustuksella eläytymistarinoiden kirjoittaminen saatiin nivottua mielekkäällä tavalla ryhmän muuhun opetukseen ja sen sisällöllisiin näkökulmiin.

Kahden ryhmän kohdalla eläytymismenettelmällä toteutettu aineistonkeruu suoritettiin päivän muun opetuksen jälkeen. Yksi ryhmä, jolta aineisto kerättiin postitse, teki kirjoitustehtävän ennen varsinaisen opetuksen alkua. Tilanteessa, jossa olin itse paikalla, kerroin aluksi opiskelijoille lyhyesti siitä mistä oikein on kysymys, kuka olen ja millaista tutkimusta teen. Samoin annoin vastaajille lyhyet ohjeet heidän toiminnastaan eli kehoitin heitä eläytymään paperilla annettuun tilanteeseen ja kirjoittamaan vapaamuotoisesti, omalla tyylillään. Samalla pyrin korostamaan sitä, että kyseiseen tehtävään ei ole olemassa oikeaa vastausta, vaan jokainen saa kirjoittaa omanlaisensa vastauksen. Vastaajien ei myöskään tarvinnut laittaa nimeään paperiin.

Nämä samat ohjeet toimitin kirjallisesti myös kolmannelle ryhmälle, jonka kirjoitustilanteessa en itse ollut paikalla (LIITE 1). Eri kehyskertomuspaperit sekoitin ennen jakamista niin, että papereita jaettaessa jokainen vastaaja sai eteensä sattumanvaraisesti toisen kahdesta käytetystä kehyskertomuksesta. Vastausaikaa varattiin noin 20 minuuttia.

Tilaisuuden jälkeen kerroin vastaajille menetelmän ns. juonen eli sen, että mukana oli kahdenlaisia kehyskertomuksia, joissa yksi elementti eli juoruilun aiheuttama syyllisyys/ei syyllisyys oli varioiva tekijä. Ryhmässä jonka kirjoitustilanteessa en ollut itse paikalla, ryhmän ohjaaja kertoi saman asian ohjeitteni mukaan (LIITE 2). Kyseisessä ryhmässä tilanteen herättämä ”vilkas keskustelu” aiheutti kuitenkin sen, että tehtävän juoni tuli esille ennen varsinaista kirjoitustapahtumaa. Ryhmän ohjaaja kertoi kuitenkin korostaneensa sitä, että jokaisen tulee seurata vain oman paperin ohjeita ja eläytyä siinä esitettyyn tilanteeseen. Tämä etukäteen tapahtunut juonen paljastus ei huomioni mukaan muuttanut vastauksia verrattuna niihin vastauksiin, joiden keräämisessä olin henkilökohtaisesti paikalla.

Eläytymistarinoita on aikaisemminkin kerätty postitse, mutta kokemukset siitä eivät ole olleet kovin rohkaisevia (ks. J. Eskola 1997, 20). Tässä tutkimuksessa se kuitenkin onnistui. Tähän vaikutti kenties se, että kirjoitus tapahtui luennolla osana opetusta, jonka jälkeen ohjaaja keräsi aineiston välittömästi pois. Vastauskirjeen postittaminen erikseen jokaisen vastaajan toimesta tai tarinan kirjoittaminen ”omalla ajalla” ei siis päässyt vaikuttamaan vastausmotivaatioon. Vastauksia saatiin ensimmäistä kehyskertomusta kohti 13 kappaletta ja toista kehyskertomusta kohti 15 kappaletta.

2.3 Aineiston analyysi

Keräämäni eläytymismenetelmäaineisto osoittautui kaikin puolin rikkaaksi. Se tuotti enemmän materiaalia kuin itse asiassa oli edes tarpeen. ”Arvoituksellista” lienee paras termi kuvata eläytymismenetelmän käyttöä ja siitä syntyvää aineistoa.

Kaikki 28 saamaani kertomusta olivat soveltuvia tutkimuksen tarkoituksiin. Eläytyminen kehyskertomuksen kuvaamaan tilanteeseen oli enimmäkseen onnistunutta. Vain kahdessa paperissa vastaaja ei kyennyt eläytymään tilanteeseen toivotulla tavalla. Tämä näkyi ensinnäkin vähäisenä tekstimääränä sekä sisällöllisenä yksipuolisuutena. Tosin näissäkin papereissa kirjoittaja oli kuitenkin kertonut jotain siitä, mitä kehyskertomuksessa tavoiteltiin. Tästä syystä kelpuutin ne osaksi aineistoa. Tekstimäärän tasolla kaikki – paitsi kaksi edellä mainittua – tarinat olivat pituudeltaan yhteneviä. Puhtaaksi kirjoitettuna kukin tarina oli noin puolen sivun (A4) mittainen.

Suurimmassa osassa kertomuksia vastaajat olivat keskittyneet kehyskertomuksen tilanteen synnyttämien tunteidensa ja ajatustensa kuvailuun, kuten: ”Ajattelin, mistähän ystäväni on jutun kuullut...” tai ”Tunsin pelkoa siitä, että tuttavani saa tietää jutustelutamme...”. Kolmessa paperissa vastaaja käytti osittain tai kokonaan kerronnan muotona dialogia kuten: ”Niinpä kai! Ei mut nyt mun täytyy mennä. Eukko alkaa nalkuttaa, jos en oo sitä vastassa...”. Näissä vastauksissa henkilö oli siis kirjoittanut näytelmän omaisen tarinan siitä, mitä tilanteessa tapahtuu ja mitä juoruun osallistuvat keskustelijat toisilleen sanovat.

Vastaajat kuvailivat monipuolisesti tuntemuksiaan juoruilun aikana ja sen jälkeen. Teksteistä saattoi lukea useita kuvauksia myös asenteista, joita juoruiluun yleisestikin liitetään. Niistä löytyi monia kuvauksia myös yksilötasolla siitä, mikä juoruilussa on hauskaa tai miksi siihen osallistumista yritetään jopa välttää. Juoruilu aiheuttaa syyllisyyttä monissa, mutta ”tekosyyt”, joiden varjolla juoruilu kuitenkin jatkuu olivat erityisen antoisaa ja kutkuttavaa luettavaa. Ne osaltaan paljastavat myös niitä lainalaisuuksia ja sääntöjä, joiden varassa läheiset ihmissuhteet myös teorian tasolla toimivat. Vaikka suurin osa aineiston kertomuksista oli luonteeltaan samantyyppisiä – ei samanlaisia –

esiin nousivat myös juorun ja juoruilun ääripäät. Ne olivat virkistäviä poikkeuksia, joiden esiintymistä en osannut millään tavoin ennakoida.

Keräämäni eläytymismenetelmätarinat sisälsivät paljon materiaalia, mitä en tässä tutkimuksessa ryhdy kuitenkaan syvällisemmin käsittelemään. Tällaisia olivat esimerkiksi juorujen sisällöt, jotka olivat paikoin vahvastikin läsnä tarinoissa. Useimmiten juorun sisältö liittyi ihmissuhteisiin ja eritoten parisuhteisiin. Puhun siis kolmiodraamoista, pettämisestä, kiinni jäämisestä, hylätyksi tulemisesta jne. Harvemmin juorun sisältö oli muu kuin tällainen ihmissuhde –näkökulma. Mukaan mahtui kuitenkin myös muita aiheita kuten pukeutuminen, ammatillinen rooli tai petturuus kaveriporukassa syystä tai toisesta. Tarinoista oli luettavissa myös kuvauksia juorun dynamiikasta, siitä miten juoru toimii ja liikkuu – kuin itsestään. Kuvaukset olivat siinä mielessä osuvia, että harvoin meistä kukaan tieteen tahtoen haluaa juoruta lähimmäisestään. Todellisuudessa juoruamisen käytännöt ovat kuitenkin niin hienosyisiä ja salakavalialia, että ainakaan näiden tarinoiden mukaan juoruamiselta on jopa perin vaikea vältyä.

Eläytymismenetelmällä kerättyä aineistoa, kuten mitä tahansa laadullista aineistoa, voidaan analysoida varsin monella eri tavalla (J. Eskola 1997, 41). Alun sekavuudesta ja ihmettelystä päästyäni, tutustumiseni Eskolan sanoin ”kulttuurisesti välittyneeseen tekstimassaan” käynnistyi kaikessa yksinkertaisuudessaan aineiston järjestämisellä, joka sisälsi dokumentoimisen ja puhtaaksikirjoittamisen. Kasasin tarinat kehyskertomuksen variaatioiden mukaisiin joukkoihin ja numeroin ne. Omatekoisten koodien tarkoituksena oli helpottaa analyysivaihetta, joka osoittautui kiistatta tutkimusprosessin vaikeimmaksi vaiheeksi. Suhteellisen vaivattomasti kerättävä tarinoiden kirjo osoittautui ”laadullisuudessaan” loputtoman syväksi ja uskaltanen sanoa, toivottomankin, tuntuiseksi materiaaliksi. Toisaalta, ongelma lienee tuttu jokaiselle laadullisen aineiston kanssa painineelle.

Aineiston analyysissa käytin tematisointia ja tyypittelyä. Kehyskertomuksen variaatiot muodostivat ensimmäiset teemat, joihin tartuin. Pyrin siis löytämään tarinoista syyllisyyden/ei-syyllisyyden elementtejä. Tämän jälkeen pyrin etsimään ja erottelemaan tekstimassasta tutkimuskysymysten kannalta olennaiset aiheet. Pyrin löytämään kuvauksia juorun myönteisistä ja kielteisistä seurauksista. Tarinoita lukiessa mietin esimerkiksi kysymystä: ”Mikä tässä tarinassa on se tekijä, joka aiheuttaa seuraavaa...?”. Samoin etsin tarinoista kuvauksia niistä tunteista, joita juoru tai juoruilu vastaajassa herättää:

”Mitä tämä vastaaja tuntee sen jälkeen, kun hän poistuu kahvilasta...?” jne. Lisäksi pyrin löytämään niitä kuvauksia, joiden kautta pääsisin käsiksi juorun rooliin osana ystävyyssuhdetta: ”Miten tämä vastaaja kuvaa suhdettaan juorun kertojaan?” tai ”Miksi vastaaja kokee näin paljon syyllisyyttä juoruilustaan...?” jne.

Tematisoinnin lisäksi käsittelin aineistoa tyypittelyn avulla. Tyypittelyssä ryhmitin aineiston tyypeiksi, selviksi ryhmiksi samankaltaisia tarinoita. Niiden tarkoituksena oli kiteyttää ja tiivistää. Tutkimusaineisto saattaa sisältää yksittäisiä, autenttisia kertomuksia, jotka soveltuvat sellaisenaan tyyppikertomukseksi. Tässä tutkimuksessa löysin kuitenkin neljä erilaista tyyppillistä kertomusta, jotka kokosin useasta eri tarinasta. Nämä kertomukset toivat esiin paitsi tyyppillisimmät kertomukset (määrällisesti eniten), myös kertomusten ääripäät, joita niitäkin voidaan pitää tyyppillisinä, mutta jotka kuitenkin olivat koko aineistossa vähemmistönä.

Käytännössä sekä tematisointi että tyypittely etenivät lomittain ja osittain toisiinsa kioutuneina, enkä suinkaan toteuttanut niitä edellä kuvaillun kaltaisessa järjestyksessä. Eläytymismenetelmän käytössä keskeinen idea on variointi eli kehyskertomuksen muuntelu. Tehtävänä on katsoa, miten tämä tietty varioitu tekijä muuttaa vastauksia. Kahden eri kehyskertomusvariaation yhteneväisyyksien tarkastelun kautta juorun seuraukset näyttäytyivät enemmän myönteisinä kuin kielteisinä. Toisin sanoen, kuvauksia juorun myönteisistä seurauksista löytyi kummastakin eläytymistarinajoukosta, riippumatta siitä, ohjasiko kehyskertomus vastaajaa eläytymään syyllisyyden kokemiseen vai ei. Sen sijaan eri kehyskertomusvariaatioiden eriäväisyyksien tarkastelu toi esiin juorun selvästi kielteisiä seurauksia sekä juorun ääripäät. Ääripäät kiteytyivät myös tyypittelyn kautta, kuten edellä jo tulikin ilmi.

Vaikka eläytymismenetelmäaineisto onkin mitä puhtainta laadullista aineistoa, siihen on sovellettu myös määrällistä analyysia (ks. J. Eskola 1997, 86). En kuitenkaan ryhtynyt soveltamaan esimerkiksi kvantitatiivista taulukointia aineistooni, koska mielestäni se oli liian suppea ja monimerkityksinen tällaiselle käsittelylle. Aineistoa olisi ollut mahdollista lähestyä myös diskurssianalyttisen lukutavan kautta (ks. J. Eskola 1997, 96). En kuitenkaan kokenut tällaisen analyysitavan palvelevan tämän tutkimuksen tarkoitusta mielekkäällä tavalla. Halusin pikemminkin katsoa tarinoiden ”taakse” kuin keskittyä

kieleen ja siihen, miten tekstiä ja siinä esiintyviä juorun seurauksia tai kuvauksia juorun herättämistä tunteista on tässä tapauksessa tuotettu.

3 TULOKSET

Aloitan tuloksien tarkastelun kuvailemalla aineistosta esiin nousseita yleisiä käsityksiä juorusta arkipäiväisenä ja epävirallisena puheen muotona. Seuraavaksi siirryn tarkastelemaan kuvauksia juorun seurauksista läheisten ihmissuhteiden, inhimillisen tiedon tarpeen ja tunteiden kautta. Tuon esille myös ne aineistosta löytämäni kuvaukset, jotka ovat merkkejä juorun kielteisistä seurauksista: juorun kohteen menetetystä maineesta, juoruajan kiinnijäämisen pelosta ja siitä, miten juoru saattaa tuhota jopa ihmissuhteen.

Havainnollistan saatuja tuloksia autenttisten tekstikatkelmien välityksellä. En käytä esimerkkeinä yksittäisiä kertomuksia, vaan osia eri kertomuksista. Kriteerinä on ollut ellei toisin mainita, että autenttisten tekstikatkelmien sisältö on tullut samankaltaisena esiin toistuvasti eri kertomuksissa. Tekstikatkelmien kirjoitusasu on samanlainen kuin alkuperäisissä tarinoissa. Lisäksi olen lisännyt tarpeen vaatiessa sulkeisiin huomautuksen, joka kertoo kenestä ”juorukolmion” osapuolesta kyseisessä esimerkissä on kyse. Aineistosta lainaamieni otteiden perässä oleva kirjainkoodi ilmaisee kehyskertomustyyppin, joka on toiminut kyseisen tarinan lähtökohtana (S = kokee syyllisyyttä; ES = ei koe syyllisyyttä) sekä tarinan arkistointinumeron (1-13; 1-15).

Lopuksi tuon esiin neljä eri kertomustyyppiä, joita voi lukea myös eräänlaisena yhteenvedona juorun seurauksista. Pääasiassa ne kuvaavat kuitenkin erilaisia juorun herättämiä tunteita ja valottavat eritoten syyllisyyden eriasteisia kokemuksia. Ne on koottu useista eri tarinoista, jollaisina ne kuvaavat myös sitä tarinoiden kirjoja, josta tutkimukseni aineisto koostui. Nämä tarinat tuovat esiin myös juorun ääripäät hauskimillaan ja rai-vokkaimillaan.

3.1 Juorun luonteesta

Tarinoissa eli yleisesti ottaen vahvana kulttuurillemme ominainen kristillinen käsitys ”rakasta lähimmäistä kuten itseäsi” tai arkikielisesti ilmaistuna ”kohtele muita niin kuin haluaisit itseäsi kohdeltavan”. Useimmat eivät periaatteessa haluaisi juoruilla muista ihmisistä, koska eivät halua muiden myöskään juoruavan itsestään. Siten pieni syyllisyys on kenties aina jossain määrin olemassa. Niissäkin tarinoissa, joissa vastaaja eläytyi tilanteeseen, jossa hän ei koe syyllisyyttä, löytyi viittauksia vähintäänkin pieneen syyllisyyden pistokseen. Tämä huomautus ei kuitenkaan kumoa sitä mahdollisuutta, etteikö sellaisia tilanteita olisi olemassa, että juoruaja ei koe lainkaan syyllisyyttä juoruilustaan. Seuraavassa tekstikatkelma toimii esimerkkinä juorun ristiriitaisesta luonteesta. Juoruamiselta on perin vaikea välttyä, vaikka periaatteessa kukaan ei haluaisi itse joutua juorun kohteeksi.

”Jälkeen päin sitten tulee mieleen, että jos minä olen näin kärkeä kuulemaan juoruja muista, niin muut ovat yhtä innokkaita juoruamaan minusta. Sitten kun itse teen jotain hävettävää, niin kadun tavattomasti sitä, että olen juorunut, sillä nyt puolestaan minusta puhutaan.” (ES3)

Myös pelko siitä, että juorun kohde saa tietää juoruilusta on asia, joka askarruttaa ainakin jossain määrin jokaista tarinan kirjoittanutta henkilöä. Eri asia sen sijaan on, onko pelko todellinen vai hyväksytäänkö sen kuuluvan vain välttämättömänä pahana juorun luonteeseen. Tämä viittaa siihen, että tavallisemmin juoru mielletään kielteiseksi ilmiöksi, jota olisi syytä välttää. Tämä tukee myös käsitystä siitä, että juoruilua yleisesti pidetään moraalisesti saastuneena puheena, jonka seurauksena juoruaja voi joutua tilille sanoistaan (ks. Bergmann 1993). Emme siis mielellämme juoruile, mutta koska emme voi siltä aina välttyäkään, on asia ilmaistava toisin:

”Koska teemme kaiken rakentavassa hengessä, ja VILPITTÖMÄSTI pohdimme tilannetta ja kuinka poissaolevaa ystävää tukisimme, ei kyseessä voi tietenkään olla juoruilu.” (ES4)

Kiinnijäämisen pelosta huolimatta, juorua pidetään jokseenkin tahattomana puheena. Sen katsotaan kuuluvan elämään osana sitä vuorovaikutusta, johon ihmiset päivittäin ottavat osaa. Juoruilun luonnetta tässä aineistossa kuvaakin kenties parhaiten määritelmä ”tahattomuus” ja ”tilanne, johon ajaudutaan”. Toisaalta, tässä tutkimuksessa ei ole huomioitu juoruajan ja juorun kohteen aiempaa suhdetta (sen laatua, kesto), mikä saattaisi myös vaikuttaa siihen, että juoruaja haluaisi tietoisesti levittää kielteistä tietoa juorun kohteesta omien etujensa toteutumisen toivossa. Mikäli juoruajan ja juorun kohteenä olevan henkilön suhde olisi syystä tai toisesta vaurioitunut tai se toimisi eräänlaisena välivaiheena kohti jotakin muuta päämäärää, juoruaminen saattaisi olla tietoisempaa ja tahallisempaa kuin mitä tämä aineisto antoi ymmärtää. On myös huomattava, että jo kehyskertomus sinällään ohjasi vastaajia eläytymään tilanteeseen, jossa juoruilua tapahtuu. Näin vastaajille ei oikeastaan jäänyt juurikaan valinnanvaraa sen suhteen, haluavatko he tietoisesti ryhtyä juoruamaan. He juoruilivat – halusivat he sitä tai eivät.

3.2 Juorun seurauksia

3.2.1 Juoru ja läheiset ihmissuhteet

Käsitys siitä, että juoruilu tapahtuu tavallisimmin toisilleen läheisten ihmisten kesken, huomioitiin jo kehyskertomuksen laadinnassa. Käsitys sai kuitenkin lisätukea tarinoissa, joissa juorun merkitystä osana ystävyyttä kuvailtiin moni-ilmeisesti. Juoruaminen näyttäytyi eräänlaisena ”sosiaalisena liimana”, joka yhdistää ihmisiä, tukee ystävyyttä, jonka kautta ehkä omat mielipiteet vahvistuvat tai joka yksinkertaisesti – on mukavaa ajanvietettä.

”Juoruaminen sinänsä on minusta ihan hauskaa ajankulua, joka yhdistää pieniä ’kup-pikuntia’ ja erottaa vihamieliset toisistaan...” (ES1)

”Yhteiset salaisuudet yhdistävät ihmisiä.” (ES10)

”He (muut kyseiseen juoruun osallistuneet) ovat täysin samaa mieltä kanssani, mikä tuottaa hävettävän paljon mielihyvää.” (ES13)

”Minun on pakko saada kuulla vielä jonkun toisen mielipide asiasta.” (ES14)

Juorun kertominen ystävän toimesta herättää usein tunteen siitä, että on luottamuksen arvoinen. Näyttäisi siltä, että henkilö, joka nauttii erikoisen paljon saamastaan luottamuksesta (eli mainitsee asian kertomuksessa), ei kuitenkaan ole vielä täysin varma ystävyytensä laadusta juorun kertojaa kohtaan. Tällaisena tuo luottamuksen osoitus eli juorun jakaminen näyttäisi edesauttavan ystävyyden syntymistä tai vahvistavan entisestään jo olemassa olevaa ystävyyttä (ks. Jaeger ym. 1998). Seuraavat kaksi esimerkkiä havainnollistavat sitä, miten juoruilu voi toimia ystävyyssuhdetta vahvistavana tekijänä.

”Todella hienoa, että hän kertoi juuri minulle tämän jutun. Olen siis sen arvoinen hänelle että hän halusi kertoa minulle. Hän varmasti tiesi että ymmärtäisin.” (S6)

”Tietysti olen imarreltu siitä, että juorun kertoja valitsi minut sen kuulijaksi, koska se osoittaa, että hän pitää minua ensinnäkin luotettavana ja toisekseen parempana ystäväenä kuin juoruilun kohdetta.” (ES3)

Jälkimmäinen esimerkki näyttäisi viittaavan siihen, että juoruilu voisi olla myös eräänlainen kilpailukenttä ystävyydelle. Juoruaminen jostakusta henkilöstä on siis merkki siitä, että kohde ei ole hyvä ystävä? Näinhän arkiajattelumme tavallisesti toimii, mutta siitä huolimatta suhtaudun tähän asetelmaan kuitenkin hieman epäilevästi. Pikemminkin olen taipuvaisempi ajattelemaan, että tämä kyseinen kuvaus viittaa siihen tarpeeseen, joka meillä inhimillisinä ihmisinä jatkuvasti on – tarve määrittellä suhteitamme vuorovaikutuksen kautta. Määrittelyt eivät välttämättä ole kuitenkaan tosia muualla kuin määrittelyn tekijän omassa mielessä.

Juoruilu osana ystävyyttä nähtiin melko lailla itsestänselvyytenä. Se kertonee siitä, että juoruilu ystävien kesken on ”sallittua”, vaikka toisaalla ajattelemme myös niin, että ystävät eivät juorua toisistaan. Tiedämme, että juoruilua tapahtuu, vaikka oma kantamme siihen olisi mikä – miksi emme siis juoruaisi myös itse? Kaksi seuraavaa esimerkkiä ovat kuvauksia tästä. Jälkimmäinen viittaa siihen, että puolitutulle juoruaminen olisi jopa kyseenalaista, siinä saattaisi menettää ”kasvonsa” eli juoruilu edellyttää ystävyyttä, luottamusta siihen osallistuvien välillä.

”Lisäksi luotan itekin siihen, että ystäväni kertovat toilailuistani toisilleen, ettei minun tarvitse tehdä sitä itse.” (ES3)

”Ei mulla ole niin hyviä kavereita, sitä tekee itsestään moukan jos puolitutulle juoruaa noin paksusti.” (S6)

Muun muassa Yerkovich (1976) on tuonut esiin käsityksen, jonka mukaan tuttavat juoruavat keskenään paljon. Silloin he myös tietävät toistensa mieltymykset eri ihmisten ja asioiden suhteen. Vastavuoroisesti he pystyvät myös vaihtamaan vapaasti ja riskittä mielipiteitä sellaisistakin ihmisistä, joita koskevia toistensa mielipiteitä he eivät tunne hyvin. (Koskisen 2000, 175 mukaan.)

3.2.2 Juoru ja sen sisältämä inhimillinen tieto

Keskeinen piirre, joka tarinoista nousi esiin oli, että juorun kautta ihmiset saavat tietoa ympäristössään vaikuttavista ihmisistä ja asioista. Tämä tukee käsitystä juorusta kognitiivisen kartan lähteenä. Samalla tavalla esimerkiksi epävarmuuden vähentämisen teoria selittää tätä juorun ulottuvuutta: meillä on tarve saada tietoa muista ihmisistä, jotta osaisimme ennakoida toisten käytöstä ja siten vähentää epävarmuutta erilaisissa tilanteissa. Prosessi ei välttämättä tähtää aina epävarmuuden vähentämiseen. Tieto sinällään voi olla päämäärä. Juoru on arkipäiväinen puheen muoto, johon jokaisella on mahdollisuus osallistua. Inhimillinen ja järkeenkäypä tarve joka meillä kaikilla on, on tarve pohdita asioita joko yksin tai yhdessä muiden kanssa.

Ben-Ze'evin (1994) ajatuksin ilmaistuna, juoruilu on intellektuellia ajattelua, jota motivoi luovuus ja ”jano” älylliseen toimintaan. Juoru on välittäjä, jonka avulla saamme tietoa muiden ihmisten elämään liittyvistä yksityiskohdista. Tämän tiedon avulla pystymme puolestaan ymmärtämään paremmin myös omaa elämäämme. Seuraava esimerkki kuvanee tätä ihmisen janoa älylliseen toimintaan. Näyttäisi siltä, että juoruilun kautta pystymme jäsentämään omaa ajatteluumme paremmin kuin pidättäytymällä ainoastaan omista pohdinnoista.

”Olen pohdiskelevaisuuteen taipuvainen ihminen, ja asiat pyörivät päässä vielä pitkään: joskus niin pahasti, että niistä täytyy puhua tai ehdottomien salaisuuksien kysessä olleessa kirjoittaa ja tuhota kirjoitus.” (ES1)

Juoru tuo väriä harmaaseen arkeen. Sen kautta voi pohdiskella ”maailman menoa” ja tuttavien toimien taustalla olevia motiiveja ja peilata niitä omaan elämään. Sulsin (1977) mukaan juorua motivoikin keskeisesti sosiaalisen vertailun tarve. Hänen mukaansa juorut keskittyvät hieman itseämme parempiin ihmisiin, koska heiltä meillä on eniten opittavaa. Jos taas juoruamme huonommistamme, opimme välttämään piirteitä, joita yleisesti halveksitaan. Elämän inhimillisyys – sekä hyvässä että pahassa – näyttäytyy vahvasti juorussa. Tähän inhimillisyyden päätelmään johdattavat myös nämä kaksi seuraavaa esimerkkiä:

”Sehän nyt vain oli pieni hairahdus. Kaikillehan niitä sattuu.” (S9)

*”Pohdimme, onkohan Mikan (juorun kohde) ja hänen vaimonsa avioliitto kriisissä.”
(ES5)*

Näistä kahdesta edellisestä ja kolmesta seuraavasta esimerkistä käy ilmi myös juorun sisältöön liittyviä asioita. Puhutaan ”hairahduksista”, ”avioliiton kriisistä” jne. Vaikka kysymyksessä on kyseisen henkilön (juorun kohteen) yksityiselämän asia, juorun kautta siitä tulee julkista. Juoruilijoiden tarkoituksena voi olla osoittaa syyttävällä sormella kyseistä henkilöä, mutta taustalla saattaa olla pelkkä inhimillinen tarve ymmärtää ja kenties auttaa kyseistä henkilöä hänen (mahdollisissa) ongelmissaan.

”Että nyt sillä tavalla olisivat käpälöineet toisiaan sen vieraan ukon kanssa baarissa. Mitä se Pirkkokin (juorun kohde) oikein ajattelee? Sillähän on kuiteskin ne kaksi lastakin, joten viimeksi tässä nyt mitään parisuhteen rakoilua tarvitaan!” (S12)

”Mikähän siihen tilanteeseen johti? Onko ollut paineita työpaikalla tai kotona tai vain tarve rehennellä?” (ES 8)

”Oikeastaan voisi ajatella, että siinäpä on rohkea nainen. Olisitko sinä pystynyt samaan?” (S4)

Juorun kautta välittyvä tieto auttaa kenties suhtautumaan myös omiin tekemisiin välittömämmin. Elämän ei tarvitse olla niin ”ryppyotsaista”. Seuraavat kaksi esimerkkiä kertovat tästä:

”Hmm...mukavaa kun muutkin ihmiset mokailee, enpähän oo ainoo.” (S6)

”On hilpeää kuulla toisten toilailuista; aivan kuin ne kaikki olisivat pois minun toilailuistani.” (ES3)

Seuraavat esimerkit toimivat osoituksena siitä, että juorutieto tarjoaa joissain tapauksissa väylän oman paremmuuden kokemiseen. Tässä ilmiössä piilee myös juorun keskeisin logiikka. Koska juorua pidetään moraalisesti arveluttavana puheena, tulee juoruajan osoittaa, että juorun kohteen toimiin verrattuna, on hänen pieni rikkeensä (juoruilu) ko-

vin vähäinen (ks. Bergmann 1993). Millaiset ihmiset sitten tarvitsevat juorun kaltaisen väylän paremmuuden kokemiseen? Eivätkö he saa tarpeeksi arvostusta? Onko henkilöllä, joka nauttii juorusta tällä tavalla kenties huono itsetunto, jota hän pönkittää toisten epäonnistumisilla?

”Ei kai mikään ole ihanampaa, kuin saada arvostella toisia ihmisiä. Itse asiassa se on päivieni suola...saa edes hetkittäin tuntea olevansa 'parempi', 'fiksumpi' tai edes 'tyylikkäämmän pukeutunut'. Ehken minä sittenkään ole se päivän luuseri.” (S7)

”Että menee ja tekee sellaista. Tässähän tuntee itsensä aivan pulmuseksi omine pienine synteineen. Ja enemmänkin. Päiväni on pelastettu!” (ES8)

”Pieni sisäinen moralistini heräsi. Oli helppoa paheksua toisten tekemisiä. Tunsin itseni jotenkin paremmaksi ihmiseksi.” (ES9)

Tuttaviamme ja ystäviämme koskevan tietoon sisältyy myös toimintaohjeita. Luokittelemme saamaamme tietoa ja teemme johtopäätöksiä siitä, mitä voimme kyseiseltä henkilöltä odottaa. (ks. Sacks 1992, Järviluoman & Roivaisen 1997, 15-25 mukaan.) Tämä edesauttaa meitä myös muodostamaan käsityksemme siitä, miten aiomme kyseiseen henkilöön vastedes suhtautua.

”Tiina (juorun aloittaja) oli kyllä tosi reilu kun kertoi ne minulle. Osaanpa pitää varani seuraavalla kerralla Sannan nähdessäni...voin nyt varoittaa muitakin.” (ES 11)

”Täytyy ottaa yhteyttä ja jutustella, jos se vaikka auttaisi. Mikäli haluavat ottaa asian puheeksi niin siihen on ainakin mahdollisuus. Hyvä että sain tietää!” (ES8)

3.2.3 Juoru ja tunteet

Juorun suhde tunteisiin on, kuten aikaisemmin todettua, kaikkiaan vähän tutkittu alue. Tämän tutkielman aineiston valossa juorun suhde tunteisiin tuli selkeästi esille. Yksi selitys tälle saattaa olla, että kehyskertomus ohjasi jo sinällään vastaajia kirjoittamaan

juorusta, joka tapahtuu toisilleen läheisten ihmisten kesken. Tällöin saatettiin olettaa, että juorun vaikutus tunteisiin tulee varmimmin esille.

Sekä juoruilu (puheen muoto) että juorun sisältö ovat omiaan herättämään ja lietsomaan tunteita. On vaikea sanoa, mihin suuntaan juoru tunteitamme ohjaa. Sekä kielteiset että myönteiset tunteemme näyttävät tulevan esille juorun yhteydessä (ks. Dunbar 1996, 174-175). Seuraavissa esimerkeissä vastaajat kokevat iloa ja tyytyväisyyttä. Juoruilu näyttäytyy eräänlaisena tapana rentoutua, keskustella vapaamuotoisesti ja epävirallisesti asioista.

”Lähdettyäni kahvilasta mieleni oli iloinen. Oli mukava höpötellä kaverini kanssa kailenlaisista asioista. Oli myös jollakin perverssillä tavalla hyvin rentoutunut olo kun sai ’luvan’ kanssa puhua ’pikkuisen’ pahaa tuttavastamme.” (S5)

”Olipa piristävä kahvihetki, kun sai taas rupertella ja päästellä hieman höyryjä ulos.” (ES7)

”En malttanut olla aloillani, kun huvitti niin suunnattomasti. Vahingonilo on tosiaan iloista parhain.” (ES12)

Juoru voidaankin nähdä myös tapana käsitellä kiellettyjä, negatiivisesti värittyneitä tunteita, joita ei asianomaiselle itselleen (juorun kohteelle) ole kenties mahdollista tai korrektia näyttää. Tämä muistuttanee osittain Koskisen (2000, 140) ajatusta siitä, että juorun ja tunteen suhde voidaan nähdä myös kaksisuuntaisena. Hänen mukaansa määräävä tekijä on kuitenkin tilanne, jossa juoru kerrotaan. Ensimmäiseen lauseeseen viitaten, juorun suhdetta tunteisiin – kaksisuuntaisuuden näkökulmasta – voidaan lähestyä myös toisella tavalla. Juoru herättää meissä tunteita, koska juorun kohteena olevan henkilö tai tämän toimet aiheuttavat meissä hämmästyttä, iloa, raivoa tms. juorun kuulemisen seurauksena. Toisaalta, myös aikaisemmat (kätkeyt) tunteemme henkilöä (juorun kohdetta) kohtaan saattavat purkautua juorun kautta. Seuraavat kaksi esimerkkiä kuvaavat sitä pettymyksen, häkeltymisen tai vihan tunnetta, joka juorun kautta välittyy. Esimerkit saattavat vaikuttaa tylyiltä, mutta samanaikaisesti niistä välittyy kuva ”kiellettyjen” tunteiden näyttämisen vaikeudesta. Kukapa meistä menisi sanomaan nämä asiat suoraan ja avoimesti asianomaiselle henkilölle?

”Ja siinä minä häntä kadehdin...hänellä on jotain, mitä minulla ei koskaan –uskallusta olla oma itsensä.” (S7)

”Haukumme Mikaa (juorun kohdetta), joka mielestämme on ääliö pilkurviilaaja, jolla on virka mennyt päähän ja veriin.” (ES5)

Juoru nähtävästi tarjoavaa myös väylän kokea ja näyttää empatiaa lähimmäisiämme kohtaan. Samastuminen toiseen henkilöön tai eläytyminen hänen tunteisiinsa ei ole useinkaan mahdollista, ellei henkilö itse kerro meille tilanteestaan tai tuntemuksistaan. Juoru sen sijaan antaa tähän mahdollisuuden, samalla tavalla kuin esimerkiksi jokin kirja, elokuva tai näytelmä.

”Totean, että kyllä minäkin näyttäisin surulliselta ja masentuneelta, jos oma mies viettää aikaa toisen naisen kanssa baarissa.” (ES5)

”Toisaalta, kyllähän Pekka ansaitsisi tietää, minä ainakin haluaisin, jos kyseessä olisi minun kumppanini.” (S9)

”On totta, että Merja on omituinen ja syrjäänvetäytyvä, mutta ymmärtäähän sen hänen tilanteessaan. Tiedän kyllä, ettei se ole minun asiani arvostella hänen elämäänsä ja suhteitaan. On vain surku, että hän heittää elämänsä hukkaan varattujen miesten kanssa, eikä todennäköisesti saa miehiltä puoltakaan niistä tunteista, joita itse antaa.” (S8)

Samastuminen toiseen henkilöön tai eläytyminen hänen tunteisiinsa juorun kautta saattaa olla myös hyödyllinen esivaihe ennen todellista kohtaamista. Tarkoitan tällä sitä, että juoru ikään kuin antaa mahdollisuuden tilanteen ”pureskeluun” etukäteen, jolloin siinä tilanteessa, kun henkilö seuraavan kerran tapaa juorun kohteen, osaa hän eläytyä tämän tilanteeseen paremmin kuin että asia tippuisi täysin uutena hänen eteensä. Juoru voidaan nähdä siis myös lisäaikana, erätaukona tai välituntina ihmissuhteiden tunnekou-lussa.

3.2.4 Juorun kohteen menetetty maine

Juorun kohteeksi joutuminen imartelea harvoin ketään. Varsinkin, jos juoru on arvioivaa tai vääristynyttä, seuraukset saattavat olla ikävät. Juoru saattaa tuhota juorun kohteena olevan henkilön maineen (Jaeger ym. 1998, 103).

On kuitenkin tarkennettava, että kaikki yksilöt eivät ole haavoittuvia juoruille. Ne, jotka ovat haavoittuvia yhteisön paineille, ovat haavoittuvia myös juoruille. Sen sijaan ne, jotka eivät ole haavoittuvia, voivat olla välittämättä ja katsoa ylen ilkeämielistäkin puhetta. (Merry 1984, 272.) Yleensä meillä on myös monenlaisia suoja mekanismeja, joiden avulla selviämme meitä kohdanneista vaikeuksista (Duneier 1999, Koskisen 2000, 144 mukaan). Voisi ajatella, että myös terve itsetunto ja arkielämän kokemus takaavat sen, että itseämme koskeva juoru, varsinkin jos se on harmiton, ei liiemmin meitä vainoa.

Vaikka kehyskertomus ei sinällään ohjannut vastaajia kertomaan kokemuksistaan, joissa he itse olisivat joutuneet juorun kohteeksi, kuvauksia tällaisista kokemuksista kuitenkin nousi esiin. Mikäli henkilö tietää joutuneensa myös itse juorun kohteeksi, on oletettavaa, että hänen suhtautumisensa juoruun ja juoruiluun on kielteisempää kuin henkilön, joka ei ole joutunut juorun kohteeksi.

”Silloin taannoin itsestäniikin oli se yks totaalisen idiootti juttu liikkeellä ja ei mitään perää siinäkään ollut. Olis vaan tehny mieli tietää, et kuka moista paskaa on ryhtyny puhuun!” (S12)

Emme tavallisesti myöskään halua, että meille läheisestä ja tärkeästä ihmisistä puhutaan pahaa hänen selkänsä takana. Jos kaiken lisäksi itse päädymme ottamaan osaa juoruiluun, on meillä varsin hyvä syy tuntee syvääkin syyllisyyttä teostamme. Pelkäämme kenties, että olemme omalta osaltamme olleet merkittävästi lisäämässä läheisemme maineen tuhoutumista. Syyllisyys siitä, että tuli puhuneeksi tuttavasta tämän selän takana, voi kalvaa syvältä ihmismieltä. Itsesyytökset voimistuvat usein juoruilutilanteen jälkeen. Pahimmillaan ne näyttäytyvät usein iltayön tunteina, kun päivän tapahtumia käydään itsekseen läpi. Moni myös kärsii tuon syyllisyyden urhoollisesti, ”hiljaa itsekseen” tai antaa ajan tehdä tehtävänsä.

”Jälkeenpäin tuntuu tosi pahalta ja usein tekisi mieli soittaa Merjalle (juorun kohde) ja pyytää anteeksi. Mutta miten voin pyytää anteeksi jotain, mitä en koskaan sano päin naamaa hänelle itselleen vaan vain yhteisille tuttavillemme hänen selkänsä takana.” (S8)

”Luovutus! Sitä saa taas elää pelossa muutaman kuukauden, pitikin avata suuni.” (S9)

Aineiston tarinoista kävi kuitenkin ilmi, että suhtautuminen omaan syyllisyyteen vaihtelee hurjasti. Jonkun toisen kärsiessä suunnattomista itsesyytöksistä melko harmittomaltakin vaikuttaneessa juoruilutilanteessa, saattoi toinen henkilö olla täysin välinpitämätön, vaikka juoruilutilanne olisi ollut kuinka repivä. Tähän löytyy kaikesti useita eri selityksiä. Yksi niistä näyttäisi olevan paitsi juorun sisältö, joka ohjaa tunteitamme suuntaan tai toiseen, myös henkilön itsensä kokema tarve itsesäätelyyn. Asiaan oletettavasti vaikuttaa myös juoruajan ja juorun kohteen välisen suhteen aikaisempi tila (sen kesto, laatu). Tässä tutkimuksessa ei kuitenkaan tätä lähtökohtaa huomioitu tavalla, joka oikeuttaisi tekemään mitään päätelmiä siitä.

3.2.5 Juoruajan pelko tulla leimatuksi

Keskeisin pelko, joka juoruamiseen liitetään on pelko siitä, että juorun kohde saa tietää juoruilustamme. Seurauksena on, että kyseinen henkilö ei kiinnijäämisen jälkeen mitä luultavimmin pidä meitä enää luottamuksensa arvoisena. Sen lisäksi saatamme pelätä sitä, että meidät leimataan ”juoruilijaksi” myös muiden ihmisten silmissä. Koska juoru on paheksuttua puhetta, juoruajat oikeuttavat juorun liioittelemalla ja moralisoimalla. Tästä syystä juoru luo värikkäitä ja moraalisesti latautuneita käsityksiä ympäristömme ihmisistä, eivät siis ainoastaan juorun kohteista. Juorun sanotaankin olevan moraalinen taitolaji. Taitavat juoruavat niin, että etteivät oikeastaan edes vaikuta juoruavan. (ks. Bergmann 1993.) Jos uskomme äskeiseen väitteeseen, voidaan seuraavien esimerkkien kautta päätellä, että nämä ihmiset eivät ole vielä oppineet juoruamisen ”jaloa taitoa”.

”Ja mä lopetan tän skeidan jauhannan kyl tähän paikkaan. Mä en halua kuulua mihinkään juoruakka tai -ukkoklubiin.” (S12)

”Entä jos henkilö saa vihiä siitä, että olen juoruillut hänestä? Se olisi sietämätön tilanne ja minut leimattaisiin juuri sellaiseksi juoruilijaksi, joka en missään tapauksessa haluaisi olla.” (S13)

Juoru liitetään usein stereotyyppisesti tiettyjen ammattiryhmien ominaisuudeksi. Tämän tutkimuksen aineistoista löytyi vain yksi tällainen esimerkki, joka kuitenkin ainutlaatuisuudessaan on mielenkiintoinen kannanotto. Tiivistäähän se yhden keskeisistä arkikäsitteistämme juorusta:

”...alan mieltä millaiseen ammattiin ’juoruilija’ sopisi...ei ainakaan ammatteihin, joissa tarvitaan sanallista ryhdikkyyttä. Esimiesasemakaan ei mielestäni sovi kyseiselle henkilölle. Uskonkin, että ainakin omalla alallani tarvitaan esimies- ja johtotehtävissä ihmisiä, jotka eivät ole herkkiä juoruilemaan, vaan pyrkivät korrektiin ja perusteltuun kielenkäyttöön kanssaihmisistä puhuttaessa.” (S1)

Tutkimusten mukaan kuitenkin edes kunniallisimmat ja arvostetuimmat ammatit eivät ole suojassa juorulta. Päinvastoin, näiden ammattien maailmaan kuuluu myös suuren mittakaavan valtapeli. Juorun kautta johtajat kehittävät hienosyisiä kognitiivisia karttoja, jotka auttavat heitä selviämään organisaation valtataistelussa. (ks. Jackall 1988, 23-24.)

Tästä näkökulmasta katsottuna kuka tahansa henkilö on potentiaalinen juoruilija ja siinä mielessä joutuu myös kärsimään mahdollisesta kiinnijäämisen tai leimautumisen pelosta. Eri asia tietenkin on, missä määrin esimerkiksi tietyn ammatin harjoittajat voivat sortua juoruiluun ilman todellista pelkoa rangaistuksesta, joka käytännössä voi olla vaikkapa potkujen saaminen virasta. Jos ajattelemme esimerkiksi lääkäreitä, emme mielellämme olisi todistamassa sitä kauhuskenaariota, kun he alkaisivat juoruilemaan potilaistaan. Tämä lienee kuitenkin todellinen syy siihen, miksi arkiajattelumme ohjaa meitä pitämään esimerkiksi partureita erikoisen innokkaina juoruilijoina. Tosiasiassa myös lääkäri voi olla innokas juoruilija, hänen vain tulee kontrolloida tiukemmin sanomisiaan valansa vannottamana.

3.2.6 Kun juoru tuhoaa ihmissuhteen

Juoru kielteisimmillään voi tuhota suhteen sekä juorun kertojan, juorun kuulijan että juorun kohteen välillä (Jaeger ym. 1998, 103). Juorun määritelmä moraalisenä, sosiaalisena ongelmana on saanut paljon huomiota eri tutkijoiden aloitteesta. Merkkejä siitä mahdollisuudesta, että juoru vaikuttaa läheisiin ihmissuhteisiimme tuhoavasti, löytyi myös tämän tutkimuksen aineistosta, vaikkakaan varsinaisia kuvauksia todellisesta suhteen rikkoutumisesta ei tullut esiin.

”Käytäntö on osoittanut, että juorun kertoja tulee juoruilun kohteen tietoon, vahingoittaen näiden osapuolien keskinäisiä ihmissuhteita. Juorulla on taipumus kehittyä juoruilun kohteen kannalta negatiiviseen suuntaan ketjussa edetessään. Samoin käy tapahtumien kerrotun varmuusasteen; arvelusta ehdottomaksi totuudeksi.” (S11)

”On tuolla Ullalla (juorun aloittaja) vähän taipumusta liioitella asioita...On se tyyppi ihme juoruilija. Ei muuten ole ensimmäinen kerta kun se noin ilkeästi kertoo toisista ihmisistä. Mitähän se minustakin onertonut?” (S4)

”Tuli sellainen tunne, että Maijalle (juorun aloittaja) en enää kertoisi mitään muuta kuin, että olipas metsässä paljon sieniä tai kyselisin vain häneen liittyviä asioita ja jotain muuta aivan yleistä. Näistä jutuista tulee paha mieli pitkäksi aikaa, kun huomaa, että hyvä ystävä/tuttava (juorun aloittaja) ei olekaan niin hyvä mitä kuvitteli hänen olevan.” (S10)

Koska kuvaukset tilanteista, joissa juoru käytännössä todella tuhoaisi ihmissuhteen ei tullut esiin, on täsmällisempää puhua juorun ihmissuhdetta ”nakertavasta” kuin tuhoavasta voimasta – edellyttäen, että juoruilutapahtuma tai juoru ovat luonteeltaan kielteisiä. Tästä seurauksena herääkin kysymys: voiko pelkkä juoru, sen kuuleminen tai siihen osallistuminen ylipäättään riittää selitykseksi silloin, kun ihmissuhde rikkoutuu? Voitaan olettaa, että henkilöt jotka ovat toisilleen läheisiä, eivät anna pelkän juorun tuhota sidettä välillään. Taustalla kenties on jotakin muuta, mikä alun perin on tehnyt ihmissuhteen rikkoutumisen mahdolliseksi. Saattaa kuitenkin olla niin, että tämä ”jokin” saa muotonsa juorussa, jolloin juoru on viimeinen niitti ystävyden arkkuun.

Lukemieni eläytymistarinoiden kautta syntynyt käsitys juorukolmion välillä tapahtuvasta ihmissuhteiden tuhoutumisesta oli erilainen kuin alun perin kuvittelin. Yllättävää mielestäni oli se, että juorun kohde ei joutunut siinä määrin huonoon valoon kuin esimerkiksi juorun aloittaja. Toisin sanoen suhde, jota juoruaminen näissä tarinoissa eniten ”nakersi”, oli suhde juorun aloittajan ja sen kuulijan (vastaajan) välillä. Juorun kohde vaikutti olevan toki joissakin tapauksissa suurin syyllinen, ”oikeutettu kärsimään tappionsa”, mutta useimmiten tuomio kohdistui juorun aloittajaan.

Tämän havainnon perusteella voisi päätellä, että juorukolmion henkilöistä tukalimmassa asemassa ainakin muiden ihmisten silmissä on juorun aloittaja (kertoja), ei niinkään sen kuulija (vastaanottaja) tai juorun kohde. Juoruun on ehkä helpompi lähetä mukaan, kun aloitteen tekee ensiksi joku toinen. Silloinhan meillä on eräänlainen takaovi, joka mahdollistaa paon. Kun juorun aloittaja on joku muu kuin minä, on helpompi pestä kätensä mahdollisista ikävistä seurauksista. Sen sijaan juorun aloittaja joutuu useimmiten asemaan, joka ei ole kovin kunnioitusta herättävä. Juoruamalla henkilö kertoo myös itsestään. Toiset ajattelevat silloin helposti, että ”tuohon henkilöön ei voi luottaa...jos hän puhuu tuttavastaan noin, miksei hän puhuisi tuolla tavoin minustakin?”.

3.3 Syyllisyyden eriasteisia kokemuksia

3.3.1 Neljä kertomustyyppiä

Seuraavassa tuon esille neljä kertomustyyppiä. Näistä kahdessa ensimmäisessä tarinassa henkilö kokee syyllisyyttä melko vähän tai paljon. Kolmannessa ja neljännessä tulee esille tästä tutkimusaineistosta nousseet juorun ääripäät. Näissä tarinoissa henkilö ei koe syyllisyyttä lainkaan, mutta erottavana tekijänä on juorun luonne. Kolmannessa tarinassa juoru on hauska, viihdyttämään pyrkivä. Neljännessä tarinassa juoru on repivä, tuhoamaan pyrkivä.

Kertomuksia voi lukea eräänlaisina yhteenvetoina, jotka tiivistävät juorun seuraukset erilaisissa juoruilutilanteissa. Niistä on luettavissa myös muita kuin syyllisyyden tunteita, joita juoru tai juoruilu herättää. Niihin on kerätty ja järjestetty vastauksissa esiintyneitä juoruilutilanteen kulkuun vaikuttavia tekijöitä. Jotkut tekijät on mainittu vain yhdessä vastuksessa, kun taas jotkut toiset tekijät on mainittu varsin useassa. Olen nimenmyntänyt tarinat sen mukaan, millaisia ajatuksia juoru tai juoruaminen henkilössä (vastaajassa) herättää. Nimitykset ovat kuitenkin lähinnä viitteellisiä, eivätkä sinällään kuvaa eri tilanteita riittävän täsmällisesti.

Tarina 1: Tämähän on täysin luottamuksellista...

”Kun ystävä aloittaa keskustelun, olen tietysti todella utelias kuulemaan mitä sanottavaa ystävälläni on tästä henkilöstä. Tempaudun siis täysin mukaan juoruun ja tuon keskusteluun omiakin havaintoja. Jossain vaiheessa mielessä luultavasti käy, että eipä ole välttämättä kivaa kun puhutaan selän takana. Periaatteessa olen sitä mieltä, että koska en halua itsestäni juoruttavan, en saisi itsekään juoruilla muista. Mutta kun mehevä juoru sattuu kohdalle, periaatteet unohtuvat helposti.

Onhan juttu vähän arkaluontoinen, mutta on hyvä että sain tietää siitä. Ei kai tässä mitään paha ole, vilpittömin mielin me tässä pohdimme ystävämmme edesottamuksia. Nyt

voin ainakin ymmärtää ja auttaa häntä paremmin, kun tiedän asiasta. Enpä olisi kuitenkaan uskonut, että juuri hän olisi tehnyt jotain noin uskomatonta. Mitä jos hänen puolisonsa olisi nähnyt sen? Mitähän siitä olisi seurannut? Mitenköhän sillä oikeasti elämässä menee? Toisaalta ihmisten maailmassa sattuu kaikenlaista. Eihän hän oikeastaan sillä tehdyllään ketään muuta haitannut kuin itseään. Ja kuitenkin... ihmisiä me kaikki vain ollaan.

En tunne mitään suuria omantunnontuskia, koska luotan siihen, että juttu ei leviä kauttamme pidemmälle. Emmehän me millään tavalla voi loukata häntä, kun hän ei saa jutustelustamme koskaan tietää. Hän luultavasti kertoo saman tarinan myös itse, joten osaanpa ainakin varautua tilanteeseen. Vaikka minulla saattaa nyt ollakin vähän paheksuva asenne häntä kohtaan, olen varma, että tilalle tulee paljon ymmärtäväisempi näkökanta, kun saan kuulla hänen motiivinsa. Voisin tietysti soittaa itsekkin hänelle tiedustellakseni, onko asiassa perää, mutta toisaalta, en taida sitä kuitenkaan tehdä. En halua leimautua juoruilijaksi ja sitä paitsi, eihän asia minulle edes kuulu. Ehkä voisin kuitenkin soittaa vielä Annalle/Antille, ja kysyä hänen mielipidettään tilanteesta. Puhuisin tietenkin täysin luottamuksellisesti, ja esimerkiksi ilman nimiä. Niin Anna/Antti tekee itsekkin. Häneen voin luottaa varmasti ja sitä paitsi, hän jos joku ymmärtää erilaisia ihmisiä ja tilanteita.”

Tämä tarina on tyypillinen kuvaus juorun herättämistä tunteista tutkimukseni aineistossa siinä määrin, kun juoruaminen ei herätä vastaajassa juurikaan syyllisyyttä. Tarinasta on luettavissa, että suhde juoruajien kesken on läheinen ja he luottavat toisiinsa. Voisi ajatella, että useimmiten juoruilutapahtuma arkielämässä onkin juuri tällainen. Emme välttämättä edes aina tiedosta, että juoruilemme.

Juoruilun tarkoituksena ei ole loukata kenenkään tunteita, vaan juoru toimii eräänlaisessa välittäjän roolissa. Se sisältää tietoa, jonka avulla juoruun osallistujat tietävät, mitä mahdollisesti tulevaisuudessa seuraa. He kenties osaavat suhtautua juorun kohteeseen oikealla tavalla, kun seuraavan kerran tämän tapaavat. Vastaaja osoittaa selvästi haluaansa ymmärtää juorun kohdetta ja jopa kenties auttaa tätä – mikäli juorun kohde häneltä neuvoa kysyy. Juorun sisältö tuntuu vastaajasta kenties hämmentävältä, mutta hän uskoo, että tilanne ei välttämättä ole niin mustavalkoinen kuin miltä se tällä hetkellä tuntuu. Hän haluaa saada asiasta enemmän tietoa, jonka hän myös uskoo saavansa suo-

raan juorun kohteelta itseltään. Se on ehkä yksi syy, miksei juoruilu herätä tässä tapauksessa juurikaan syyllisyyttä. Toinen tällainen selittävä tekijä voi olla se, että vastaaja uskoo vilpittömästi päässeensä käsiksi luottamuksella kerrottuun tietoon. Pelkoa siitä, että juorun kohde saisi tietää asiasta kiertoteitse, ei ilmene.

Tarina 2: Että pitikin mennä juoruamaan...

”Alussa tietysti kiinnostun vähän tulevasta juorusta. Ajattelen kuitenkin, että voi kun ystävänäni ei olisi mennyt tuolle linjalle. Yritän pysyä jokseenkin neutraalilla tasolla ja olla lisäämättä vettä myllyyn. Jotain ikävää voi kuitenkin lipsahtaa.

Poistuessani kahvilasta mietin, että kyllä taas on juoruilu saanut hyvän aiheen. Oli se sitten totta tai ei, olisi parempi jättää asia kertomatta. Jos ei tiedä asiaa kunnolla, joutuu taas ’syytön’ kärsimään aivan syyttä suotta. Ehkä minun täytyisi vihjata asiasta ystävälleni (juorun kohteelle) ja kertoa, millainen juttu hänestä kaupungilla liikkuu. Olihan tuo juoruilu aika ilkeämielistä. Mutta miksi minunkin piti mennä siihen juoruun mukaan? Minun olisi heti pitänyt sanoa jotain nasevaa ja puolustaa rohkeasti ystävääni. Mistä minä tiedän, vaikka hän (juorun aloittaja) puhuisi myös minusta jotain pahaa selkäni takana? Ja sitä paitsi, mikä minä olen toisia arvostelemaan? Vikaa on itsessäkin aivan tarpeeksi. Harmittaa, kun ei tullut sanottua, etten halua kuulla sanaakaan.

En pidä siitä, että puhutaan henkilöistä, jotka eivät ole paikalla, mutta en voi kieltää ettenkö KOSKAAN niin tekisi. En kuitenkaan arvosta ihmistä, joka elää vain ystäviensä maailmoissa. Haluan, että ihmiset kertovat minulle itsestään – se minusta tuntuu todelliselta arvostuksen osoitukselta.

Myöhemmin illalla yksinäni, olo on kurja...syyllinen ja pelokas. Mitä jos hän (juorun kohde) saa tietää juoruilustamme? Ajattelen, että olen kyllä kauhean kaksinaamainen ihminen...toisaalla puhun paskaa iloisella mielellä ja kohdatessa leikin jotain empaattista enkeliä. Onneksi ihmiset eivät tunne aitoa minääni. Aika moni varmasti kauhistuisi, jos saisi tietää millainen oikeasti olen! Tunnen pettymystä, ärtymystä ja häpeää. Tää maailma on yks paska paikka. Porukat vaan venaa kieli pitkällä milloin olis taas jotain

uutta paskaa kerrottavana tuttavapiirille. Kehenkään ei voi enää luottaa. En kyllä ikinä enää juorua mistään mitään kenellekään.

Mietin, miten voisin hyvittää tekoni. Pyytäisinkö ystävääni (juorun kohdetta) kahville kanssani, voisin vaikka tarjota? Sanojahan ei tunnetusti saa sanomattomiksi. No, pitää toivoa, että muut ihmiset osaavat pitää suunsa kiinni. Pitäisikö minun vannottaa vielä ystävääni (juorun aloittajaa), ettei hän ainakaan kertoisi asiaa eteenpäin. Mutta onko-han siitäkään mitään hyötyä? Tuskin, nyt on vain kestettävä tämän pelon kanssa.”

Tässä tarinassa suhde juorun kertojan ja sen vastaanottajan (vastaajan) välillä ei ole niin luottamuksellinen kuin ensimmäisessä tarinassa. Pelko siitä, että juorun kohde saa tietää asiasta, kalvaa vastaajan mieltä. Hän kokee syyllisyyden pistoksen jokseenkin kovana ja parjaa siitä reippaasti myös itseään. Tarinasta on ikään kuin luettavissa se, että vastaaja on kenties aikaisemmin joutunut samankaltaiseen tilanteeseen tai jäänyt jopa kiinni juoruamisestaan. Hänen itsesääätelytarpeensa on melko korkea, mikä voi olla merkki siitä, että juoruilutilanne on hänestä epämukava ja hän tarkastelee itseään tilanteessa objektina, ei subjektina. Hän tuntee pettymystä, ärtymystä ja häpeää. Ristiriita ideaalin ja todellisen minän välillä on ilmeinen. Ristiriita myös ideaalin ja todellisen ystävyuden välillä heijastelee vastaajan ajatuksissa.

Vastaaja kieriskelee itsesyytöksissä ja miettii kuumeisesti, miten voisi pelastaa tilanteen. Hän suunnittelee jopa ottavansa yhteyttä juorun kohteeseen ja samalla kertovansa tälle, mitä kaupungilla puhutaan. Sitä hän tuskin kuitenkaan tekee, koska pelkää oman ”nahkansa” puolesta eikä kenties halua olla se, joka vihdoinkin kertoo totuuden – saattaa-han se loukata juorun kohdetta. Niinpä hän vannoo (jälleen) äärimmäisen varovaisuuden nimeen ja lupaa itselleen olla juoruamatta enää koskaan. Aika parantaa haavat, on tämän juoruilijan motto.

Tarina 3: Tästä se hauskuus irtoaa...

”Juoru huvitti minua suuresti. Ystäväni on todellinen kultakaivos näiden juttujen suhteen. Olen tietenkin imarreltu, että hän valitsi juuri minut juttunsa kuulijaksi. Sehän on oiva merkki välillämme vallitsevasta luottamuksesta ja ystävydestä. Oli rentouttavaa istua taas kahvilla ystävän kanssa ja tuulettaa ajatuksia.

En pelkää, vaikka hän saisikin tietää keskustelustamme...ei juorun sisältö mikään salaisuus ole. Onhan enteet siitä olleet ilmassa aikaisemminkin, sen saattoi arvata tapahtuvaksi ennemmin tai myöhemmin. Miksi ihmeessä hauskoja juttuja ei saisi jakaa ystävien kesken, huolimatta siitä että se koskee jotain kolmatta henkilöä, joka ei ole paikalla? Kyllähän nämä ystävät varmasti puivat keskenään myös minun seikkailujani...se ei haittaa. Hyvä vain, eipähän tarvitse itse kaikkea kertoa. Mutta olipa 'komea' juttu kaiken kaikkiaan. Kyllä elämä on arvaamatonta, eikä kenestäkään voi sanoa varmaksi mitään!

Sitä paitsi meillä, siis koko kaveriporukalla on saunailta viikonloppuna ja tämän pommin pudottaminen silloin kruunaa viikonlopun. Puhumattakaan siitä päästä, joka punoittaa ilman saunomista. Elämä on ihanaa.

Kahvilasta lähdettyäni maistelen hyvää juorua. Mutta täytyy varmaan käydä kaupassakin. Mitähän sitä tekisi ruoaksi? Makaroni – vai perunalaatikkaa? Se vaatisikin Rosamunda -uuniperunoita. Niin ja homejuustoa ja parsakaalia...”

Huoleton, hauska ja myönteinen juoruilutilanne tulee ensimmäisenä mieleen tämän tarinan jälkeen. Vastaja ei tunne syyllisyyttä, koska hänestä juttu on niin huvittava, että sen rinnalla syyllisyydellä ei ole mitään sijaa. Lisäksi hän uskoo, että juoru olisi tullut esiin ennemmin tai myöhemmin – huolimatta siitä, osallistuuko hän siihen itse tai ei. Tällaista kuvausta ei välttämättä heti edes mieltäisi juoruiluksi. Pikemminkin se vaikuttaa hauskalta sattumalta, jonka ensisijainen tausta on tiivis, yhteen puhaltava kaveriporukka. Itse en voinut välttyä ajattelemasta, että tämä olisi nimenomaan tyypillistä käyttäytymistä miespuolisille henkilöille. Miksi? Selitystä voi hakea esimerkiksi ”kaveriporukasta”, jotka lienevät miehille tyypillisimpiä kuin naisille. Naisten välisen ystävyys-tiedetään rakentuvan pienempien yksikköjen (kaksi tai kolme naista) ympärille. Mah-

dollista toki on, että myös naiset voisivat suhtautua juoruun tällä tavalla eli mitään jottopäätöksiä en mene tämän yksittäisen huomioni perusteella tekemään..

Tarina 4: Tämän rinnalla itselläni ei ole mitään hävettävää...

”Enpä olisi uskonut siitäkään tyypistä! Että menee ja tekee jotain sellaista. On siinä ihmisellä otsaa. Tämän rinnalla minulla ei ole mitään hävettävää, olen oikea pulmunen häneen verrattuna. Olipa hyvä kun kuulin hänestä nuo asiat. En ole kyllä eläissäni kuulut mitään vastaavaa. Ja se emakko väittää vielä olevansa ystävämme. Kattia kanssa! Nyt täytyy varoittaa myös muita ja ryhtyä toimenpiteisiin. Perustaan oikein rintamalii-ke, minä ryhdyn puheenjohtajaksi. Taistelemme yhdessä kieroja ihmisiä vastaan!

Minulle on aivan sama, kuuleeko hän tästä juurusta vai ei. Mitä se sille oikeastaan edes kuuluu mitä me puhumme!!? Hän on tehnyt valintansa...itsehän jokainen vuoteensa sijaa ja vellinsä keittää. Haukumme ja parhaamme ystäväni kanssa yhteen ääneen kyseistä tyyppiä. Kyllä on aika itsekäs mulkeri! Ähäkutti, saapa sekin vielä nähdä, että olemme häntä ovelampia, vaikka hän kuvittelikin olevansa viekas ja viettelevä.

Keskustelun jälkeen olen pakahtua, että pääsisin kertomaan jutun henkilölle, joka myös tuntee kyseisen henkilön. Minulla on nyt tiedossani jotain, mitä muilla ei ole. Pääsen taas moralisoimaan ja jälleen kerran tunnen itseni paremmaksi ihmiseksi. Minä sentään olen aina ymmärtäväinen ja haluan kuunnella molempia osapuolia ennen kuin julistan tuomioni. Tällaisia ihmisiä kutsutaan reiluksi, sellainen minä olen.”

Tässä tarinassa juoru näyttäytyy raivokkaimmillaan mitä tähän aineistoon tulee. On kuitenkin mahdollista, että kyseinen tarina on kokoelma niistä teksteissä, joissa vastaaja on todella heittänyt itsensä likoon ja päästänyt mielikuvituksensa valloilleen. Eri asia sen sijaan on, toimisiko henkilö tällä tavalla todellisuudessa. Sinällään en pitäisi tätä kertomusta täysin realistisena. Vähintäänkin siihen on suhtauduttava pienellä varauksella. Siitä huolimatta kuvaillun kaltaisia tilanteita varmasti ilmenee tai ainakin tilanteita, joissa on piirteitä tästä. Voisi ajatella, että silloin kun juorua käytetään kiusaamisen muotona, se saattaisi toimia juuri tällä tavalla. Koulukiusaamisesta puhumisen yhteydessä kuulee usein myös sanan juoru. Juoru on monella tapaa hallitsematon, se rönsyää, muut-

taa muotoaan ja leviää pahimmassa tapauksessa kulovalkean tavoin. Sellaisenaan se saattaa olla yksi käytetyimmistä kiusaamisen muodoista.

Teksti synnyttää tunteen, että juorun kertojan ja vastaanottajan (vastaajan) suhde on tiiviimpi kuin suhde vastaajan ja juorun kohteen välillä. Siihen viitannee muun muassa se, että vastaaja ei kyseenalaista lainkaan tuttavansa/ystävänsä kertomaa juorua. Hän ei edes halua selvittää asiaa, vaan luottaa juorun kertojaan kuin kallioon. Jos suhde juorun kohteeseen olisi läheisempi, hän luultavasti haluaisi kuulla asiasta tältä itseltään ennen kuin julistaa tuomionsa. Näin ei kuitenkaan tapahdu, vaan juoru ikään kuin räjähtää käsiin. Tarina toimii myös eräänlaisen vallan tai valtaan pyrkimyksen kuvauksena. Taustalle hiipii kuitenkin ajatus siitä, onko vastaaja itse kenties ollut joskus aikaisemmin tilanteessa, jossa hän on ollut ns. heikommassa asemassa. Juorun raivokkuus kun voisi olla selitettävissä myös jonkinlaisena koston pyrkimyksenä.

Huomionarvoista tarinassa on lisäksi se, että vastaaja tuskin lähtisi yksinään ”tuhomaan” juorun kohteen mainetta, vaan tarvitsee siihen myös muita ihmisiä. Tällä hetkellä hänellä on tuo tuki takanaan, mutta kuinka kauan? Tämä niin kuin edellinenkin tarina, on kuvaus juorusta, jota voi olla jopa vaikea tunnistaa sellaiseksi. Ulkopuolisen silmin katseltuna kyseessä ei ole enää juoru vaan avoin sodan julistus. Onko sittenkin niin, että juorun luonteeseen olennaisesti kuuluu tietty salamyhkäisyys, joka tyypillisimmillään on eräänlaista supatusta selän takana? Mitä tapahtuu, kun juoru muuttuu näin näkyväksi? Menettääkö se silloin osa identiteetistään ja muuttuu juorusta joksikin muuksi?

3.3.2 Tarinoiden vertailua

Tarinoissa 1 ja 2 vastaaja kokee melko vähän tai paljon. Sen sijaan tarinat 3 ja 4 kuvaavat niitä juorun ääripäitä, jotka tästä aineistosta nousivat esiin. Kahdessa ensimmäisessä tarinassa voidaan juorun seuraukset nähdä melko myönteisinä, huolimatta siitä, että henkilö tuntee jossain määrin syyllisyyttä tuttavansa selän takana juoruamisesta. Näissä tarinoissa juorun sisältö liittyy jokseenkin arkaluontoiseen asiaan ja juorun kohde on juoruajille läheinen ihminen. Se osaltaan voi vaikuttaa siihen, että juoruilu aiheuttaa vastaajassa syyllisyyttä.

Tarinassa 1 suhde juoruajien kesken vaikuttaa vahvalta. Luottamus heidän välillään vaikuttanee siihen, että vastaaja ei koe kovin paljoa syyllisyyttä juoruamisestaan. Toisin sanoen hän luottaa siihen, että juoru ei leviä heidän kauttaan laajemmalle. Ironista kyllä, tarinan loppuvaiheessa hän kuitenkin aikoo itse soittaa kolmannelle henkilölle tiedustelukseen tämän mielipidettä asiassa. Usko siihen, että kyseinen kolmas osapuoli on niin ikään luotettava, madaltanee kynnyksiä. Tapahtumien kulku kuvaa mielenkiintoisesti ja kenties tyypillisimmillään sitä prosessia, kuinka juoru etenee. ”Älä sitten kerro tätä kenellekään...” –lauseet näyttävät tässä valossa lähinnä anekdooteilta todelliseen luottamuksen osoitukseen nähden.

Tarinassa 2 suhde juoruajien kesken ei vaikuta niin vahvalta kuin ensimmäisessä tarinassa. Toisaalta, asian voi nähdä myös niin, että vastaaja itse suhtautuu juoruiluun ylipäätään kriittisemmin kuin ensimmäisessä tarinassa. Nämä edellä mainitut asiat yhdessä tai erikseen vaikuttanevat siihen, että henkilö kokee selvästi syyllisyyttä juoruamisestaan. Tästä tarinasta on luettavissa helposti kuvauksia siitä, miten syyllisyys vaikuttaa ihmiseen. Luottamus ympärillä oleviin ihmisiin järkkyy ja itsesyytökset nousevat melko rajuiksi. Tarinan lopussa henkilö pohtii ankarasti, miten voisi puhdistaa omatuntonsa ja hyvittää tekonsa. Hän kuitenkin huomaa olevansa eräänlaisessa ”mottitilanteessa”, joka kuvaa juoruilun luonnetta hyvin. Juoru on usein tahatonta, johon vain ajaudutaan kuin vahingossa. Sen vaikutukset saattavat pelottaa, mihin tavallisemmin auttaa vain aika: tilanne rauhoittuu, unohtuu ja sitä myöten laukeaa. Ehkä kahvikin voi asiaa auttaa – ainakin näennäisesti.

Kolmannesta ja neljännessä tarinasta nousee esille tämän tutkimusaineiston juorun ääripäät. Näissä tarinoissa henkilö ei koe syyllisyyttä lainkaan, mutta erottavana tekijänä on juorun luonne. Tarinan 3 kaltaista esimerkkiä voi olla vaikea pitää juoruiluna, siitä on myös jokseenkin vaikea löytää mitään kielteistä sisältöä. Se on kuvaus kenties myönteisimmistä juorun seurauksista. Juorun sisältö on arvatenkin hauska huolimatta siitä, että se saattaa sisältää myös joitakin arvioivia piirteitä. Juorun tarkoitus onkin viihdyttää tietyn ryhmän jäseniä. Ryhmän jäsenten voi olettaa olevan toisilleen läheisiä henkilöitä. Myös juorun kohde on tämän ryhmän jäsen. Henkilöiden välistä suhdetta voisi kuvailla sanoilla vahva, avoin ja luottamuksellinen. Vaikka juoru tarinan alkuvaiheessa tapahtuu juorun kohteen selän takana, sitä ei ole tarkoitus jättää sinne. Nämä syyt uskoakseni vaikuttavat siihen, että henkilö ei koe syyllisyyttä juoruilustaan.

Tällaisen juorun voi olettaa liittyvän ryhmän kannalta keskeisiin teemoihin ja ihmisiin. Henkilön, joka tässä tapauksessa saa kunnian olla juorun kohteena, ei otaksuta loukkaantuvan juorusta. Ryhmäsolidaarisuuden nimissä hänen kenties oletetaan kestävän tuttaviansa leikittely omalla kustannuksellaan. Seuraavalla kerralla hän kenties saa itse olla ilkkujan roolissa. Tarinan loppu kuvanee hyvin juorun luonnetta silloin, kun sen seuraukset ovat vain myönteisiä ja koko juoruilutilanne kaikkiaan on onnistunut ja viihdyttävä. Tällaisessa muodossa juoru vaikuttaa perin harmittomalta ilmiöltä, jolla on vain myönteisiä seurauksia ihmisten välisessä vuorovaikutuksen kentässä.

Tarinasta 4 on luettavissa paljon kielteisiä juorun piirteitä. Juorun sisältö kohdistuu henkilöön, joka oletettavasti on pettänyt ystäviensä luottamuksen. Toisaalta tarina ei kerro, onko asian laita todellisuudessa näin, vai onko kyseessä tietoinen mustamaalaus. Joka tapauksessa vastaaja ei kyseenalaista tiedon alkuperää, mikä viitanee siihen, että juoruajien keskinäinen suhde on vahva ja läheinen. He luottavat toistensa sanomisiin. Juorun sisältö on juoruajien näkökulmasta kielteinen ja siksi se sisältäneen paljon arvioivia piirteitä. Lopputuloksena juoruajat käyvät kaiken kaikkiaan intohimoisen keskustelun, jonka seurauksena päätetään aloittaa todellinen taistelu juorun kohdetta vastaan.

Tällaisen juorun voi otaksua leviävän kulovalkean tavoin siinä ystävä- tai tuttavapiirissä, jonka keskenään jakamien arvojen oletetaan olevan merkityksellisiä juorun kohteen (oletettujen) toimintojen kannalta. Samalla tavalla kuin tarinassa 3, tässäkin tarinassa juorun kohteen oletetaan ryhmäsolidaarisuuden nimissä kestävän kohtalonsa. Kohtalot vain ovat erilaisia. Juoruajan oma toiminta näyttäytyy varsin vähäpätöisessä valossa verrattuna juorun kohteen tempaukseen. Tämä syy käsittääkseni selittää parhaiten sitä, että vastaaja ei koe lainkaan syyllisyyttä juoruilustaan.

Tarinan loppua kohden vastaaja kuvailee tyypillisimmillään niitä tekijöitä, jotka ikään kuin oikeuttavat hänet toimimaan edellä kuvailulla tavalla. Tämän hetken ajan hän kenties kokee olevansa todellinen arjen sankari, joka toiminnallaan pelastaa paitsi oman

nahkansa, myös muiden. Tarina 4 on kuvaus juorun kielteisistä seurauksista, jolloin juorun luonne näyttäytyy riitaisana ja tuhoavana.

4 POHDINTA

4.1 Juoru osana ystävyyttä sekä jatkotutkimusehdotuksia

Juoru on meille kaikille tuttu ilmiö. Siitä huolimatta käsityksemme juorusta ovat usein perin ristiriitaisia. Tämä tutkimus pyrki osaltaan selventämään näitä ristiriitaisia käsityksiä, joita juoruun yleisesti liitetään. Tarkat tutkimuskysymykset muotoiltiin seuraavasti:

- 1) Mitä myönteisiä ja kielteisiä seurauksia juorulla voi olla?
- 2) Millaisia tunteita juoru ja juoruaminen herättää vastaajissa?
- 3) Millainen rooli juorulla on ystävyyssuhteen viestinnässä?

Tässä kappaleessa pyrin vastaamaan näihin tutkimuskysymyksiin tekemällä päätelmiä tuloksista ja tarkastelemalla niitä myös aikaisempien tutkimusten valossa, sekä tiivistämään tutkimukseni keskeisen annin. Lopuksi esitän joitakin jatkotutkimusehdotuksia, joita minulla heräsi oman työni aikana.

Tutkimuksen tulosten valossa juorun seuraukset ovat myönteisiä silloin, kun se toimii vahvistavana tekijänä läheisissä ihmissuhteissamme. Se voi edesauttaa ystävyuden syntymistä, mutta sillä on tärkeä merkitys myös läheisten ihmissuhteidemme ylläpitävänä voimana. Myönteisimmillään juoru on viihdyttävä ja hauska. Se tarjoaa meille pienen ”pakoretken” arjen harmaudesta. Tämä päätelmä saa vahvistusta myös aikaisemmista tutkimustuloksista, esimerkiksi Jaegerin ym. (1998) tutkimuksesta, jossa he tarkastelivat naispuolisia yliopisto-opiskelijoita.

Juorun kautta päivitämme myös tuttavapiirimme tietoja. Näiden tietojen avulla osaamme esimerkiksi välttää arkoja puheenaiheita, suhtautua tahdikkaasti uusiin käänteisiin läheistemme elämässä tai varoa henkilöitä, joiden tarkoitusperistä emme aina ole kovin varmoja. Juoru ikään kuin opettaa meitä luovimaan sosiaalisten suhteidemme aallokos-

sa. Tästä näkökulmasta katsottuna juoru hyödyttää meitä monin tavoin. Juorusta tehty aikaisempi tutkimus on niin ikään painottanut juorun merkitystä kognitiivisen kartan lähteenä. Näihin samankaltaisia päätelmiä ovat esittäneet esimerkiksi Rosnow (1977) ja Merry (1984).

Juorun sisältämä tieto on luonteeltaan inhimillistä. Vaikuttaa siltä, että se on tietoa, jonka käytännössä voimme saada vain henkilöltä (juorun kohteelta) itseltään. Mikäli tämä tieto kulkeutuu korviimme muuta kautta, vaarana on, että tieto leimataan hyvin nopeasti juoruksi. Aina tilanne tuskin on yksiselitteisesti tällainen. Vaihdamme tietoa tuttavistamme, läheisistä ihmisistä ilman, että edes ajattelisimme kyseessä olevan juorutiedon. Mikä tahansa tieto ei tietenkään ole juorua.

Se, että juorua pidetään jossain määrin aina arvioivana tietona, kirkastaa jossain määrin kuvaa juorusta, mutta ei selitä tarpeeksi. Raja on häilyvä. Jos henkilö kertoo ystävälleen tuttavastaan, joka on hiljattain esimerkiksi eronnut, ”värittää” kertomaansa omilla käsitksillään tai mielipiteillään tuttavansa sen hetkisestä tilasta, onko kyseessä juoru? Jos tarkoituksena on auttaa, ymmärtää, osoittaa empatiaa, voidaanko puhua juorusta? Herää kysymys, onko juorun tutkimisessa ylipäätään mitään mieltä, jos jo käsite on näin epämääräinen.

Tuntuu siltä, että juorun tutkimuksessa pystytään vasta siinä vaiheessa pääsemään todella käänntekevään syvyysasteeseen, kun käsitteen määrittely vakiintuu. Tulisiko juorun käsitteellisessä määrittelyssä huomioida myös juoruilun lopputulos? Toisaalta tämäkin näkökulma on ongelmallinen. Mikäli lopputulos huomioidaan, saattaa syntyä kuva, että juoruilu olisi aina tietoista toimintaa, puhetta, jolle tarkoitus luodaan jo edeltä käsin. Näinhän juoru ei kuitenkaan toimi, vaan se on usein täysin sattumanvaraista, epävirallista puheetta, joka vain tempaa mukaansa. Joka tapauksissa useissa juorua käsittelevissä tutkimuksissa käsite ”juoru” onkin määritelty hieman eri tavoin. Tämä tekee eri tutkimustulosten arvioinnista vaikeaa.

Joka tapauksessa suurin osa tiedosta, jota päivittäin käsittelemme, on luonteeltaan pinnallista. Jos ajattelemme esimerkiksi sitä tiedon tulvaa, jota tiedotusvälineet eteemme tuovat, on ymmärrettävää, että ihminen ei elä pelkästä faktasta. Me tarvitsemme myös fiktiota. Juorun sisältämä inhimillinen tieto voitaneen nähdä eräänlaisena vastapainona

tälle ”viralliselle tiedolle”. Samalla tavalla me haemme tuntumaa fiktion esimerkiksi taiteen maailmasta. Fiktiosta käyvät kuitenkin myös ihmissuhteemme ja niissä tapahtuvat asiat.

Niin ikään juorun seuraukset tunne-elämämme kannalta voidaan mielestäni nähdä enimmäkseen myönteisenä asiana. Huolimatta siitä, että juoru herättää myös kielteisiä tunteita. Sen lisäksi, että juorun kautta voimme osoittaa kiintymystä, toveruutta ja empatiaa läheisiimme kohtaan, pääsemme myös käsittelemään sellaisia läheisiimme kohdistuneita tunteita, joita ei syystä tai toisesta ole kenties korrekta näyttää asianosaiselle suoraan. Silloin juoru auttaa meitä välttämään ristiriitoja, jotka julkisina voisivat muodostua repiviksi ja pahimmillaan tuhota ihmissuhteemme. Juorun kautta kielteisetkin tunteemme pääsevät purkautumaan melko harmittomalla tavalla. Tämä ajatusmalli muistuttaa Gluckmanin (1963) näkemystä juorusta sosiaalisen kontrollin välineenä. Mutta kuten jo aikaisemminkin sanottua, juoru sosiaalisen kontrollin välineenä on eräänlainen juorun piilofunktio, josta ihmiset eivät ole tietoisia. Useissa tutkimuksissa on todettu, että ihmiset eivät juoruile estääkseen yhteisön hajoamisen, vaan nimenomaan tuulettaakseen tunteitaan.

Koska nämä edellä mainitut käsitykset juorusta – juoru osana läheisiä ihmissuhteita, juoru inhimillisen tiedon lähteenä ja juoru tunteiden tulkkina – löytyivät suurimmasta osasta tämän tutkimuksen tarkoituksiin kerätystä tarinoista, voidaan otaksua, että juorun seuraukset kaikkein tavallisimmillaan ja yleisimmillään ovat juuri tällaisia. Jos juoru tavallisimmillaan vaikuttaa meihin edellä kuvailluin tavoin, on oletettavaa, että vaikutukset eivät ainakaan käytännön tasolla ole kovin mullistavia. Toisin sanoen juoru vaikuttaa elämäämme monin, joskin huomaamattomin tavoin. Tästä näkökulmasta katsottuna juoru on ehkä turhankin usein leimattu yksinomaan ilkeämieliseksi puheeksi, jolla ei ole muuta kuin pahoja seurauksia. Se osoittanee, että käsityksemme juorusta ovat jokseenkin kaavamaisia ja jopa jäykkiä.

Arkiset intuitiomme juorun suhteen eivät kuitenkaan ole täysin väärä. Juorusta saattaa seurata myös ikäviä ja kielteisiä asioita itsemme ja ihmissuhteidemme kannalta. Ensinnäkin juoru on puhetta, joka loukkaa aina juorun kohteena olevan henkilön oikeutta yksityisyyteen (Bergmann 1993). Siksi juoruun tavallisesti liittyy pelkoa siitä, että joudumme tilille sanoistamme. Pelkäämme, että juorun kohde saa tietää juoruilustamme ja

sitä kautta voimme tulla leimatuksi myös muiden ihmisten silmissä. Koska juoru tapahtuu selän takana, on selvää ettemme voi koskaan olla täysin varmoja siitä, onko juoru totta vai ei. Osallistuessamme tällaiseen ”värittyneeseen” puheeseen, otamme aina joko tietoisien tai tiedostamattoman riskin. Sen seurauksena koemme useimmiten ainakin jossain määrin pientä syyllisyyttä juoruilustamme.

Tästä huolimatta näyttäisi siltä, että myös sellaisia tilanteita, joissa juoruaminen ei herätä lainkaan syyllisyyttä, on olemassa. Ne ilmeisesti ovat silti tilanteita, joita voidaan kutsua juorun ääripäiksi. Juoru näissä tapauksissa on joko äärimmäisen hauska, harmiton, viihdyttämään pyrkivä tai vaihtoehtoisesti äärimmäisen ilkeä, epämukava tai tuhoamaan pyrkivä. On kuitenkin huomattava, että näitä tilanteita saattaa olla jopa vaikea tunnistaa juoruiluksi, koska juoru ikään kuin muuttaa muotoaan yksityisestä julkiseksi. Juoru ei enää tapahdukaan ”selän takana”, vaan siitä tulee julkista tietoa, joka kerrotaan häpeilemättä eteenpäin, jopa samanaikaisesti suurelle joukolle ihmisiä.

Otaksun, että juorun kielteiset vaikutukset tiivistyvät lopulta seuraavaan. Juoru kielteisimmillään voi tuhota ihmissuhteen juorun kertojan, juorun kuulijan, juorun kohteen välillä (ks. Jaeger ym. 1998, 103). Päätelmä on melko jyrkkä, mutta mahdollinen. Useimmiten asian laita lienee kuitenkin niin, että luottamuksen rikkoutuminen puolin tai/ja toisin on merkki siitä, että suhde ei ole enää kunnossa. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että suhde tuhoutuisi lopullisesti. Voidaan toki ajatella, että toisen luottamuksen arvoinen suojelee henkilö samalla myös toisen haavoittuvaisuutta. Itse olen kuitenkin taipuvaisempi näkemään tällaisen tilanteen ideaalina, en niinkään todellisena. Se ei silti tarkoita sitä, etteikö tähän tulisi pyrkiä. Ystävä, joka kertoo salaisuuden ”kolmannelle” osapuolelle, on toki pettänyt ystävänsä luottamuksen, mutta tutkimusten mukaan ystävyysuhteissa käydään läpi vaiheita, joissa luottamus hetkellisesti vaurioituu, eikä se tarkoita silti sitä, että ystävyys olisi lopullisesti ohitse (Trenholm & Jensen 1992, 312-313). Tämän moni tunnistaa varmaankin myös omasta elämästään. Eikö asia ole niin, että ystävyysuhteen nimissä annetaan paljon myös anteeksi?

Rawlinsin (1992) dialektiikan teorian valossa, juoru ja juoruaminen saavat hedelmällisen tarkastelupohjan. Juoru ikään kuin todistaa ristiriitaisuutensa. Teoria valaisee juorun luonnetta mielestäni hyvin, koska myös juoru pitää sisällään jännitteitä, ristiriitaisuuksia, joiden välillä me joudumme toistuvasti tasapainoilemaan. Toisaalta on kysyttävä,

onko juoru itsessään täynnä jännitteitä vai johtuuko juorun ristiriitaisuus siitä, että se vain sattuu olemaan yksi niistä jokapäiväisistä vuorovaikutuksen muodoista, joihin ystävät osallistuvat? Ehkä juoru muodostuu molemmista, sekä juorun sisäistä että ystävyysuhteen viestintään kuuluvista jännitteistä.

Haluamme esimerkiksi säilyttää joitakin asioita yksityisinä, mutta toisaalta haluamme jakaa ne ystäviemme kanssa. Saman asian voi ymmärtää toiveena olla joutumatta itse juorun kohteeksi, mutta kuitenkin samanaikaisena haluna jakaa muita koskevia juoruja meille läheisten ihmisten kanssa. Yhteiskunta sanoo, millainen ystävyysuhteen tulisi olla ja että me emme esimerkiksi saisi juoruilla ystävistämme. Toisaalta, luomme itse omat ystävyysuhtemme, jotka eivät välttämättä täytä niitä kriteerejä, jotka yhteiskunta sille asettaa. Ystävyysuhtemme saattaa olla meille päämäärä sinänsä, jolloin olemme taipuvaisempia myös suojelemaan sitä kaikin mahdollisin keinoin. Se voi kuitenkin myös olla väline kohti jotakin toista päämäärää, jolloin juorukin näyttäytyy taas aivan uudella tavalla valossa – keinona vaikuttaa muihin ihmisiin tai jopa manipuloida heitä.

Dialektisen teorian avulla tarkasteltuna kuva juorun roolista osana ystävyysuhteen viestintää tarkentuu. Esimerkiksi jännite riippumattomuuden ja riippuvuuden välillä antaa lisävaloa juorun merkitykseen. Sikäli kun ystävyysuhteen on ajanjaksoja, jolloin ystävät viettävät paljon aikaa yhdessä ja tukeutuvat toisiinsa voimakkaasti, on myös aikoja, jolloin ystävät eivät ole niin paljon toistensa läheisyydessä. Ystävät elävät etäämmällä toisistaan. Käytännön esimerkki tilanteesta, jossa hyvä ystävä asuu toisella paikkakunnalla tai kokonaan toisessa maassa osoittaa, että juoru voi olla tärkeä tekijä ystävyysuhteen säilymiselle tai vahvistumiselle. Juorun kautta saatamme saada tietoa kolmannelta osapuolelta koskien kyseistä ystäväämme. Tämän tiedon nojalla tiedämme, mitä ystävälemme kuuluu, ilman että meidän tarvitsee kysyä sitä häneltä itseltään. Kuulumiset voivat olla luonteeltaan huonojakin, jolloin oivallamme, että vähintäänkin nyt on aika ottaa yhteyttä ystäväämme, jotta voisimme olla hänen tukenaan tässä vaikeassa tilanteessa. Parasta tietenkin olisi, että kysyisimme alunperinkin kuulumiset häneltä itseltään, mutta kuten käytännöstä tiedämme, asia ei aina mene näin. Ihmiset haluavat puhua paitsi itsestään, myös toisista ihmisistä.

Onko juoru siis loppujen lopuksi pakoa tästä dialektiikan ja siinä tasapainoilun tilasta? Vai onko juoru itsessään osa tätä tasapainoilua? Rawlinsin (1992) mukaan esimerkiksi

keski-ikäiset naiset tasapainoilevat ystävyysdialektiikan, jännitteiden kanssa paremmin kuin vastaavan ikäiset miehet. Vaikka tämä tutkimus ei tarkastele eroja naisten ja miesten juorujen välillä, haluan tuoda esiin seuraavanlaisen ajatusrakennelman. Arkielämässä kuulee usein puhuttavan siitä, että naiset juoruavat enemmän ja usein myös ilkeämmin kuin miehet. Tämän saman käsityksen olin lukevinani ”rivien välistä” myös tämän tutkimuksen eläytymistarinoista. Tutkimusten mukaan kuitenkin myös miehet juoruavat ja jopa hyvinkin samalla tavalla kuin naiset. En siis ota kantaa tähän näkökulmaan, mutta siitä huolimatta herää kysymys, onko dialektiikan kanssa tasapainoilulla ja juoruamisella jokin yhteys? Jos on, juoru saattaisi olla väylä tähän tasapainoiluun, jonka seurauksena syntyy käsitys, että naiset juouraisivat enemmän kuin miehet. Naiset eivät kenties juorua enempää kuin miehet, mutta voi olla, että he tekevät sen tietoisemmin kuin miehet. Tämä tietoisuus puolestaan juontaa juurensa halusta onnistua ystävydessä ja selviytyä siinä vallitsevista jännitteistä. Sekavaa? Kyllä, mutta ajatus, jota haen on se, että naiset kenties tunnistavat dialektiikan olemassaolon paremmin kuin miehet ja osaavat myös nauttia tästä kompleksisuudesta.

Oletus, joka Rawlinsin (1992) mukaan ystävyysviestintään usein liitetään, on että ystävät hyväksyvät meidät sellaisina kuin oikeasti olemme. Samanaikaisesti odotamme silti, että ystävät ovat heitä, jotka kertovat avoimesti mielipiteensä meille ja joilta saamme rehellisiä neuvoja itseämme koskevissa asioissa. Häilyvä jännite tuomitsemisen ja hyväksymisen välillä tuli konkreettisesti esiin myös näissä juorutarinoissa. Emme kenties halua kritisoida ystäväämme suoraan, mutta teemme sen epäsuorasti esimerkiksi juorun avulla. Vaikka juouraisimmekin ystävästä, harvemmin haluamme kuitenkaan loukata häntä. Pelko kiinnijäämisestä on luonteva osoitus tästä. Ehkä tämä onkin yksi syy siihen, miten juoruilutilanne monesti päättyy. Vaikka juoruilu olisi sisältänyt paljonkin arvioivia kommentteja, päättyy se monesti toteamukseen: ”Niin, mutta onhan hän muuten mukava ihminen... yms.” Tämä luo mielikuvan siitä, että vaikka ilmaisemme mielipiteemme (negatiivisenkin), hyväksymme silti ystävämme sellaisena kuin hän oikeasti on.

Rawlinsin (1992) mukaan ystävät ainakin pyrkivät olemaan rehellisiä toisilleen, mutta eivät pysty siinä aina onnistumaan. Hän nimittääkin tätä retoriseksi haasteeksi, eräänlaiseksi ystävyysnimityksen tapahtuvaksi saavutukseksi. Jos henkilö saa esimerkiksi tietää, että ystävä on joutunut juorun kohteeksi, haluaa hän sen varmasti kertoa tälle, mutta

joutuu puntaroimaan valintaansa. Ehkä hän jättää asian kertomatta, tarttuu retoriseen haasteeseen, jota sitten pitää ”ystävyyden nimissä” toteutuneena saavutuksena. Hän tekee valintansa näin, koska ei halua kertoa ystävälleen rehellisesti tietoa, koska tietää sen kenties loukkaavan tätä. Lukemissani tarinoissa löytyi useita kuvauksia tämän kaltaisista tilanteista.

Juorun rooliin ystävien välisessä viestinnässä voidaan hakea uutta ulottuvuutta myös Bergerin ym. (1992) epävarmuuden vähentämisen teorian avulla. Koska juoruutilanne tapahtuu tavallisimmin toisilleen läheisten ihmisten kesken, voidaan olettaa, että itsetietoisuutemme on silloin subjektiivista. Se selittänee osaltaan sitä, miksi ihmiset juoruavat ystävistään, vaikka tietävät ettei se ole suotavaa. Henkilöllä saattaa olla läheisiä ystäviä useita ja kun puhuu yhden kanssa, ei välttämättä edes tiedosta, että samaan aikaan juoruilee toisesta ystävästä. Itsesäätelyn tarve on vähäistä tai sitä ei ole lainkaan, suhtaudummehan itseemme subjektiivisesti läheisten ihmisten kanssa ollessamme.

Tutkimukseni tuloksissa myös ajatus siitä, että ystävyys on eräänlaista vaihtokauppaa, tuli hyvin esille. Täsmällisesti tulkiten juoruun osallistuminen (antaminen-saaminen) voidaan nähdä kyseisen teorian valossa pyrkimyksenä vähentää epävarmuutta. Tällainen tulkinta antanee kuitenkin kovin yksipuolisen kuvan juorun luonteesta. Muun muassa Sunnafrank (1986) on esittänyt kritiikkiä kyseistä teoriaa kohtaan siten, että henkilökohtaisen tiedon vaihtamisen tarpeen taustalla ei ole epävarmuuden vähentäminen, vaan vuorovaikutuksemme lopputulos. Toisin sanoen vaihdamme tietoa – tässä tapauksessa juoruilemme – jotta tietäisimme, mikä on suhteemme laatu. Katkeaako vai jatkuuko se? Epäselvää sen sijaan on, haemmeko tietoa suhteemme laadusta joko toisen juoruilijan vai juorun kohteen välillä. Voisi ajatella, että ensikädessä tarkastelemme juoruamisen aikana sekä itsemme että toisen juoruilijan välistä suhdetta. Toisaalta mahdollista on myös se, että juorun sisältämän tiedon avulla määrittelemme tavallaan myös suhteemme tilaa juorun kohteen ja itsemme välillä.

Tutkimuksen tulokset täydentyvät myös itsestä kertomisen –käsitteen kautta tarkasteltuna. Altmanin ja Taylorin (1973) luomaan ns. sipulimalliteoriaan liittyy vahvasti sosiaalisen vaihdannan käsite, jota voitaneen soveltaa juoruamiseen siten, että juoruaminen ei itse asiassa tunnukaan meistä kovin pahalta, koska tiedämme, että se hyödyttää meitä

jotenkin. Tämä hyöty tai lopputulos voi olla esimerkiksi läheisyyden kasvaminen juoruun osallistuvien välillä. Kun annamme, myös saamme.

Sipulimalliteorian mukaan suhteen kehittämisessä on neljä eri tasoa, joista ensimmäinen on eräänlainen perehdytyksen taso (*orientation*). On oletettavaa, että vielä tällä tasolla juoruilua ei juurikaan tapahdu. Ehkä tuttavat voivat vaihtaa keskenään juorunkaltaista tietoa, jota kuitenkin kuvaa paremmin termi huhu. Tällöin tuo tieto on julkisempaa, se ei kosketa ketään läheistä henkilöä, vaan esimerkiksi jotakuta julkisuuden henkilöä, jonka edesottamuksista olemme kuulleet tai lukeneet. Seuraavalla ns. tunnustelevalla tunteen vaihdon tasolla (*exploratory affective exchange*) jaettavan tiedon määrä kasvaa ja se on jo henkilökohtaisempaa. Itsestä kertominen lisääntyy ja ehkä myös juoruilu astuu jossain määrin mukaan vuorovaikutukseen. Juorun sisältö ei ehkä vieläkään välttämättä koske meille läheistä henkilöä, mutta mahdollista voisi olla, että juoruilua tapahtuu, koska haluamme saada tietoa ja käsitystä siitä, millaisia asenteita ja ajatuksia tuttavallamme on. Juorun kautta me siis ikään kuin kerromme itsestämme.

Mikäli sosiaalinen vaihdanta tuntuu edelleen palkitsevalta, siirrytään ystävyysuhteessa kolmannelle, tunteen vaihdon tasolle (*affective exchange*). Voitaneen olettaa, että tällä tasolla juoruilua tapahtuu jo selkeästi ystävien välillä. Myös juorun sisältö on entistä merkityksellisempää. Neljäs taso, vakiintunut vaihdannan taso (*stable exchange*), on kaikista intiimein taso. Tällä tasolla juoruaminen saattaa olla jo niin itsestään selvää, että siihen ei edes erikoisemmin kiinnitetä enää huomiota. Toisaalta, tämä taso saattaa olla myös kaikkein haavoittuvuin sen suhteen, jos sattuu itse joutumaan juorun kohteeksi ystävänsä taholta. Mahdollista on myös se, että vaikka kuulisi ystävän juorunneen itsestä, sen kykenee ehkä antamaan anteeksi, mikäli juorun sisältö ei ole aivan mahdoton tai kovasti loukkaava.

Käsitykseni mukaan tämän tutkimusaineiston eläytymistarinat oli kirjoitettu joko toisen, kolmannen tai neljännen ystävyysuhteen kehitystason lähtökohdista. Mutta kuten aikaisemminkin todettua, huolimatta siitä, että kehyskertomus pyrittiin tekemään vakioksisiten, että jokainen vastaaja ymmärtäisi kertomuksen mahdollisimman samalla tavalla, ei voida olettaa, että se olisi säilynyt pitkin matkaa vakiona kirjoittajan mielessä. Tästä syystä mitään johtopäätöksiä juoruilun tavoista tai käytännöistä ei voida ystävyysuhteen eri kehitysvaiheissa tehdä.

Tutkimustuloksieni tarkastelu näiden muutamien keskeisimpien vuorovaikutuksen teorioiden valossa osoittanee, että juorua tai juoruamista ei voi pitää minään irrallisena ilmiönä. Se on tapa viestiä, olla vuorovaikutuksessa meille läheisten ihmisten kanssa. Juuruun kätkeytyy myös henkilökohtaista tietoa, jota emme kenties muilla keinoin saisi hankittua. Siksi siinä oletettavasti vallitsevat myös samat säännöt ja lainalaisuudet kuin missä tahansa vuorovaikutuksen muodossa. Juoru voitaneen nähdä myös itsestä kertomisen välineenä. Juorun sisältö voi olla sidoksissa kolmanteen henkilöön, mutta itse juoruaminen, juuruun osallistuminen kertoo aina myös henkilöstä itsestään, joka juoruaa.

Tähänastisen pohdinnan osoittamana voinen todeta, että juoru ei ole yksinomaan ilkeämielistä puhetta, jolla on vain pahoja seurauksia. Juoru voi olla myös hauskaa, ymmärtämään pyrkivää ajatusten ja tietojen vaihtoa toisilleen läheisten ihmisten kesken. Juorulla on sekä myönteisiä että kielteisiä seurauksia meihin ja ihmissuhteisiimme, mutta helpottavaa lienee se, että useimmiten vaikutukset näyttäisivät olevan melko neutraaleja. Tämä selittänee ainakin osaksi myös sen, että juorun vaikutuksia arkielämässä on joskus perin vaikea tunnistaa.

Jokainen tekee tietysti itse omat tulkintansa siitä, milloin juoru on myönteistä tai kielteistä. Useimmiten asian laita lienee lisäksi niin, että samasta juorussa tai juoruilutapah- tumasta saattaa seurata sekä myönteisiä että kielteisiä asioita. Oleellista onkin, mistä näkökulmasta ilmiötä katsoo. Käsitys juorusta arkipäiväisenä puheen muotona on kuitenkin kiistaton. Juorulla on elämässämme sija epävirallisena vuorovaikutuksen muotona, jonka varassa läheiset ihmissuhteemme ainakin osittain rakentuvat, vahvistuvat, heikentyvät tai hajoavat. Siitä huolimatta en menisi sanomaan, että juorun merkitys elämässämme tai ihmissuhteissamme olisi jotenkin erikoisen tärkeä. Mutta merkityksensä sillä varmasti on. Vaikka ajatteleme juorua usein yksilön näkökulmasta, liittyy juoru aina myös yhteisöllisiin arvoihin, joko suoraan tai epäsuorasti.

Kärjistetysti voitaisiin sanoa, että juoru on välttämätön paha tai hyve ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, jonka vaikutuksiin meidän vain on sopeuduttava. Tässä tapauksessa on kuitenkin tarpeen kysyä, hallitseeko juoru meitä vai hallitsemme me sitä? Keskeinen juorua koskeva arkinen intuitiomme nimittäin on, että juoruajat pyrkivät ajamaan

omia etujaan juorun välityksellä eli että me hallitsisimme juorua. Yksi tämän näkökulman esittäneistä tutkijoista on kanadalaisantropologi Robert Paine (1967), joka on nähnyt juorun eräänlaisena tiedon optimointina. Näkökulman mukaan juoruajan keskeinen ongelma liittyy annetun ja saadun tiedon suhteeseen. Näkökulman mukaan juoru on siis arkisen politikoinnin keino. Juorun välityksellä pyrimme saamaan kuulijamme näkemään juorun kohteen motiivit tietystä valossa ja toimimaan tämän meidän heille antamamme määritelmän pohjalta.

Kyseinen näkökulma sai jossain määrin tukea tämän tutkimuksen aineistosta. Suurimassa osassa tarinoita asetelma oli kuitenkin se, että juoru hallitsee, johon sitten sopeutetaan erilaisin keinoin. Toisaalta on huomattava, että jo kehyskertomus sinällään ohjasi vastaajia eläytymään tilanteeseen, jossa he myös itse osallistuvat juoruiluun. Tällöin heidän kohtalokseen tulikin vain sopeutua, ei niinkään tietoisesti hallita. Tästä huolimatta käsitys siitä, että juoruilija voi pyrkiä edistämään omia etujaan juorun kautta, tuli pienissä määrin esille. Juoru tarjoaa ainakin mahdollisuuden päivittelyyn ja oman paremmuuden kokemiseen. Eri asia sen sijaan on, miten kauaskantoinen tällainen strategiavalinta on. Pääsääntöisesti kun voitaneen todeta, että juoruilijat eivät ole kovin suosittu ihmislaji. Miksi me muuten pelkäisimme niin kovasti leimautumista juoruakaksi tai – ukoksi? On kuitenkin muistettava, että juorun tutkiminen jossain toisessa tilanteessa saattaisi tuoda paremmin esiin juorun tarkoituksellisen puolen. Esimerkiksi juorun tutkiminen yhteisössä, jossa henkilökohtaisen menestymisen edellytys on edes osittain politikoimisen taito, tämän kaltaiset juorun piirteet saattaisivat nousta esiin.

Työn aikana heräsi myös muita ajatuksia, jotka kaipaavat täsmennyksiä. Seuraavat jatkotutkimusehdotukset toisivat varmasti kaivattua lisävaloa juorun tutkimukseen ennen kaikkea puheviestinnän näkökulmasta. Puheviestinnän teoriakenttä on laaja, josta varmasti löytyisi ammennettavaa hyvin erilaisiinkin näkökulmiin juorun tutkimuksessa. Tässä tutkimuksessa sivuttiin lähinnä interpersonaalisen viestinnän muutamaa keskeistä teoriaa ystävyyden kontekstista käsin, mutta myös muita teoriamahdollisuuksia ja niiden sovelluksia löytyy varmasti.

Juurun tutkimiseen interpersonaalisen viestinnän lähtökohdista käsin voisi soveltaa muun muassa relationaalisen viestinnän teoriaa. Tarkastelun alle voisi ottaa esimerkiksi juoruajien komplementaariset, symmetriset ja eriävät viestit juoruilutilanteessa. Se voisi

tuoda uutta tietoa siitä, miten ihmiset käytännössä juoruavat ja mitä juoruaminen kertoo kyseisten ihmisten välisestä suhteesta tai toisinpäin. Konstruktivistien ajatusmallin mukaan juorua voisi tarkastella vuorovaikutuksen tilanteena, jonka kehittymiseen ja lopputulokseen vaikuttaa viestijöiden kognitiivinen kompleksisuus. Teoria koordinoidusta tarkoitteiden hallinnasta sopisi niin ikään juorun tutkimisen apuvälineeksi, jos haluamme tarkastella juorukeskustelun kulkua tilanteena, jossa juoruaja oppii kontrolloimaan ja hallitsemaan sen lopputuloksia itselleen myönteiseen suuntaan.

Samalla tavalla myös erilaiset ryhmäviestinnän teoriat ja mallit voisivat sopia juorun tutkimiseen. Onhan juoru aina tavalla tai toisella sidoksissa yhteisöllisiin arvoihin. Juorua kannattaisi tutkia enemmän myös esityskeskeisestä näkökulmasta. Hyvä juoruaja kun juoruaa niin ettei vaikuta juoruavan. Pyrittäessä vielä hienosyisemmäksi jatkotutkimusehdotuksien suhteen, on juorua mielestäni mahdollista tutkia myös esimerkiksi vaikuttamisen näkökulmasta.

Varsinaisia tutkimusaiheita olisivat esimerkiksi juoru eri konteksteissa (työpaikalla, harrastuksissa jne.), juoru eri ikäryhmissä (lasten, nuorten, vanhusten juorut). Myös tutkimus, joka keskittyisi ilmiöön juorun kohteeksi joutuneen näkökulmasta, olisi tarpeellinen, jotta käsityksemme juorusta monipuolistuisi. Omassakin tutkimusaiheessani riittäisi vielä pureskeltavaa. Juoru ja sen seuraukset tänä päivänä eivät ole samanlaisia kuin ne olivat keskiajalla. Juoruilun herättämät tunteet Turun torilla eivät niin ikään ole samanlaisia kuin Kilimanjaron markkinoilla. Ystävyys kontekstina sisältää sekin vielä liikkumavaraa. Millainen on esimerkiksi juorusuhteen kehittymisen käänköpuoli? Mitä tapahtuu, kun ystävyysuhde katkeaa juorun seurauksena? Eroja syntyisi varmasti myös eri tutkimusmenetelmien suomien mahdollisuuksien hyödyntämisestä, tutkijan tekemistä tulkinnoista tai tutkimuskohteen valinnasta.

Tässä valossa tarkasteltuna tämä tutkielma vasta raapaisee pintaa, joka sekin kannattaa nähdä vain sidoksissa tähän aikaan, paikkaan ja kulttuuriin. On huomioitava, että tutkimuskohteeni koostui aikuisista opiskelijoista, jotka jossain määrin edustavat suomalaista kulttuuria, mutta eivät ole suomalainen kulttuuri. Saadaksemme monipuolisemman käsityksen suomalaisten juoruista ja juoruamisen tavoista tarvitaan vielä paljon tutkimusta, joka keskittyy eri paikkoihin, ihmisiin ja aikakausiin. Ei liene siis liioiteltua sa-

noa, että raapaisemani pinnan alta löytyy siis laaja ja kohtalaisen koskematon tutkimuskenttä aiheesta kiinnostuneelle.

5 TUTKIELMAN ARVIOINTIA

Ydinasioita laadullisessa tutkimuksessa Janesickin (2000) mukaan ovat henkilöiden, paikkojen ja tapahtumien kuvaukset. Validius merkitsee kuvauksen ja siihen liitettyjen selitysten ja tulkintojen yhteensopivuutta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta koventaa tutkijan tarkka selostus tutkimuksen toteuttamisesta. Tarkkuus koskee kaikkia vaiheita. Aineiston tuottamisen olosuhteet olisi kerrottava selvästi ja totuudenmukaisesti. Samoin tutkijan tulisi kertoa aineistonsa analyysitavoista, niissä käytettyjen luokittelujen alkujuuret ja luokittelun perusteet. Samalla tavalla myös tulosten tulkinnassa tutkijan olisi kerrottava, mihin hän päätelmänsä perustaa. Tässä lukijaa auttaa, jos tutkimusselosteita rikastetaan esimerkiksi autenttisilla dokumenteilla. (Hirsjärven ym. 2001, 214-215 mukaan.)

Tutkimuksen validiutta voidaan tarkentaa käyttämällä tutkimuksessa useita menetelmiä. Termin triangulaatio varhaisia käyttäjiä on Denzin (1970), joka jaotteli triangulaation neljään tyyppiin. Yksi niistä on teoreettinen triangulaatio, jolloin ilmiötä lähestytään eri teorioiden näkökulmasta. (Hirsjärvi ym. 2001, 215.) Teoreettisen triangulaation viitoittamana, olen lähestynyt aihettani eri teorioiden näkökulmasta. Lisäksi olen tutkimusraportissani pyrkinyt kuvailemaan tutkimukseni eri vaiheita tarkasti ja totuudenmukaisesti. Olen myös pyrkinyt perustelemaan valintojani sekä suhteuttamaan ne tutkimusstrategiaani ja aikaisemmista tutkimuksista saatuihin tuloksiin. Tulosten erittelyn yhteydessä käytin autenttisia tekstikatkelmia havainnollistamaan saatuja tuloksia ja tulkintojani. Tutkijana olen pyrkinyt olemaan tietenkin objektiivinen, siinä määrin kuin se ylipäättään on mahdollista. Mielestäni en vaikuttanut eläytymistarinoiden kirjoittajien, vastaajien ajatteluun liiaksi aineistonkeruutilanteessa, vaan pitäydyin pakollisessa ohjeiden annossa.

Tutkielman teosta syntyneen käsityksen myötä eläytymismenetelmän käyttö soveltuu mielestäni hyvin puheviestinnän tutkimukseen. Varsinkin silloin, kun tutkimuksen aiheena on ilmiö, jonka tutkiminen sisältää paljon eettisiä ongelmia. Eläytymistarinoiden kautta uskon päässeeni kiinni niihin sääntörakenteisiin, joita juuruun ja sen logiikkaan kuuluu ja joita muuten olisi kenties ollut vaikea havaita. Eläytymismenetelmällä on kui-

tenkin tapana tuottaa ennakolta odottamattomia tuloksia, huolimatta siitä, että tietyt kysymyksenasettelut ovat ohjanneet alusta pitäen eläytymismenetelmän käyttöä, tutkimuskohteen valintaa, kehyskertomuksen kehittelyä ja aineiston keruuta (J. Eskola 1997, 84).

Tässä tutkimuksessa tulokset eivät olleet täysin ennalta odottamattomia, joskin mielenkiintoisia yksityiskohtia joita en osannut aavistaa, nousi esiin. Tästä päätellen menetelmän valinta ja sen ”valjastaminen” tämän tutkimuksen tarpeisiin oli melko onnistunutta. Koska aikaisempaa kokemusta menetelmän käytöstä ei kuitenkaan ollut, on mahdollista etten onnistunut hyödyntämään sitä parhaalla mahdollisella tavalla. Esimerkiksi kehyskertomuksen kehittelyä ja testausta olisi kenties ollut hyvä viedä vielä pidemmälle. Mietin jälkepäin, oliko kehyskertomus esimerkiksi liian ”johdatteleva”. Toisaalta, ennen varsinaista kirjoitustapahtumaa korostin vastaajille, että kyseessä ei välttämättä ole todellinen tapahtuma, vaan vain mahdollinen tarina. Kehyskertomusehdotukset olisi kuitenkin ollut hyvä luettaa henkilöllä, joka itse on käyttänyt menetelmää aikaisemmin. Kannattaisi myös kerätä muutama konkreettinen tarina, ennen lopullisen kehyskertomuksen/-kertomusten ottamista käyttöön varsinaisessa tutkimusmielessä. Mikäli tutkimusongelmat olisivat sitä vaatineet ja aineiston olisi haluttu olevan suurempi, mahdollista olisi ollut rakentaa myös useampia peruskehyskertomuksia variaatioineen.

Eläytymismenetelmän sijasta tai sen ohella olisin voinut käyttää myös jotain muuta aineistonkeruumenetelmää kuten kyselylomaketta tai haastattelua. Eläytymismenetelmän sanotaan kuitenkin tuottavan samanlaista laadullista aineistoa kuin vaikkapa haastattelu (J. Eskola 1997, 33). Esimerkiksi kontrolloitu ryhmäkeskustelu olisi voinut olla hyvä vaihtoehto eläytymismenetelmälle. On huomioitava, että kirjoittaminen ei ole kaikille luonteva keino ilmaista itseään, vaikka tässä tutkimuksessa vastaajien eläytyminen ja kirjoitustaito olikin pääsääntöisesti hyvää. Ryhmähaastattelun voi olettaa olevan sopiva aineistonkeruumenetelmä juorun tutkimuksessa, koska kaikilla ihmisillä on sekä käsityksiä että kokemuksia juorusta ja juoruilusta. Eli keskustelua syntyy ”luonnollisesti” keskustelijoista käsin.

Täysin strukturoidun kyselylomakkeen käyttöön en tutkimukseni aiheen vuoksi halunnut nojautua, koska halusin antaa tutkittavieni vapaasti tuottaa käsityksensä tutkittavasta asiasta. Osittainen tai kokonaan avointen kysymysten käyttö olisi voinut olla hyvä vaih-

toehto. Miten paljon erilaista aineisto olisi silti ollut verrattuna nykyiseen aineistoon? Kyselylomakkeen käyttö lienee kuitenkin tarkoituksenmukaisiin, jos esimerkiksi nyt saatuja tuloksia haluttaisiin jalostaa pidemmälle ja saada niihin enemmän syvyyttä. Havainnointi, jonka avulla juorua on paljon tutkittukin olisi ollut haastava, mutta omaan tutkimusaikatauluuni nähden liikaa aikaa vievä. Lisäksi havainnointiin liittyvät eettiset ongelmat eivät täysin vakuuttaneet menetelmän käytöstä.

Joka tapauksessa menetelmiin, joilla juorua tutkitaan, tulisi mielestäni kiinnittää aikaista enemmän huomiota. Ilmiön ”selän takana” tapahtuvan luonteen vuoksi sen tutkimiseen liittyy monia eettisiä ongelmia – niin kuin tietysti kaikkeen tutkimukseen, jos ollaan täsmällisiä. Eläytymismenetelmä vastasi ongelmaan kenties tässä tutkimuksessa, mutta ei välttämättä tee sitä seuraavassa.

Eläytymismenetelmällä kerättyjä tarinoita on usein moitittu stereotyyppisiksi. Toisaalta, olivat kertomukset sitten todellisia tai eivät, aineiston merkitsevyys ei vähene, jos samaisia stereotyyppisiä kuvauksia hyödynnetään päivittäisissä valinnoissa ja toiminnoissa. Tästä syystä juuri arkiset ja stereotyyppiset kertomukset saattavat päivittäisissä tilanteissa olla kaikkein todellisimpia. (Salonen 2000, 76.) Aineisto, joka tämän tutkimuksen tarkoituksiin on kerätty ei siis välttämättä kerro siitä, millaista juoru ja sen seuraukset ystävytydessä oikeasti ovat. Pikemminkin tutkimus antaa tietoa siitä, miten juoruun ja sen seurauksiin suhtaudutaan ja miksi arkiset käsityksemme siitä ovat niin ristiriitaisia. ”Tieto” tässä yhteydessä ei sisällä sisäänrakennettua odotusta ”totuudesta”. Analysointi vaatii kokonaisvaltaista tulkinnallista lukutapaa, joka aina viime kädessä jää tutkijan tehtäväksi. En siis ajattele, että aineistoni tai sen analyysi olisivat luonteeltaan tyhjentäviä, vaikka esimerkiksi aineisto sinänsä osoittautui rikkaammaksi kuin alun perin kuvittelin.

Analysointi muodostuikin tutkimusprosessin kaikkien ongelmallisimmaksi vaiheeksi. Jo ajatus siitä, miten monta eri merkitystä yhdellä sanallakin voi olla, horjutti luottamusta omiin tulkinnallisiin kykyihin. Myönnettävä on, että aluksi etsin kuumeisesti tarinoiden kirjosta ”suurta totuutta”, josta sittemmin onneksi luovuin enkä usko, että ns. todellista totuutta mielen/kielen ja todellisen maailman välillä on edes olemassa. Uskon, että ihmisen toiminta ja puhe on aina tilannesidonnaista, jolloin tutkielmani parhaimmillaankin on vain yksi totuuden versio. Tutkimuksen luotettavuutta parantaisi huomattavasti

se, että analyysin tekisi myös joku toinen. Tässä yhteydessä sitä mahdollisuutta ei kuitenkaan ollut. Analyysiä olisi niin ikään voinut viedä pidemmälle. Teemoittelun ja tyyppittelyn lisäksi esimerkiksi jonkinasteinen määrällinen analyysi olisi saattanut tuoda lisätietoa tai ainakin jäsentänyt aineistoa paremmin. Tässä tapauksessa aineistoni olisi mielestäni pitänyt olla määrällisesti suurempi.

Näin jälkeen päin ajatellen en ole myöskään täysin tyytyväinen tutkimustulosteni tarkasteluun aikaisempien tutkimusten valossa. Nyt tuntuu, että yritin tunkea teoreettiseen viitekehukseen liikaa erilaisia näkökulmia ja teorioita, joiden kautta juorua on tarkasteltu ja voidaan tarkastella. Laaja teoriapohja sinänsä ei varmaankaan ole huono asia, mutta mielestäni sitä tulisi silloin myös hyödyntää hyvin. Jos nyt lähtisin tekemään tutkimusta uudestaan, valitsisin pääteoriaksi esimerkiksi ainoastaan ystävyysdialektisen teorian, jonka monipuolisuudesta riittää ammennettavaa myös juorun tutkimukseen. Tutkimuksessani koin, että useiden eri näkökulmien seurauksena ”punaisen langan” löytäminen oli ajoittain vaikeaa. Tuntuu, että onnistuin ainoastaan raapaista pintaa. Toisaalta yritän perustella tätä sillä, että juorusta on tehty kaikkiaan vain vähän empiiristä tutkimusta. Kestää aikansa ennen kuin edes edellytykset yksityiskohtaisemmalle ja syvällisemmälle tutkimukselle ovat olemassa.

Luonteenomaista tälle tutkimukselle kuitenkin oli, että lähdin liikkeelle avoimin mielin. Seurauksena oli, että kaikkiaan melko vähän tutkittu aihe vaikutti monesta näkökulmasta katsottuna mielenkiintoiselta. Jo lähtökohtia oli tarkistettava moneen kertaan ennen kuin varsinainen tutkimus pääsi käyntiin. Tutkimusaiheeni monitieteellisyys ja hajanaisuus saattoi estää näkemästä tutkimusaiheita, jotka olisivat voineet tuoda enemmän uutta tietoa kuin mihin tämä tutkimus kykeni. Tämän tutkielman tarkoitus oli kuitenkin lähinnä kartoittaa tutkimuskenttää juorun seurausten näkökulmasta ja peilata niitä ystävyysuhteen viestintään. Sen lisäksi se vähäinen uusi tieto, jonka tutkimus juorun herättämistä tunteista tuotti, valaisee toivoakseni osaltaan tätä kaikkiaan vähän tutkittua aluetta.

KIRJALLISUUS

- Almirol, E. B. 1981. Chasing the elusive butterfly: Gossip and the pursuit of reputation. *Ethnicity* 8, 293-303.
- Altman I. & Taylor D. 1993. *Social penetration: the development of interpersonal relationships*. New York: Holt, Rivehart & Winston.
- Altman I. 1993. "Dialectics, physical environments, and personal relationships". *Communication Monographs* 60: 26-34.
- Ben-Ze'ev, A. 1994. The vindication of gossip. Teoksessa R. F. Goodman & A. Ben-Ze'ev (toim.) *Good gossip*. Lawrence: University of Kansas Press, 11-14.
- Berger, C. R. & Bradac, J. J. 1982. *Language and social knowledge: uncertainty in interpersonal relations*. London: Arnold.
- Bergmann, J. R. 1993. *Discreet indiscretions. The social organization of gossip*. New York: Aldine de Gruyter.
- Bleek, W. 1976. Witchcraft, gossip and death: A social drama. *Man* 11, 526-541.
- Bok, S. 1984. *Secrets: on the ethics of concealment and revelation*. New York: Vintage.
- Denzin, N. K. 1970. *The research act*. Chicago: Aldine.
- de Sousa, R. 1994. In praise of gossip: Indiscretion as a saintly virtue. Teoksessa R. F. Goodman & A. Ben-Ze'ev (toim.) *Good gossip*. Lawrence: University of Kansas Press, 30-31.

- Dunbar, R. I. M. 1996. *Grooming, gossip, and the evolution of language*. London: Faber and Faber.
- Duneier, M. 1999. *Sidewalk*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Emler, N. 1994. Gossip, reputation, and social adaptation. Teoksessa R. F. Goodman & A. Ben-Ze'ev (toim.) *Good gossip*. Lawrence: University of Kansas Press, 117-138.
- Eskola, A. 1988a. *Blind alleys in social psychology: a search for way out*. Amsterdam: North-Holland.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Lapin yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja C 13. Rovaniemi: Lapin yliopisto
- Eskola, J. 1997. *Eläytymismenetelmäopas*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Eskola, J. 1998. *Eläytymismenetelmä sosiaalitutkimuksen tiedonhankintamenetelmänä*. Tampere: TAJU.
- Gilmore, D. 1978. Varieties of gossip in a spanish rural community. *Ethnology* 17, 88-98.
- Gluckman, M. 1963. Gossip and scandal. *Current Anthropology* 4, 307-316.
- Goldsmith, D. J. & Baxter, L. A. 1996. Constituting relationships in talk. *Human Communication Research* 23 (1), 87-115.
- Goodman, R. F. & A. Ben-Ze'ev, A. (toim.) *Good gossip*. Lawrence: University of Kansas Press.
- Hannerz, U. 1967. Gossip, networks and culture in a black american ghetto. *Ethnos* 32, 35-60.

- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. 6.-7. Painos. Helsinki: Tammi.
- Jackall, R. 1988. Moral mazes: the world of corporate managers. New York: Oxford University Press.
- Jaeger, M. E., Skelder A. A. & Rosnow, R. L. 1998. Who's up on the low down: Gossip in interpersonal relations. Teoksessa B. H. Spitzberg & W. R. Cupach (toim.) The dark side of close relationships. Mahaw (N. J.): Erlbaum Associates, 103-117.
- Janesick, V. J. 2000. The choreography of qualitative research design. Teoksessa N. K. Denzin & Y.S. Lincoln (toim.) Handbook of qualitative research. 2. Painos. London: Sage, 379-399.
- Järviluoma, H. & Roivainen, I. 1997. Jäsenkategorisoinnin analyysi kulttuurisena metodina. Sosiologia 34 (1), 15-25.
- Koskinen, I. 2000. Väritetty totuus: juorut arkielämässä. Helsinki: Yliopistopaino.
- Levin, J. & Arluke, A. 1987. Gossip: the inside scoop. New York: Plenum Press.
- Littlejohn, S. W. 1996. Theories of human communication. 5. Painos. Belmont: Wadsworth.
- Maynard, D. W. 1989. Perspective-display sequences in conversation. Western Journal of Speech Communication 53: 91-113.
- Merry, S. E. 1984. Rethinking gossip and scandal. Teoksessa D. Black (toim.) Toward a general theory of social control. New York: Academic Press, 271-302.
- Morris, W. (toim.) 1981. The American heritage dictionary of the English language. Boston, MA: Houghton Mifflin.

- Nevo O., Nevo B. ja Derech-Zehavi. 1994. The tendency to gossip as a psychological disposition: Constructing a measure and validating it. Teoksessa R. F. Goodman & A. Ben-Ze'ev (toim.) Good gossip. Lawrence: University of Kansas Press, 180-189.
- Paine, R. 1967. What is gossip about? An alternative hypothesis. *Man* 2, 278-285.
- Pietilä, Tuulikki. 1999. Gossip, markets and gender : the dialogical construction of morality in Kilimanjaro. Helsinki: University of Helsinki, Department of Sociology.
- Planap, S. & Benson, A. 1992. Friends' and acquaintances' conversations. I: Percieved differences. *Journal of Social and Personal Relationship* 9, 483-506.
- Planap, S. 1993. Friends' and acquaintances' conversations. II: Coded differences. *Journal of Social and Personal Relationships* 10, 339-354.
- Rawlins, W. K. 1992. Friendship matters: communication, dialectics, and the life course. Hawthorne, N.Y.: Aldine de Gruyter.
- Rosnow, R. L. 1977. Gossip and marketplace psychology. *Journal of Communication* 27, 158-163.
- Rosnow, R. L. & Georgoudi, M. 1985. Killed by idle gossip: The psychology of small talk. Teoksessa Rubin, B. (toim.) When information counts. Grading the media. Lexington, MA: Lexington Books, 59-73.
- Sabini, J. & Silver, M. 1982. Moralities of everyday life. Oxford, England: Oxford University Press.
- Sacks, H. 1992. Lectures on conversation, Vol. 2. Oxford: Blackwell.
- Salonen, M. 2000. Eläytymismenetelmän koettelua. *Sosiologia* 37 (1), 75-77.

- Schein, S. 1994. Used and abused: Gossip in medieval society. Teoksessa R. F. Goodman & A. Ben-Ze'ev (toim.) Good gossip. Lawrence: University of Kansas Press, 139-153.
- Spitzberg, B. H. & Cupach, W. R. (toim.). 1998. The dark side of close relationships. Mahaw (N. J.): Erlbaum Associates.
- Suls, J. M. 1977. Gossip as social comparsion. *Journal of Communication* 27, 164-168.
- Sunnafrank, M. 1986. "Predicted outcome value during initial interactions". *Human Communication Research* 13: 3-33.
- Tebbut, M. 1995. Women's talk? A social history of 'gossip' in working-class neighbourhoods, 1880-1960. Aldershot, UK: Scolar Press.
- Trenholm, S. & Jensen, A. 1992. *Interpersonal communication*. 2. PAINOS. Belmont: Wadsworth.
- Yerkowich, S. 1976. *Gossiping; Or, the creation of fictional lives, being a study of the subject in an urban American setting drawing upon vignettes from upper middle class lives*. Unpublished Ph. D. Thesis, university of Pennsylvania, Department of Folklore and Folklife.

LIITE 1

Hei!

Olen Jyväskylän yliopiston puheviestinnän opiskelija ja teen pro gradu-tutkielmaani, jota ohjaa professori Maili Pörhölä Jyväskylän viestintätieteiden laitokselta. Työni aihepiiri liittyy juoruiluun ja sen merkitykseen ihmisten välisessä kanssakäymisessä. Käytän tutkimukseni aineistonkeruumenetelmänä ns. eläytymismenetelmää, jolla tarkoitetaan pienten esseiden, lyhyehköjen tarinoiden kirjoittamista tutkijan antamien ohjeiden mukaan.

Olen iloinen, jos voisit osallistua tutkimukseeni ja näin edesauttaa merkittäväällä tavalla työni valmistumista. Sinun tehtävänäsi on kuvitella oheisella sivulla annettu tilanne ja kirjoittaa siitä tarina. Sinun ei tarvitse ilmoittaa nimeäsi tms., riittää, että laitat tarinasi loppuun sivun alalaitaan merkin N (nainen) tai M (mies), jonka perusteella tiedän sukupuolesi. Kirjoituksesi käsitellään täysin luottamuksellisesti.

Kannattaa muistaa, että eläytymismenetelmällä hankituissa tarinoissa ei ole olemassa mitään oikeaa vastausta. Eläytymismenetelmätarinat eivät välttämättä ole kuvauksia todellisuudesta, vaan mahdollisia tarinoita; tarinoita siitä mitä saattaa tapahtua. Käytä siis vapaasti mielikuvitustasi ja kirjoita tyyllillä, jonka parhaiten koet omaksesi!

Kirjoittamiseen on hyvä varata aikaa n. 20 min.

Kiitos avustasi!

Vastaan mielelläni tutkimustani koskeviin kysymyksiin.

Ystävällisin terveisin,

Sanna Suokko-Kivistö
Rauhankatu 29 as 16
20100 Turku
050-357 0519
sasuo^kko@st.jyu.fi

LIITE 2

Hei!

Kiitos, että suostuit kurssilaistesi kanssa yhteistyöhön kanssani. Lähetän tässä ohessa vastauspaperit (muutama ylimääräinen, varmuuden vuoksi), jotka vielä tarvitsen pro gradu-tutkielmaani varten. Olen myös kirjoittanut jokaiselle vastaajalle liitteeksi kirjeen, jossa kerron kuka olen ja mitä teen sekä mikä vastaajan tehtävä on.

Toivon, että voitte käyttää tarinoiden kirjoittamiseen n. 20 min. jonkun kokoontumiskertanne alusta/lopusta ensi viikon aikana. Opiskelija voi halutessaan kieltäytyä tehtävästä, mutta tietysti toivon, että mahdollisimman moni vastaisi. Käsittelen kirjoitukset täysin luottamuksellisesti. Valmiissa työssäni tulee olemaan tiettyjä, valittuja lainauksia teksteistä, mutta kirjoittajaa ei luonnollisesti tulla tunnistamaan.

Voit jakaa paperit opiskelijoille sattumanvaraisessa järjestyksessä. Opiskelijat saavat kirjoittaa ”käsini”, joko kuulakärki- tai lyijykynällä. Tärkeää on, että kirjoitustapahtuman aikana opiskelijat eivät juttele keskenään, vaan jokainen työskentelee itsenäisesti.

Ohessa on lisäksi iso vastauskirjekuori, jossa on osoitteeni sekä maksettu postimaksu. Olen iloinen, jos voin vaivata Sinua vielä sen verran, että voit toimittaa tämän opiskelijoiden tarinat sisältävän kirjekuoren postin kuljetettavaksi kirjoituskertanne päätteeksi.

Eläytymismenetelmän käytössä juonena on, että ns. kehyskertomusta on vähintään kaksi erilaista. Toisin sanoen, olen kehyskertomuksissa varioinut yhtä asiaa, sitä, että ”tuttavan selän takana puhumisesta *koetaan/ei koeta syyllisyyttä.*” Tarkoituksena on saada selville muun muassa jotain siitä, mitä tämä variointi tuottaa tulokseksi tarinoiden tasolla. Kun kaikki opiskelijat ovat palauttaneet kirjoituksensa sinulle, voit tämän seikan kertoa heille.

Jos sinulla tulee kysyttävää tms., vastaan mielelläni.

Ystävällisin terveisin,

Sanna Suokko-Kivistö
Rauhankatu 29 as 16
20100 Turku
050-357 0519
sasuo~~kk~~o@st.jyu.fi